

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI TİCARET HUKUKU VE AVRUPA BİRLİĞİ
ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI TİCARET HUKUKU VE AVRUPA BİRLİĞİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ÇEKTEEN CAYMA

Yüksek Lisans Tezi

Çağrı ÇELİK

İstanbul, Haziran 2013

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI TİCARET HUKUKU VE AVRUPA BİRLİĞİ
ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI TİCARET HUKUKU VE AVRUPA BİRLİĞİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ÇEKTEN CAYMA

Yüksek Lisans Tezi

Çağrı ÇELİK

....

Danışman: Prof. Dr. Şükrü YILDIZ

İstanbul, Haziran 2013

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ONAY SAYFASI

Yüksek lisans öğrencisi Çağrı ÇELİK’ in “ÇEKTEEN CAYMA” konulu tez çalışması jürimiz tarafından Uluslararası Ticaret Hukuk ve Avrupa Birliği Yüksek Lisans Tezi olarak (oybirliği _ / oyçokluğu _) ile başarılı bulunmuştur.

Adı - Soyadı

İmza

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Şükrü YILDIZ

Jüri Üyesi : .....

Jüri Üyesi : .....

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup, YÖK ve İTÜCÜ Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamıyla uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesinin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

ÖZET

İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası Ticaret Hukuku ve Avrupa Birliği Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak hazırladığım çalışmamın konusu Çekten Caymadır.

Çekten cayma, usulüne uygun bir şekilde yapıldığında, çekin kambiyo senedi olma özelliği sona erecek ve hamil, çekin sağladığı faydalardan yararlanamayacaktır. Bu nedenle hukukumuzda çekten cayma, hüküm ve sonuçları bakımından çok önemlidir.

Tez çalışmam, dört bölümden oluşmaktadır. Her şeyden önce, çekten cayılabilmesinin zorunlu şartı, geçerli bir çekin bulunmasıdır. Bu nedenle birinci bölümde, çekin tanımı, tarihsel süreçte çekin ortaya çıkışı, hukuki ve iktisadi niteliği açıklandıktan sonra, Uluslararası hukuk sistemlerinde yaşanan gelişmelerle, Türk hukuk sistemi içerisinde çekle ilgili yaşanan gelişmelere ayrıntılarıyla yer verilmiştir.

İkinci bölümde, asıl konum olan çekten cayma kavramı incelenmiş. Çekten cayma kavramının tanımına, hukuki dayanağına, hukuki niteliğine, çekten caymanın ihtiyari ve zorunlu şartlarına ve cayma beyanının özelliklerine çalışmamın bu bölümünde yer verilmiştir. Yine, öğretilerde yaşanan tartışmaları ve çekten cayma konusunda mevzuatta atılan adımlar ele alınarak, bugünkü hukuk sistemimizin durumu açıklanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde, keşideci, muhatap ve hamil açısından çekten caymanın hukuki sonuçları ele alındıktan sonra, çekten cayılamayacak durumların nelerden oluştuğu açıklanmış. Özel çek türleri açısından çekten cayma beyanının farklı özellikler gösterebilmesinden dolayı, bu çek türlerinde cayma beyanının etkileri açıklanarak, çekten cayılmamış olmasının hüküm ve sonuçları değerlendirilmiştir.

Dördüncü bölümde ise, çekin karşılığının olmamasının çekten cayma üzerindeki etkisi değerlendirilerek çalışmam sonuçlandırılmıştır.

KISALTMALAR

AY	: 1982 Anayasası
b.	: Bent
B.	: Baskı
Ban.K.	: Bankacılık Kanunu
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BK	: Borçlar Kanunu
C.	: Cilt
CD	: Ceza Dairesi
CGK	: Ceza Genel Kurulu
ÇK	: 5941 s. Çek Kanunu
CYK	: Cenevre Yeknesak Kuralları
DEÜHF	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi
ETTK	: Eski Türk Ticaret Kanunu
f.	: Fıkra
geç.	: Geçici
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İBK	: İçtihadı Birleştirme Kararı
İTİCÜ	: İstanbul Ticaret Üniversitesi
İÜHF	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
k.	: Karar
K	: Kanun
m.	: Madde
MK	: Medeni Kanun
No.	: Numara
say.	: Sayılı
s.	: Sayfa
T.	: Tarih
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
UNCITRAL	: Birleşmiş Milletler Milletlerarası Ticaret Hukuku Komisyonu
Y.	: Yargıtay
Y. İİD	: Yargıtay İcra ve İflas Dairesi
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu
yy.	: Yüz Yıl

ÇEK TEN CAYMA

Tez Onay Sayfası.....	ii
Özet (Abstract).....	iii
Kısaltmalar.....	iv
İçindekiler.....	v
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

I. ÇEK KAVRAMI.....	3
I.I. Tanımı.....	3
I.II. Tarihsel Süreçte Çekin Gelişimi.....	4
I.III. Türk Hukuk Sisteminde Çekin Gelişimi.....	7
I.IV. Çekin İktisadi Niteliği.....	12
I.V. Çekin Hukuki Niteliği.....	13

II. BÖLÜM

II. ÇEK TEN CAYMA KAVRAMI.....	16
II.I. Tanımı.....	16
II.II. Hukuki Dayanağı.....	17
II.III. Hukuki Niteliği.....	18
II.IV. Çekten Caymanın Şartları.....	19
II.IV.I. Çekten Caymanın İhtiyari Şartları.....	19
II.IV.I.I. Çek Anlaşmasının Bulunması.....	19
II.IV.I.II. Çek Hesabı ve Provizyonunun Bulunması.....	20
II.IV.II. Çekten Caymanın Zorunlu Şartları.....	22
II.IV.II.I. Geçerli Bir Çekin Varlığı.....	22
II.IV.II.I.I. Çek Kelimesi.....	23
II.IV.II.I.II. Kayıtsız ve Şartsız Belli Bir Bedelin Ödenmesine İlişkin Havale.....	25

II.IV.II.I.III. Muhatabın Adı.....	27
II.IV.II.I.IV. Ödeme Yeri.....	29
II.IV.II.I.V. Keşide Tarihi ve Yeri.....	30
II.IV.II.I.VI. Keşidecinin İmzası.....	33
II.IV.II.II. İbraz Süresinin Geçmiş Olması.....	35
II.IV.II.II.I. İbraz Süresi İçerisinde Çekten Cayılamaması.....	48
II.IV.II.II.II. Çekten Cayma İle Ödeme Yasağı Arasındaki Farklar.....	51
II.IV.II.III. Çekin İbraz Edilememiş Olması.....	51
II.IV.II.III.I. Çekin Doğru Zamanda İbraz Edilememiş Olması.....	53
II.IV.II.III.II. Çekin Doğru Yerde İbraz Edilememiş Olması.....	62
II.IV.II.III.II.I. Çekin Muhataba İbrazı.....	62
II.IV.II.III.II.II. Çekin Takas Odasına İbrazı.....	64
II.IV.II.IV. Keşidecinin Cayma Beyanında Bulunması.....	65
II.IV.II.IV.I. İbraz Süresi İçerisinde Cayma Beyanında Bulunulması.....	68
II.IV.II.IV.II. İbraz Süresi Geçtikten Sonra Cayma Beyanında Bulunulması.....	70
II.V. Çekten Cayma Beyanının Özellikleri.....	71
II.V.I. İradenin Dış Dünyaya Açıklanması Gerekmemektedir.....	71
II.V.II. İrade Muhataba Ulaştığı Anda Hüküm ve Sonuç Doğurur.....	72
II.V.III. Tek Taraflı Bir Hukuki İşlemdir.....	73
II.V.IV. Cayma Beyanı Ancak Keşideci Tarafından Yapılır.....	74
II.V.V. Cayma Beyanı Bir Gereğe Bağlı Değildir.....	76
II.V.VI. Cayma Beyanı Şekil Şartına Bağlı Değildir.....	77

II.VI. Çekten Cayılamayacak Haller.....	78
II.VI.I. Karşılığın Devri.....	78
II.VI.II. Mücbir Sebep.....	81
II.VI.III. Çek Anlaşmasıyla Çekten Cayılmasının Önlenmesi.....	85
II.VII. Özel Çek Türleri Açısından Cayma.....	87
II.VII.I. Çizgili Çek.....	86
II.VII.II. Mahsup Çeki.....	89
II.VII.III. Vizeli ve Teyitli Çek.....	91
II.VII.IV. Garanti Çeki ve Çek Kartı.....	95

III. BÖLÜM

III. ÇEKTEKİ CAYMANIN VE CAYMAMANIN HUKUKİ SONUÇLARI.....	97
III. I. Çekten Cayılmış Olmasının Hukuki Sonuçları.....	97
III.I.I. Keşideci Açısından Cayma Beyanı.....	97
III.I.II. Muhatap Banka Açısından Cayma Beyanı.....	98
III.I.III. Hamil Açısından Cayma Beyanı.....	101
III.II. Çekten Cayılmamış Olmasının Hukuki Sonuçları.....	103
III.II.I. Keşideci Açısından.....	103
III.II.II. Muhatap Açısından.....	104
III.II.III. Hamil Açısından.....	105

IV. BÖLÜM

IV. ÇEKİN KARŞILIĞININ OLMAMASININ ÇEKTEKİ CAYMA ÜZERİNDEKİ ETKİSİ.....	107
SONUÇ.....	111
KAYNAKÇA.....	117

GİRİŞ

Çek, hem iktisadi hem de hukuki öneme sahip bir para ödeme aracıdır. Bu nedenle uygulamada en çok kullanılan kambiyo senedi türüdür.

Çekin özel öneminden dolayı, çekte bir takım çözüm önerileri aranmış, konferanslar düzenlenerek, uluslararası anlaşmalar yapılmış ve hukuk sistemimizin temeli de bu uluslararası anlaşmalara göre şekillenmiştir.

İmzalanan uluslararası anlaşmalarda, daha çok poliçe hükümlerinden hareketle çeke dair hükümler geliştirilmiş; ancak uluslararası alanda uygulanan temel iki hukuk sisteminin birbirinden farkı, konferansa katılan ülkelerin çek konusunda özel bir düzenleme yapmasını engellemiştir.

Ticari hayatın günden güne gelişmesi, yeni ihtiyaçları da beraberinde getirmiş, ülkemizde bunun yansımaları, 3167 say. Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun ile çekle ilgili özel bir kanunun yürürlüğe girmesiyle kendini göstermiştir. Ancak ne var ki 6762 say. Eski Türk Ticaret Kanunu ve 3167 say. Kanun uygulamada eleştirilere uğramış, 5941 sayılı Çek Kanunu ise 3167 say. Kanunu yürürlükten kaldırmış ve bu kanunla birlikte çekte önemli değişiklikler yapılmıştır. 6102 say. TTK ise, çek bakımından bazı çelişkilerin giderilmesi ve dilde sadeleştirme yapılması dışında önemli bir değişiklik getirmemiştir.

Çekten cayma, hüküm ve sonuçları bakımından son derece önemli olup, usulüne uygun bir şekilde çekten cayılması sonucunda, çek bir kambiyo senedi olma özelliğini kaybedecektir. Çekten caymanın bu önemine rağmen, ne 3167 say. Kanun ve yürürlükte bulunan 5941 say. Kanun ile ne de 6762 say. Eski Türk Ticaret Kanunu ve sonrasında yürürlüğe giren 6102 say. Türk Ticaret Kanununda çekten cayma ile ilgili yeni hükümler bulunmamaktadır. Hukuk sistemimizde, uluslararası anlaşmaların bu konuda yer alan metinlerine bağlı kalınarak, poliçe hükümleri ağırlığında, çekten caymaya değinilmiştir.

Çalışmanın amacı, çek hükümleri ve çekin tarihsel gelişimi ışığında çekten caymayı, çekten cayma konusunda yeni mevzuatın getirdiklerini ve öğretiyi ile uygulamada çekten caymanın nasıl ifade edildiğini anlatmak, bu konuda yer alan eksikliklere nasıl bir çözüm arayışına girildiğini açıklamaya çalışmaktır.

Çalışmamda, daha önceki 6762 say. ETTK ve 3167 say. Kanun döneminde yer alan makale ve kaynaklarla, henüz yürürlüğe yeni girmiş 5941 say. Çek Kanunu ve 6102 say. Türk Ticaret Kanununun getirdikleri konusunda yazılmış, henüz çıkmış makale ve kaynaklardan ve Yargıtay içtihatlarından faydalanılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde, çekten caymanın geçerli olması için, bir çekin varlığına ihtiyaç duyulduğundan, çekin tanımı yapıp, hukuki ve iktisadi yönleriyle çek ele alınmıştır. Gelişen bankacılık anlayışının ve ticari hayatın çekten caymaya yansımalarının daha iyi açıklanabilmesi amacıyla, tarihsel süreçte çeke değinilerek, bu konuda yer alan uluslararası hukuk sistemleri karşılaştırılarak, ülkemizde uygulanan hukuk sistemi açıklanmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde ise, çekten cayma kavramının tanımı, hukuki niteliği ve şartları açıklanarak, değişen kanunlarımızdaki çekten cayma ile ilgili düzenlemelere yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise, çekten caymanın hüküm ve sonuçları sadece hamili etkilemediğinden, cayma beyanından etkilenenler tek tek ele alınarak, çekten cayılmamış olması durumunda bunun hüküm ve sonuçları, çekten cayılamaması halinde bu durumdan etkilenenler ve çekten cayılamayacak özel hallerin neler olduğu ayrıntılarıyla açıklanmaya çalışılmıştır.

Çekten caymanın hukuki sonuçlarının ayrı bir başlık altında ve özel çek türleri de değerlendirilerek incelenmesi önem arz ettiğinden, hem kanundan hem de uygulamadan kaynaklı bu çekler bakımından cayma beyanının olanaklı olup olmadığı çalışma kapsamına dahil edilmiştir.

Çekin karşılığının olmamasının çekten cayma üzerindeki etkisi, çekin karşılığının bulunmasının hukuki sonuçlarına göre farklılık gösterdiğinden, dördüncü bölümde bu konu ayrı bir başlıkta değerlendirilmiştir.

I. BÖLÜM

I. ÇEK KAVRAMI

I.I. Tanımı

Çek, kanunda yer alan sıkı şekil şartlarına bağlı olarak keşide edilen, para ödeme aracı ve yazılı bir havaledir.¹ Çek, münhasıran bir bankaya hitaben yazılan ve nakde çevrilebilen özel bir havale senedir.² Bir başka görüşe göre ise çek, tarafların yapmış olduğu çek anlaşmasına bağlı olarak, bankada kendi adı altında bulunan vadesiz hesaptan, hamil yararına bir ödeme yapılması için banka üzerine keşide edilen kıymetli bir evraktır.³

Çek, yürürlükten kaldırılan 6762 say. Eski Türk Ticaret Kanununun kambiyo senetlerini taşıyan dördüncü faslında düzenlenmiş, bu düzenleme sonucunda çekler de Türk Hukukunda bir kambiyo senedi olarak yer almıştır.⁴ Ancak, mehz İsviçre Hukuku'nda çek, bono ve poliçeden ayrı bir fasılda düzenlenerek kambiyo senetlerinin arasında yer almamıştır.⁵

Çek, 6762 say. Eski Türk Ticaret Kanunu gibi, 6102 say. Türk Ticaret Kanununda kambiyo senetleri içerisinde yer alarak, 780-823 maddeleri arasında düzenlenmiş ve İsviçre Borçlar Kanunu'nun aksine Türk Hukuku'na özgü uygulama devam ettirilmiştir.

Çek defterlerinin içeriklerini, çek kullanımını, çekin düzenlenmesini, çek hamillerinin korunarak kayıt dışı ekonominin engellenmesini ve çekin karşılıksız çıkması gibi yapılan eylemler sonucunda uygulanacak yaptırımları belirleyen 5941 say. Çek Kanunu, 14.12.2009 tarihinde kabul edilerek, 3167 say. Çekle Ödemelerin

---

¹ Reha Poroy/Ünal Tekinalp, **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 20. B., 2010, s. 253

² Hayri Domaniç, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi C. 4: Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul: Temel Yayıncılık, 1990, s. 529, Erol Ertekin/İzzet Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler**, Ankara: Yetkin Yayınları, 3. B., 1998, s. 211

³ Fahiman Tekil, **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul: Fatih Gençlik Vakfı, 1980, s. 169, Ertekin/Karataş, s. 211

⁴ Fırat Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara: Turhan Kitabevi, 17. B., 2012, s. 231

⁵ Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 231

Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun'u yürürlükten kaldırmıştır.⁶

Çek, uygulamada en çok kullanılan kambiyo senedir; çünkü çek, para ödeme aracı olmasının yanında, poliçe ve bonoya göre daha güvenli, idari ve cezai yaptırımlarla korunan bir senettir.⁷

Çek Kanunu'nun hukukumuzda yer almasıyla birlikte, çekle ilgili zorunlu düzenlemeler getirilmiş; bu zorunlu düzenlemelere uyulmaması sonucunda ilgililer hakkında cezai yaptırımlar düzenlenmiştir (5941 say. Çek Kanunu m. 7); ancak belirtmek gerekir ki, Türk Ticaret Kanunundaki unsurları taşıyan bir çek, Çek Kanunundaki zorunlu unsurları taşımasa bile geçerli olmaya devam edecektir.⁸

I.II. Tarihsel Süreçte Çekin Gelişimi

İlk çağdan itibaren, ticari hayatın gelişmesi ve madeni paranın değişim aracı olarak kullanılmasıyla beraber, bu madeni paraların ve kıymetli diğer değişim araçlarının korunması ve saklanması amacıyla, merkezi kuruluşlara ihtiyaç duyulmuştur.⁹ Merkezi kuruluşlar, madeni para ve benzerlerini tevdi etmeye başlamış ve böylece havale sistemiyle havale senetlerinin temelini ortaya çıkarmışlardır.¹⁰ Eski Mısır'da da, değişim aracı olarak buğday kullanılmış ve devlete ait hazine niteliğindeki ambarlarda, bu buğdaylar korunarak kayıt altına alınmış, borçlunun ambardan buğdayı almasına gerek kalmaksızın yazılı talimatla borcunu ödeyebilmesi sağlanmıştır.¹¹ Yazılan talimatın, hazine niteliğindeki ambarlar yerine keşideci tarafından doğrudan hamile teslimiyle birlikte, çeker çok yakın bir uygulama başlamıştır.¹²

⁶ Fatih Bilgili/Ertan Demirkapı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Bursa: Dora Yayınevi, 3. B. , 2012, s. 133

⁷ Tamer Bozkurt, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara: On İki Levha Yayınları, 1. B. , 2012, s. 190

⁸ Şükrü Yıldız, **5941 Sayılı Çek Kanunu'nun Çek Hukukuna Etkileri**, İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:9, Sayı 18, Güz 2010, s. 73

⁹ Abuzer Kendigelen/Arslan Kaya/Hüseyin Ülgen/Mehmet Helvacı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2013, s. 232, Abuzer Kendigelen, **Çek Hukuku**, İstanbul: Arıkan Yayınları, 4. B. , 2007, s. 6

¹⁰ Kendigelen/ Kaya/ Ülgen/ Helvacı, s. 232, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 6

¹¹ Kendigelen/ Kaya/ Ülgen/ Helvacı, s. 232, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 6-7

¹² Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 7

Ortaçağda ise, kullanılan senet türü poliçe olmuş, özellikle bankerlerin birbirlerine veya vekillerine yazdığı ve bedelin kime ödeneceğinin yer aldığı ödeme emirleri sonucunda, para taşımanın rizikoları engellenmiş, bununla birlikte, ulusal paranın yabancı paraya dönüştürülmesi olanaklı hale gelmiştir.¹³

XVI. yy'da Hollanda'da, kişilerin paralarını evde bulundurmasının riskleri sonucunda, bankerlik bir meslek haline gelmiş, donanımlı üçüncü kişiler, önce bu paraları koruma yolunu seçmiş, sonrasında ise banker mektubu adı altında mektupların ortaya çıkmasıyla, bu mektuplara dayanarak ödeme yapılması sağlanmıştır.¹⁴ Böylelikle İngiltere'nin, çek uygulamasını Hollanda'dan aldığı iddiası ortaya çıkmıştır.¹⁵

Çekin tarihçesi konusunda genel kabul gören görüş ise, kaynağı neresi olursa olsun çekin, İngiliz hukuk çevresinde gelişerek modern anlamda bir niteliğe kavuştuğudur.¹⁶ Böylece, İngiliz Hukuku çevresinde gelişen çekin, Kıta Avrupası Hukuk Sistemi'ne İngiliz Hukuku'ndan geçtiği görülmektedir.¹⁷ Çek, sadece Kıta Avrupası'na geçmekle kalmamış, tüm dünyada yerleşerek, ticari hayatın vazgeçilmez bir ödeme aracı konumuna gelmiştir.¹⁸

Çekin uluslararası önemi XIX. yy'dan itibaren etkisini göstermiş, Almanya'da çek uygulamasına 19. yy'ın ikinci yarısında geçilmiş, Fransa'da ise, 1855 tarihli Kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte, bankalara kişilerce yatırılacak mevduatı çekme kolaylığı sağlamak ve banka mevduatının artmasına yardımcı olmak amacıyla, çek kabul edilmiştir.¹⁹

Uluslararası alanda, çeşitli hukuk sistemleri arasında bir birliğin olmaması,²⁰ uluslararası ticareti olumsuz yönde etkilemiş, 1912'de Hollanda'nın Lahey kentinde toplanan devlet temsilcilikleri, çek konusunda önemli kararlar almış; ancak, I. Dünya Savaşı sebebiyle devletlerin tekrar bir araya gelmesi, Milletler Cemiyeti'nin

---

¹³ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 7.

¹⁴ Naci Kınacıoğlu, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara: Nobel Yayınevi, 5. B. , 1999, s. 257, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 7

¹⁵ Poroy/Tekinalp, s. 254

¹⁶ Fırat Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara: Turhan Kitabevi, 2. B. , 1997, s. 1025

¹⁷ Poroy/Tekinalp, s. 254, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 8-9, Seza Reisoğlu, **Çek Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2011, s. 27

¹⁸ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 9

¹⁹ Öztan, **Kıymetli Evrak 1997**, s. 1026

²⁰ Öztan, **Kıymetli Evrak 1997**, s. 1026, Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 27

çağrısıyla 1931'i bulmuştur.²¹ 1931 yılında, İsviçre'nin Cenevre kentinde yapılan toplantıda önemli kararlar alınarak, sözleşme tarafı devletlerin ortak bir uygulamada birleşmesi amaçlanmıştır.²² 1931 Cenevre Konferansı'nda, daha çok poliçeyle ilgili anlaşmalar yapılması, poliçeyle ortak konularda çeke değinilmesi sonucu, çek hakkında kapsamlı bir çalışma yapılamamıştır.²³

İngiltere ve Amerika'nın, Cenevre Konferansı'na temsilci göndermesine rağmen, bu anlaşmaya taraf olmaması, günümüzde çekle ilgili, Alman ekolünün etkisindeki Kıta Avrupası sistemi ile İngiliz ekolünün etkisindeki Anglo-Sakson sisteminin varlığını sürdürmesine neden olmuştur.²⁴ Bunun sonucunda, her iki sistem arasında özellikle çekte kabul yasağı, keşide tarihinden kaynaklanan vade kaydı ve ibraz süresi alanında temel farklılıklar yer almıştır.²⁵

Gerçekten, Kıta Avrupası uygulamasında çek, poliçeden farklı bir senet türü olarak değerlendirilip, temelinde yazılı bir banka havalesi olarak düzenlenmişken, Anglo-Sakson uygulamasında çek, banka üzerine çekilebilmekle beraber, görüldüğünde ödenmesi gereken bir poliçe gibi kabul edilmiş ve bunun sonucunda da İngiliz hukukunda, çekte kabule izin verilmiştir.²⁶

Bundan başka, her iki sistemde de, çekte ileri keşide tarihi kabul edilmiş; ancak Kıta Avrupası uygulamasında çekin ödenmesine güvence getirilerek, çekte ileri keşide tarihi olsa bile bu durumun çekin ibrazını engellemeyeceği açıkça hükme bağlanmış, çekin açıkça bir ödeme aracı olduğu belirtilerek, çeke kredi fonksiyonu yüklenmemek istenmiştir.²⁷ İngiliz hukukunda ise, ileri keşide tarihini dikkate almadan çeki ödeyen bankanın riski üstleneceği kuralı kabul edilmiş, vadeye uymayan muhataba karşı, vade tarihinden sonra çekin bir kredi aracı olarak kullanılabilmesi kabul edilmiştir.²⁸

---

²¹ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 27, Öztan, **Kıymetli Evrak 1997**, s. 1026

²² Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 27, Öztan, **Kıymetli Evrak 1997**, s. 1026

²³ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 27, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 13, Öztan, **Kıymetli Evrak 1997**, s. 1026

²⁴ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 14

²⁵ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 27, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 14

²⁶ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 28, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 14, Öztan, **Kıymetli Evrak 1997**, s. 1026

²⁷ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 27, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 14

²⁸ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 27, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 14

Yine, İngiliz hukukunda, çekin ibrazı konusunda sınırlayıcı düzenlemeler yer almamış ve çekin ibrazı için altı aylık makul süre yeterli görülürken, 1931 tarihli Cenevre Konferansı'na bağlı olarak çek hakkında kısa ibraz süreleri getirilmiştir.²⁹ Ayrıca süresinde çekin ibraz edilmemesi sonucunda, Kıta Avrupası sisteminde keşideciyle birlikte tüm çek sorumlularına karşı müracaat hakkının yitirilmesi gibi bir sonuç ortaya çıkarken, İngiliz hukukunda, makul sürenin aşılması halinde sorumluluğun devam edeceği kabul edilmiştir.³⁰

Kıta Avrupası çek hukukuyla Anglo-Sakson çek hukuku arasında yer alan mevcut farklılıkların kaldırılması ve uluslararası alanda kabul gören yeknesak bir uygulamaya geçebilmek amacıyla, Birleşmiş Milletler nezdinde kurulan Milletlerarası Ticaret Hukuku Komisyonu ya da "UNCITRAL", çekle ilgili yeni bir anlaşma yapılması için gerekli düzenlemeleri yapmış; ancak anlaşmaya davet edilen ülkelerin yeterli ilgiyi göstermemesi sonucunda, yapılan çalışmalardan sonuç alınamamıştır.³¹

I.III. Türk Hukuk Sisteminde Çekin Gelişimi

6762 say. Eski Türk Ticaret Kanununda yer alan çek hükümleri, Cenevre Anlaşması'na uygun olarak hazırlanan İsviçre Borçlar Kanunu'ndan alınarak, Cenevre Konferansı'nın niteliği gereği poliçeye ilişkin hükümlerin tekrarı niteliğinde olmuştur.³²

Bununla birlikte, karşılıksız çek verilmesindeki artışları ve çek kullanımında görülen bazı aksaklıkları gidermek amacıyla, 1985 yılında Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamilleri'nin Korunması Hakkında Kanun'un çıkarılmasıyla birlikte, karşılıksız çek eylemi, şikayete bağlı bir suç haline gelmiş, işlenen bu suç sonucunda faile hapis cezası verilmesi olanaklı olmuştur.³³

Yine, muhatap bankaya, sorumluluk bilinci taşıması ve basiretli davranması amacıyla, çek karnelerinin düzenlenmesi ve çekin karşılığının bulunmaması

²⁹ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 28, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 14

³⁰ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 15

³¹ Öztan, **Kıymetli Evrak 1997**, s. 1027

³² Öztan, **Kıymetli Evrak 1997**, s. 1027, Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 29

³³ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 30, Öztan, **Kıymetli Evrak 1997**, s. 1027

ihtimaline karşı yükümlülükler getirilmiştir.³⁴ Bunun yanında, karşılığı bulunmayan çeklerde, belli bir miktarın hamile ödenmesi mecburiyeti getirilmiştir.³⁵

Merkez Bankası'na yükümlülükler getirilerek, çeklerin basılması ve çek sahiplerinin kimlik bilgileri hakkında şeffaflığın ve kontrolün sağlanması, bankalar arası takas sistemi ve çeklerin ödenmesiyle ilgili düzenlemeler amaçlanmıştır.³⁶

3167 say. Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun, Türk Ticaret Kanununun çeki ilişkin hükümleriyle çelişen hükümler içerdiğinden, bu durum Merkez Bankası, bankalar ve özellikle adli mercilerde yığılmalara yol açmıştır.³⁷ 5941 say. Çek Kanunu, yürürlüğe girmesiyle birlikte, 3167 say. Kanunda yer alan tüm maddeler yürürlükten kaldırılmıştır. Yine, 5941 say. Çek Kanunu ile çekin karşılıksız çıkması sonucunda, bu suçun ancak kasten işlenebileceği ve 3167 say. Kanunun döneminde yer alan tüm soruşturma ve kovuşturmaların da durdurulmasına yönelik maddeler yer almıştır.³⁸

5941 say. Çek Kanununun gerekçesinde öncelikle, 3167 say. Kanunun suç saydığı fiiller, 5137 say. Türk Ceza Kanununun yürürlüğe girmesiyle uygulanamaz hale gelmiş, 3167 say. Kanunun 5137 say. Türk Ceza Kanunundan farklı olarak, adli para cezası yerine ağır para cezasını öngörmesi sebebiyle para cezası verilmesi konusunda görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır.³⁹

3167 say. Kanunun getirdiği düzen, yargı çevresince sert eleştirilere maruz kalmış, özellikle 3167 say. Kanunun karşılıksız çek yaratmaya zemin hazırladığı savunularak, anılan Kanun'un tebligat, bildirim ve ilan gibi birçok zorunlu usul içermesinin, hızlı ve adil yargılamanın önünü tıkadığı ve 4814 say. Kanunun çekle ilgili getirdiği değişikliklerin, 3167 say. Kanunun bu sorunlarına çözüm üretmediğinden söz edilmiştir.⁴⁰

Üçüncü temel sorun ise, vadeli çek olarak adlandırılan, ileri tarihli çekin, çekin uygulanmasına engel olan bir sorun yaratması ve bu soruna çözüm

³⁴ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 30, Öztan, **Kıymetli Evrak 1997**, s. 1027

³⁵ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 30, Öztan, **Kıymetli Evrak 1997**, s. 1028

³⁶ Öztan, **Kıymetli Evrak 1997**, s. 1028, Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 27

³⁷ Öztan, **Kıymetli Evrak 1997**, s. 1028

³⁸ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 30, Poroy/Tekinalp, s. 294

³⁹ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 27, Poroy/Tekinalp, s. 295-296

⁴⁰ Poroy/Tekinalp, s. 296

üretilememesi olmuştur.⁴¹ Bununla birlikte çekten cayma olarak adlandırılan ve 6762 say. Eski Türk Ticaret Kanunu m. 711 fıkra f. 3'te yer alan “*Keşideci çekin kendisinin veya üçüncü bir kimsenin elinden rızası olmaksızın çıkmış olduğu iddiasında ise muhatabı çeki ödemekten menedebilir*” ifadesi, uygulamada ihtiyati tedbir olarak algılanmış, hukuk sistemimiz içerisinde uygulamanın bu yönde yerleşmesi sonucunda, çek itibarını yitirmiştir.⁴² Ödemeden men talimatı, keşideciler tarafından kötüye kullanılmış ve bunun önüne geçilememiştir.⁴³

Çekin, tekrar güvenli bir ödeme aracı olarak kullanılması, gerekli önlemlerin alınarak çekin itibarının artmasının sağlanması, kara paranın dolaşımının engellenmesi ile çekin, terörün finansmanında kullanılmasının önüne geçmek amacıyla, 20.09.2012 tarihinde 5941 say. Çek Kanunu yürürlüğe girmiş, 6762 say. Eski Türk Ticaret Kanununa göre daha özel bir kanun olması dolayısıyla, 6762 say. Eski Türk Ticaret Kanunu ve Çek Kanunu arasındaki çatışmaların önüne geçilmiştir.⁴⁴

5941 say. Çek Kanunu, piyasada çekin kaybettiği itibarın tekrar kazanılabilmesi amacıyla, bankalara basiret ve özen ödevi yüklemiş, bankaların Çek Kanunu m. 2'de yer alan belgeleri eksiksiz bir şekilde ilgiliden istemesinin sağlanması ve çek hesabı açmak isteyen kişinin, sosyal ve ekonomik durumunun, gerçekten çek hesabı açmaya müsait olup olmadığını araştırması zorunluluğu getirilmiştir.⁴⁵

Çek düzenlemesi yaptırmak veya çek hesabı açtırmak amacıyla bankaya gelen hamile banka tarafından gerekli araştırma yapılmadan ve hamilin bir yasaklılığının olmasına rağmen talebi yönünde bir işlem yapıldığı takdirde, banka görevlisiyle keşidecinin, m. 7'ye göre cezai sorumluluğu bulunacaktır.⁴⁶

Çek defterini bastırma yetkisini bankalara veren Çek Kanunu m. 2 f. 6'da, yeni çek türleri oluşturulmuş, çek defterlerinin baskı şeklini belirleyen esasların Maliye Bakanlığı, Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği'nin

⁴¹ Poroy/Tekinalp, s. 296

⁴² Poroy/Tekinalp, s. 296

⁴³ Vural Seven, **5838 say. Kanunun Çek Hukukuna Etkilerinin Değerlendirilmesi**, İzmir: İzmir Barosu Dergisi, 2009, Sayı 1, , (www.turkhukuksitesi.com/makale_1069), s. 97

⁴⁴ Yıldız, **5941 say. Çek Kanunu**, s. 72-73

⁴⁵ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 27, Yıldız, **5941 say. Çek Kanunu**, s. 73

⁴⁶ Yıldız, **5941 say. Çek Kanunu**, s. 74

görüşü alınarak, Merkez Bankası'nca Resmi Gazetede yayımlanarak tebliğle düzenleneceği belirtilmiştir.⁴⁷ Buna göre, tacir olan ve olmayanlarla hamiline bastırılacak çeklerin ayırt edilebilecek şekilde bastırılması, hamiline çeklerin çek yapraklarında hamiline ifadesinin yer alması gerekliliği belirtilmiştir.⁴⁸

Hukukumuzda, diğer ülkelerde bulunmayan bir uygulama getirilerek tacir çeki, tacir olmayan çeki ve hamiline düzenlenecek çek hesabı açılacak ve her bir tür için ayrı çek karnesi basılacaktır, bu çek türlerinden birini diğerinin kullanması durumunda cezai yaptırımlar getirilmiştir.⁴⁹ Yine bu durumun tespiti, çeki geçersiz hale getirmeyecektir.⁵⁰

5941 say. Çek Kanunu ile ileri vade tarihli çek kabul edilmiş, yapılan düzenlemeler sonucunda bu çekler vadeli çek haline getirilerek, niteliği gereği güvenli bir ödeme aracı olan çekin bu niteliği göz ardı edilmiştir.⁵¹ Özellikle ileri tarihli çekte, vade tarihinden önce muhatap bankada çekin karşılığı bulunmaktaysa, hamile ödeme yapılacak; ancak çekin karşılığı bulunmuyorsa çekle ilgili bir takip yapılamayacağı gibi cezai yaptırım da uygulanamayacaktır.⁵² Çekin vade tarihinin gelmesiyle beraber, çek karşılıksızsa takip başlatılabilecek ve karşılıksız çekler bakımından ilgili cezai yollara başvurulabilecektir; ancak keşidecinin temerrüde düşmesi ve bankanın kanuni yükümlülüğünün doğması için, çekin karşılıksız olduğuna dair işlem yapılması gerekmektedir.⁵³

Çek Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair 6273 say. Kanun ile 5941 say. Çek Kanununda değişiklikler yapılmış, çekin üzerinde baskı tarihinin bulunması zorunluluğu getirilerek, çekin baskı tarihinden itibaren beş yıl içerisinde ibraz edilmemesi halinde, muhatap bankanın ödeme yükümlülüğünün ortadan kalkacağı ifade edilmiştir.⁵⁴

---

⁴⁷ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 27, Yıldız, **5941 say. Çek Kanunu**, s. 76

⁴⁸ Yıldız, **5941 say. Çek Kanunu**, s. 76

⁴⁹ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 35, Yıldız, **5941 say. Çek Kanunu**, s. 77

⁵⁰ Yıldız, **5941 say. Çek Kanunu**, s. 76

⁵¹ Kendigelen/ Kaya/ Ülgen/ Helvacı, s. 233, Yıldız, **5941 say. Çek Kanunu**, s. 81

⁵² Yıldız, **5941 say. Çek Kanunu**, s. 83

⁵³ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 354, Yıldız, **5941 say. Çek Kanunu**, s. 83

⁵⁴ Veysi Seviğ, **Çek Kanununda Yapılan Değişiklikler**, <http://muhasabe-haber.blogspot.com/2012/02/cek-kanununda-yapilan-degisiklikler.html>

Yine, karşılıksız çek keşide etmek, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 4 no'lu protokolü ve 1982 Anayasası m. 38'e göre yeniden düzenlenmiş, 6273 say. Kanun ile birlikte, karşılıksızdır işlemini yapan keşideciler hakkında uygulanan cezai yaptırımlar yerine, idari yaptırımlar getirilmiş ve böylelikle karşılıksız çek keşide etmek fiili, kabahat niteliğine dönüştürülmüştür.⁵⁵

6102 say. Türk Ticaret Kanunu, 13.01.2011'de kabul edilmiş; ancak çekle ilgili önemli bir değişiklik içermemiştir.⁵⁶ 6762 say. Eski Türk Ticaret Kanununun büyük ölçüde tekrarı niteliğinde olan 6102 say. Türk Ticaret Kanunu kabul edilirken, 5941 say. Çek Kanunu hükümleri muhafaza edilmiştir.⁵⁷ Sadece, 6762 say. Eski Kanunda yer alan çekle ilgili hükümlerin dilinin sadeleştirilmesi yapılmış ve bazı çelişkiler giderilerek, böylece Cenevre Yeknesak Kuralları temeline dayalı 6762 say. Eski Kanun korunmuştur.⁵⁸ 6102 say. Türk Ticaret Kanununda da çekle ilgili hükümler, Eski Kanun'da olduğu gibi, daha özel kanun olan 5941 say. Çek Kanunu ile çatışması durumunda uygulanamayacaktır.⁵⁹

6102 say. Kanunda, 6762 say. Eski Kanundan farklı olarak, muhatabın adı soyadı ifadesi yerine, muhatabın ticaret unvanı ifadesi şeklinde bir değişikliğe gidilmiştir, gerçekten de çekin keşide edildiği yerin yalnızca bir banka olabileceği düşünüldüğünde ve bankalar da anonim şirketler şeklinde kurulmuş ticaret şirketi konumunda olduğundan, bu ifadenin kullanılması yerindedir.⁶⁰

Yine, 6102 say. Kanun m. 806'da, "*bir ilamla ispatlanmamış olsa bile ödemelerini tatil etmişse*" ifadesi yer almış ve mahsup çek olarak adlandırılan çekin, istisnalarının arasına bu hüküm de eklenmiştir.⁶¹ 6762 say. Eski Kanunda olduğu gibi, 6102 say. Kanunda da, karşılıksız çek keşide eden kişinin, çekin karşılıksız kısmının maktu bir oranının ve uğranılan zararın hamile ödenmesi ifadesi korunmuştur; ancak bu maktu oran 6762 say. Eski Kanunda % 5 olarak yer alırken, 6102 say. Kanunda % 10'a çıkarılmıştır.

---

⁵⁵ Mertol Can, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara: İmaj Yayınevi, 2. B. , 2012, s. 192

⁵⁶ Seza Reisoğlu, **Yeni Çek Kanunu Ve Hukuki Değerlendirmesi**, www.tbb.gov.tr. (Türkiye Bankalar Birliği Toplantısı 29.12.2009)

⁵⁷ Can, s. 142

⁵⁸ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 25

⁵⁹ Can, s. 142

⁶⁰ Günay Erhan, **Uygulamalı Çek Rehberi**, Ankara: Seçkin Yayınevi, 3. B. , 2013, s. 18, Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 48, Can, s. 148

⁶¹ Can, s. 190

I.IV. Çekin İktisadi Niteliği

Çek, ilgililerin nakit kullanarak, birtakım riskler altına girmelerinin önüne geçip, ödemelerde hız ve kolaylık sağlar.⁶² Gerçekten de nakitle işlem yapıldığında, nakdin kaybolma, çalınma, yanlış sayılma, ispat külfeti yükleme, taşıma ve sayma gibi olumsuzluklarına karşılık, çekin büyük bir kolaylık sağladığı görülmektedir; ancak para borcunu çekle ödeme isteği, karşı tarafın buna rıza göstermesine bağlıdır.⁶³ Bu nedenle, çekin düzenlenip alacaklıya verilmesi ifa yerine geçmeyecek; ancak bankada çekin karşılığının bulunması ve alacağın tahsili sağlanırsa amaçlanan ifa gerçekleşmiş olacaktır.⁶⁴

Çekin hamile ibrazı zorunlu olmayıp, hamil tarafından bedeli tahsil edilebileceği gibi, başka bir hesaba geçirilmesinin yanında çek, başkasına da havale edilebilir, bunun ekonomik yararı, mal ve hizmet piyasasında para dolaşımının azalmasında kendini gösterir.⁶⁵

Gerçekten de, çekle işlem yapılması sonucunda, mevduat artacak, kaydi para nakdi paranın yerine geçeceğinden, bankalar kasalarında nakit bulundurabilecek, bulundukları bu nakdi, kar elde etme amacıyla başka alanlarda kullanabilecektir, çek kullananlar da, çek hesabında bulundukları para üzerinden faiz almakla, çeki değerlendirebilecektir.⁶⁶

Yine çek, hamil tarafından o bankadaki hesabına alacak olarak da kaydedilebilir.⁶⁷ Bunun dışında, ödemelerinde çeki kullananlar, çekin karşılıksız çıkma riskine karşı, vadesiz hesaplarında bir miktar para bulundurlar, bu vadesiz hesaplar bankalar için vazgeçilmez bir nimettir; çünkü banka bu hesaplara faiz uygulamayacak ve bankanın kâr oranı böylelikle daha da artacaktır.⁶⁸

---

⁶²Kendigelen/ Kaya/ Ülgen/ Helvacı, s. 233, Öztan , **Kıymetli Evrak 2012**, s. 234, Bilgili/Demirkapı, s. 134

⁶³Kendigelen/ Kaya/ Ülgen/ Helvacı, s. 233, Öztan , **Kıymetli Evrak 2012**, s. 234, Bilgili/Demirkapı, s. 134

⁶⁴ Kendigelen/ Kaya/ Ülgen/ Helvacı, s. 233, Bilgili/Demirkapı, s. 135

⁶⁵ Bilgili/Demirkapı, s. 135

⁶⁶ Göle Celal, **Bankacılar İçin Kıymetli Evrak Hukuku Bilgisi ve Ticari Senetler**, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 13. B. , 2005, s. 168, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 234

⁶⁷ Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 234

⁶⁸ Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 234

Çekle yapılan ödeme, ispat kolaylığı da sağlamaktadır,⁶⁹ çekin ödenmesi için bankaya ibrazı ve ciro edilerek bankaya teslimi gerekmekte, bankalar tarafından yapılan ödeme sonucunda çeki ibraz edenin kimliği kontrol edilerek, çek karşılığının ödenmesi sonucunda, çeki ibraz edene bir dekont verilmektedir.⁷⁰ Böylece keşideci, kendi hesabından yaptığı ödemenin delilini bu vasıtalarla elde etmiş olur.⁷¹

Çekle yapılan ödeme sonucunda keşideci ile muhatap banka fayda sağlayacağından, bir iş ilişkisi kurularak, bankanın faaliyetlerinden ve kolaylıklarından keşidecinin öncelikle yararlanması hedeflenecektir.⁷²

Çek iktisadi açıdan, bono ve poliçeden farklı olarak bir ödeme aracı olup, para yerine geçmektedir.⁷³ Çek, bu özelliğinden dolayı görüldüğünde ödenir ve çeke vade konulamayıp, vade kaydının konulması halinde, çek geçerli olmakla birlikte, çeke vade yazılmamış kabul edilir (Türk Ticaret Kanunu m. 795);⁷⁴ ancak 31.12.2017 Tarihine kadar çekin görüldüğünde ödeneceği kuralı işlevsellik kazanmamış olup, bu tarihten sonra çekin görüldüğünde ödenmesi sağlanabilecektir.⁷⁵

Yine, çek para yerine geçtiğinden, çekte anapara faiz şartı da yazılamamakta, çekte rehin cirosu da yapılamamaktadır, çekte sadece temlik ve tahsil cirosu yapılabilmektedir.⁷⁶

I.V. Çekin Hukuki Niteliği

Çek bir havale işlemi olup, keşideci ile muhatap banka arasında hüküm ve sonuçlarını doğuran bir çek anlaşması yapılmaktadır.⁷⁷ Buna göre, çek anlaşmasıyla oluşan havalenin yazılı olması, soyut, kayıtsız ve şartsız bir ödeme emrini içererek, belli şekil şartlarını taşıması gerekmektedir.⁷⁸

---

⁶⁹ Göle, **Bankacılar İçin Kıymetli Evrak**, s. 168

⁷⁰ Bilgili/Demirkapı, s. 134

⁷¹ Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 234

⁷² Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 234

⁷³ Bozkurt, **Kıymetli Evrak**, s. 126 Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 230

⁷⁴ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 37, Bozkurt, **Kıymetli Evrak**, s. 126

⁷⁵ Bozkurt, **Kıymetli Evrak**, s. 126

⁷⁶ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 37, Bozkurt, **Kıymetli Evrak**, s. 126

⁷⁷ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 37, Bozkurt, **Kıymetli Evrak**, s. 127, Bilgili/Demirkapı, s. 127

⁷⁸ Bilgili/Demirkapı, s. 135, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 227, Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 37

Havale işlemiyle keşideci, hamile olan borcunu bankaya havale etmekte ve böylece keşideci, bankada bulunan hesabından tasarrufta bulunmaktadır.⁷⁹ Keşideci, çek anlaşmasıyla, hamile çek karşılığını bankadan isteme yetkisini verirken, bankaya da çek karşılığını ödeme yetkisini vermektedir.⁸⁰ Böylelikle daha hızlı işlem yapılması sağlanarak, bir yandan emek ve zaman kaybı en aza indirilirken, bir yandan da parayı taşımanın risklerinin önüne geçilmiş olur.⁸¹

Banka ile keşideci arasında bir çek anlaşmasının bulunmaması, çekin banka tarafından ödenmeyeceği anlamına gelmeyip, bankalarca sürekli işlem yapılan müşterilerinin işlemlerinin yapılması ve buna bağlı olarak da karşılıksız çekin hukuki ve cezai sorumluluklarının önüne geçilmesi amacıyla, hamile ödemede bulunulabilir.⁸² Bu durumda hamil tarafından talep edilen miktarı ödeyen banka, karşılığı bulunmayan çeki ödediği andan itibaren, keşideciden çek miktarını ve Türk Ticaret Kanunu hükümlerince bunun faizini isteme hakkına sahiptir.⁸³

Çek, hamilin ismi yer alsa bile bono ve poliçe gibi emre yazılı senet olarak kabul edilmektedir; ancak çekin menfi emre kaydı ile nama yazılı hale dönüştürülebilmesi mümkün olup, yine çekin hamiline yazılı olarak da düzenlenmesi mümkündür.⁸⁴

Çek, ödeme işlevine sahiptir ve borcun ödenmesi dışında bir maksatla çekin hamile verilmesi halinde, bu durumu ispat yükünün keşidecide olduğu kabul edilmiştir.⁸⁵ O halde keşideci tarafından, borcun ödenmesi dışında çekin ödünç olarak, bir teminat ya da hatır için verildiğinin iddia edilmesi halinde, keşidecinin bunu sadece kesin delille ispatlaması gerekecektir.⁸⁶

Yargıtay, ” Çek bir ödeme aracı olup, kural olarak mevcut bir borcun tediyesi amacıyla verildiğinin kabulü gerekir. Bu durumda mahkemece çekin hatır çeki ya da teminat amacıyla verilen bir çek olduğu yolundaki iddianın davacı tarafça yazılı

---

⁷⁹ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 37, Bozkurt, **Kıymetli Evrak**, s. 127

⁸⁰ Bozkurt, **Kıymetli Evrak**, s. 127, Bilgili/Demirkapı, s. 135, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 232 Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 37

⁸¹ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 37, Bozkurt, **Kıymetli Evrak**, s. 127

⁸² Bozkurt, **Kıymetli Evrak**, s. 127, Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 37

⁸³ Bozkurt, **Kıymetli Evrak**, s. 127

⁸⁴ Bilgili/Demirkapı, s. 135, Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 37

⁸⁵ Poroy/Tekinalp, s. 254

⁸⁶ Y. HGK 10.04.1968 T. 967/238 say. k. (Poroy/Tekinalp, s. 254, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 38)

delille kanıtlanması gerektiği gözetilmeden hükme esas alınan bilirkişi raporunda yer alan varsayımlardan hareketle yazılı şekilde hüküm kurulmasında isabet görülmemiştir.’’ ifadesiyle bu durumu pekiştirmiştir.⁸⁷ Ancak; hamilin tanık dinlenmesine rızası olduğu durumda, tanığa başvurulabilecektir.⁸⁸

Çekin, muhatap banka tarafından ödenebilmesi için, öncelikle çekin bankaya ibrazının ve çek üzerindeki zilyetliğin naklinin sağlanması, daha sonra muhatap bankanın da çeki teslim alarak ödemede bulunması gerekmektedir.⁸⁹

Yargıtay, *“Çekin ilk hamili, bu çeki muhatap bankaya ibraz etmeden çek bedelini bankadan almış ve muhatap banka da, bu çekin ibrazı yapılmadan ödeme yapmış ve sonradan bu çekin başkasının eline geçmesi ile çek keşidecisi ikinci kez ödemek zorunda kalarak zarar görmüş ise, bu eylemde hem ilk çek hamili hem de muhatap banka, keşideciye karşı ayrı ayrı sorumlu olurlar’’⁹⁰* ifadesiyle, hem hamili hem de muhatap bankayı sorumlu tutmuştur.

Yargıtay, başka bir kararında, *“Davalının, çeklerin kendisine iade edilmesinin, çek bedellerinin ödendiğini gösterdiği savunmasına karşılık, davacı borcun ödenmediğini, ödemenin ancak makbuzla kanıtlanabileceğini ileri sürmüştür. Çeklerin keşideci borçluya iadesi ödemeye karine teşkil edeceğinden, bu karinenin aksinin davacı alacaklı tarafından kanıtlanması gerekir.’’⁹¹* ifadesiyle, çekin ibrazını ödeme için zorunlu tutmuştur.

Çek, kamu güvenine mazhar bir kambiyo senedi olup, klasik havale anlayışından farklı olarak, konusunu yalnızca para oluşturup; çeki keşide edenin, çeki hamile ödeme yetkisini diğer havalelerin aksine, geri alamaması söz konusudur.⁹²

---

⁸⁷ Y. 19. HD. 21.02.2006 T. 7046/ 1637 say. k. (Poroy/Tekinalp, s. 254, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 39)

⁸⁸ Y. 11. HD. , 8.12.1987 T. 6456/6904 say. k. (Poroy/Tekinalp, s. 254, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 39)

⁸⁹ Reisoğlu, s. 38, Kendigelen, **Çek Hukuku** , s. 33

⁹⁰ Y. 11. HD. 01.02.1994 T. 1659/614 say. k. (Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 33)

⁹¹ Y. 19. HD. 07.10.2005 T. 12439/9791 say. k. (Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 33)

⁹² Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 35

II. BÖLÜM

II. ÇEKTEN CAYMA KAVRAMI

II.I. Tanımı

Çekten cayma kavramı, keşidecinin muhatap bankaya beyanda bulunarak, çekin keşide edilmesi sonucunda, hesabındaki paranın, hamile veya lehtara ödenmesinin engellenmesidir.⁹³ Başka bir ifadeyle çekten cayma kavramı, ödenmek veya hesaba geçirilmek üzere, muhataba ibraz edilen çekin ödenmemesi için, keşideci tarafından bir talimat verilmesidir.⁹⁴

6098 say. Borçlar Kanunu m. 559’da “ *Havale eden, havale alıcısına verdiği yetkiyi her zaman geri alabilir. Ancak, havale alıcısının yararına, özellikle onun alacağını elde etmesi amacıyla verdiği yetkiyi geri alamaz. Havale ödeyicisi, havale alıcısına havaleyi kabul ettiğini açıklamadığı sürece havale eden, ona verdiği yetkiyi geri alabilir...* ” şeklinde yer alan ifadeyle, çekten cayma olanaklı bir duruma gelmiş; ancak çekin bir ödeme aracı olması ve çeke olan güvenin sarsılmaması bakımından, kanun koyucu çekten caymayı, 6098 say. Borçlar Kanununda yer alan genel hüküm dışında da düzenlemiştir.⁹⁵ Borçlar Kanunu m. 559 ve Türk Ticaret Kanunu m. 780 bir arada değerlendirildiğinde, öncelikle geçerli bir çekin varlığı, sonrasında bankaya bir havalenin yapılmış olması gerekmektedir.⁹⁶

6762 say. Eski Türk Ticaret Kanununda yer alan çekten cayma, 6102 say. Türk Ticaret Kanununda aynen kabul edilmiş olup, buna göre m. 799’da; ancak ibraz

---

⁹³ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 258, Mehmet Bahtiyar, **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul: Beta Yayınları, 9. B. , 2012, s. 145, Poroy/Tekinalp, s. 279, Hasan Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Adana: Karahan Yayınları, 6. B. , 2010, s. 221, Öztan, **Kıymetli Evrak** 2012, s. 245, Erol Ertekin/İzzet Karataş, **Uygulamada Ticari Senetler: Bono, Poliçe ve Çek**, Ankara: Turhan Kitabevi, 3. B. , 1998, s. 247, Bilgili/Demirkapı, s. 198, Yeşim Aker, **Çekten Cayma ve Ödeme Yasası**, İstanbul: Beta Yayınevi, 2. B. , 2008, s. 8, Bozkurt, **Kıymetli Evrak**, s. 154

⁹⁴ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 268, Ertekin/Karataş, s. 247

⁹⁵ Gönen Eriş, **Açıklamalı- İctihath Uygulamalı Çek Hukuku, Ticaret Hukuku İcra Hukuku, 3167 sayılı Çek Yasası ile İlgili Suçlar**, Ankara: Seçkin Yayınevi, 3. B. , 2000, s. 186

⁹⁶ Bilgili/Demirkapı, s. 199

süresi geçtikten sonra hüküm ifade etmekte ve çekten cayılmamışsa, muhatabın, ibraz süresinin geçmesinden sonra da çeki ödeyebileceği hüküm altına alınmıştır.⁹⁷

5941 say. Çek Kanunu ve mevzuatta yer alan diğer düzenlemelerde ise, çekten cayma ile ilgili bir düzenleme mevcut değildir.⁹⁸

Çekten cayma, hukuki niteliği itibariyle bir feshi ihbar hakkı olup, Türk Ticaret Kanunu m. 799'da yer alan cayma hakkı ise, keşidecinin, muhatap bankaya karşı havaleden dönmesi anlamına geldiğinden bu ifadenin kullanılması eleştirilmiştir.⁹⁹ Ancak bu kavram, hamilin haklarının sona ermesi anlamında kullanılarak, Türk Ticaret Kanununda yer almıştır.¹⁰⁰

Gerçekten de, Türk Ticaret Kanununda yer alan ifadede; ancak ibraz süresi geçtikten sonra çekten caymanın hüküm ifade ettiği belirtilmekte, çekten cayma ile bankanın ödeme yetkisinin geri alındığı; ancak çekin tamamı ile geçersiz hale gelmediği anlaşılmaktadır.¹⁰¹

II.II. Hukuki Dayanağı

Çekten caymanın hukuki dayanağını öncelikle Türk Ticaret Kanunu m. 799 oluşturmaktadır.¹⁰² Maddede, çekten cayılabileceği ve caymanın ne zaman hüküm doğuracağı açıklandığından, çek sözleşmesinde belirtilen caymanın, bu sözleşmeye bağlı olarak değil, kanundan kaynaklandığını kabul etmek gerekir.¹⁰³

Aksi görüşe göre ise, çekten cayma hukuki dayanağını, keşideci ile muhatap banka arasında yapılan çek sözleşmesinde bulmaktadır.¹⁰⁴ Bu sözleşme, sarih ya da zımni olabilecektir; ancak taraflar arasında bir anlaşmanın bulunmaması, çekin

⁹⁷ <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6102.html>, <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/997.html>

⁹⁸ Aker, s. 5

⁹⁹ Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 186, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 323, Rona Serozan, **Sözleşmeden Dönme**, İstanbul: Sulhi Garan Matbaası Varisleri Koll. Şti. ,1975 , s. 149

¹⁰⁰ Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 186

¹⁰¹ Poroy/Tekinalp, s. 282, Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 186, Şafak Narbay, **Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı**, İstanbul: Beta Yayınları, 2. B. , 1999, s. 47

¹⁰² Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 186

¹⁰³ Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 186, Narbay, **Çekten Cayma**, s. 49

¹⁰⁴ Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 186, Poroy/Tekinalp, s. 270

geçerliliğini etkilemeyecek olup, bankanın çek bedelini ödememe riski oluşacak ve müracaat hakkının doğması gibi bir sonuç ortaya çıkacaktır.¹⁰⁵

II.III. Hukuki Niteliği

Çekten cayma, sadece keşideci ve muhatap arasında yer alan bir ilişki olup, ibraz süresinin geçmesinden sonra, muhatap bankanın ödeme yapmasının engellenmesine yönelik bir işlemdir.¹⁰⁶ Bu bakımdan çekten cayma, hukuki niteliği itibariyle bozucu yenilik doğuran bir hakkın kullanılması olarak kabul edilir.¹⁰⁷ Bununla birlikte çekten cayma, keşidecinin çekten caymaya ilişkin iradesini açıkladığı anda değil, bu iradenin muhatap bankaya ulaştığı anda hüküm ifade etmektedir.¹⁰⁸

Keşidecin muhatap bankaya yönelttiği çekten cayma beyanı, yalnızca çek hamiline karşı hüküm ifade edip, lehtar ve cirantalara karşı çekten cayma olanaklı değildir.¹⁰⁹

Keşidecinin cayma hakkını kullanırken, bir gerekçe ileri sürmesine gerek yoktur; ancak çekten cayılırken, bu çeklerin kanuni unsurlarını taşıyan bir çekin varlığı ve ibraz süresinin de geçmiş olması zorunludur.¹¹⁰

Cayma beyanıyla birlikte, çek bedeli kambiyo hukuku çevresinde talep edilememekte; ancak çekten doğan hakkın da hukuki varlığı sona ermemektedir, başka bir ifadeyle keşidecinin caymasıyla birlikte lehtar ve cirantaların hakları devam etmekle birlikte, sadece kambiyo hukuku çevresinde çek bedelinin karşılığını talep hakkı ortadan kalkmaktadır.¹¹¹

---

¹⁰⁵ Poroy/Tekinalp, s. 270

¹⁰⁶ Ertekin/ Karataş, s. 247, Celal Göle, **Çek Hukuku**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara 1989, s. 124

¹⁰⁷ Ertekin/ Karataş, s. 247

¹⁰⁸ Ertekin/ Karataş, s. 247, Müge, Tekil, **Çekte Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu**, İstanbul: Beta Yayınları, 1. B. , 1997, s. 6

¹⁰⁹ Ertekin/Karataş, s. 253, Narbay, **Çekten Cayma**, s. 47-48

¹¹⁰ Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 187

¹¹¹ Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 187, Narbay, **Çekten Cayma**, s. 47-48, Aker, s. 14

II.IV. Çekten Caymanın Şartları

II.IV.I. Çekten Caymanın İhtiyari Şartları

II.IV.I.I. Çek Anlaşmasının Bulunması

Keşide edilen çekin bankada bir karşılığının bulunması, çek keşide edilmesi için yeterli bir ölçüt olmayıp, ayrıca çekin muhatap bankaya yöneltilebilmesi amacıyla, taraflar arasında bir çek anlaşmasının da yapılmış olması gerekmektedir.¹¹²

Çek anlaşması, çeki keşide edenin talebi üzerine, kendisine bir çek defterinin verilmesi şeklinde açık bir taleple yapılabileceği gibi, bankanın gönderdiği çek defterinin, müşteri tarafından kullanılmaya başlamasıyla da yapılabilir.¹¹³ Bu bakımdan, çek anlaşmasının geçerliliği herhangi bir şekil şartına tabi tutulmamış olup, şekil serbestisi ilkesi çek anlaşmasında kabul edilmiştir.¹¹⁴

Çek anlaşması, hamil yararına bir sözleşme olmayıp, bu anlaşma sayesinde hamile bir ödeme yükümlülüğü yüklenir; ancak bu ödeme yükümlülüğü bir kambiyo taahhüdü değildir.¹¹⁵

Çekte kabul müessesesi bulunmadığından (Türk Ticaret Kanunu m. 784), çekin karşılığı olmasına rağmen bankanın ödeme yapmaması durumunda, muhatap bankanın çek anlaşmasına aykırı davrandığı kabul edilecektir.¹¹⁶ Buna göre banka sorumlusu, Çek Kanunu m. 7 f. V'e göre cezai yaptırıma tabi olacaktır.¹¹⁷

Türk Ticaret Kanunu m. 783, bir çek anlaşmasının bulunmamasının, çekin geçerliliği bakımından bir sonuç doğurmayacağını hükme bağlamıştır.¹¹⁸ Ancak, Çek Kanunu m. 2'de yer alan hükümle beraber, çek defterlerinin, artık bankalarca bastırılacağı düzenlenmiş, baskı şekline ilişkin esasların da Maliye Bakanlığı, Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye katılım Bankaları Birliği'nin görüşü alınarak

---

¹¹² Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 57, Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 111

¹¹³ Göle, **Çek Hukuku**, s. 91, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 118, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 57

¹¹⁴ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 57

¹¹⁵ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 120

¹¹⁶ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 234, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 120

¹¹⁷ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 234, Bahtiyar, s. 120, **Kıymetli Evrak**

¹¹⁸ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 120

Merkez Bankası tarafından, resmi gazetede yayımlanacağı ifade edilmiştir.¹¹⁹ Bu nedenle, bir çek anlaşması olmadan ilgiliye çek defterinin verilmesi ihtimali oldukça düşüktür.¹²⁰

II.IV.I.II. Çek Hesabı ve Provizyonunun Bulunması

5941 say. Çek Kanunu, ticaret hayatında çeker olan güvenin sağlanabilmesi amacıyla, bankalara basiret ve özen yükümü yükleyerek, gerekli evrakları eksiksiz olarak çek hesabı sahibinden istemelerinin sağlanmasını m. 2’de düzenlemiştir.¹²¹ Bunun yanında, bankalarca çek hesabı açmak isteyen kişinin, sosyal ve ekonomik durumunun hesap açmaya uygun olup olmadığını, bankalar incelemek zorundadır.¹²²

Çek hesabı açmak isteyen kişinin, çek düzenleme ve çek hesabı açtırma yasağının bulunmaması gerekmektedir.¹²³ Aksi halde, ilgilinin böyle bir yasağının olması sonucunda, kendisine bir çek hesabı açılmayacaktır.¹²⁴

Ayrıca, çek hesabının açılabilmesi için, ilgilinin, yasal temsilcisinin ya da vekilinin imzası aranıp, yasağa karşı gelinmesi, yazılı beyan verilmemesi ya da imza eksikliğinin olmasına rağmen, yine de ilgiliye bir çek hesabı verilmesi durumunda, anlaşma geçerli olmaya devam edecektir.¹²⁵ Bu durumda, ilgiliye çek hesabı açılmasına neden olan sorumlu hakkında Çek Kanunu m. 7 f. VII ile çek keşide eden kişi hakkında da Çek Kanunu m. 7 f. VI’da yer alan ceza hükümleri uygulanacaktır.¹²⁶

3167 say. Kanun döneminde, çek hesabı açılması ve çek defterinin verilmesi bakımından kanunda belirtilen özen yükümlülüğüne aykırı davranan bankaların, hamilin uğradığı zararı ödemekle yükümlü olduğu kabul ediliyordu.¹²⁷ 5941 say. Kanun m. 2’de de Yargıtay tarafından kabul edilen bu anlayış hüküm buldu.¹²⁸

¹¹⁹ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 120

¹²⁰ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 120

¹²¹ Yıldız, **5941 say. Çek Kanunu**, s. 74

¹²² Yıldız, **5941 say. Çek Kanunu**, s. 74, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 120

¹²³ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 113, Yıldız, **5941 say. Çek Kanunu**, s. 74, Bahtiyar, s. 121

¹²⁴ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 113, Yıldız, **5941 say. Çek Kanunu**, s. 74, Bahtiyar, s. 121

¹²⁵ Yıldız, **5941 say. Çek Kanunu**, s. 74, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 121

¹²⁶ Yıldız, **5941 say. Çek Kanunu**, s. 74, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 121

¹²⁷ Yıldız, **5941 say. Çek Kanunu**, s. 74

¹²⁸ Yıldız, **5941 say. Çek Kanunu**, s. 74

Yargıtayca öncesinde uygulama bulan kararda, “ *Bankalar birer itibar ve itimat müesseseleri olup, 3167 say. Kanun’un 9. Maddesine göre yasaklı şahsa ihmalî hareketle çek karnesi vermeleri nedeniyle oluşan zarardan sorumludurlar. Ancak, bu sorumluluk çek bedelinin tüm yasal girişimlere rağmen, asıl borçlusundan tahsil edilememesine bağlıdır*” ifadesi yer almaktaydı.¹²⁹

Provizyon, keşidecinin bir banka üzerine çek keşide edebilmesi için, bankada bulunan hesabında çek karşılığına yetecek miktarda hesabının olması anlamına gelip, bu durum çekin geçerlilik şartını etkilemez.¹³⁰ Muhatap bankada, çek keşide edenin uygun bir hesabının olmaması veya hesabının kapatılmış olması durumunda da çek, geçerliliğini korumaya devam edecektir.¹³¹ Provizyon sonucunda keşideci, bankaya çek keşide ederek bir ödeme kanalı yaratacaktır.¹³² Ancak, sadece provizyonun yapılmış olması da, çek keşidesi için yeterli olmayıp,¹³³ keşideci ile muhatap banka arasında bir anlaşmanın bulunması gerekmektedir.¹³⁴

Bazen, keşidecinin hesabında para olmayabilir; fakat keşidecinin muhatap bankanın başka bir hesabında yeterli miktarda parası olup, keşideci hesaplar arasında para aktarılması anlamına gelen virman talimatı vermiş olabilir.¹³⁵ Diğer bir durumda ise, keşidecinin, muhatap bankanın hiçbir hesabında parasının bulunmaması halinde, banka ile arasında bir kredi sözleşmesi bulunabilir, banka kredi sözleşmesi çerçevesinde keşideciye verilmiş bir kredi olarak çek bedelini hamile ödeyebilir.¹³⁶ Bu durumlarda çekin karşılığı var kabul edilir.¹³⁷

¹²⁹ Y. 19. HD. 19.3.1993 T. 6584/2158 say. k. (www.turkhukuk sitesi.com)

¹³⁰ Göle, **Bankacılar İçin Kıymetli Evrak**, s. 174, Ali Bozer/Celal Göle, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2006, s. 119, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 122

¹³¹ Yıldız, **5941 say. Çek Kanunu**, s. 74, Göle, **Bankacılar İçin Kıymetli Evrak**, s. 174, Bozer/Göle, s. 119, Y. Ceza Genel Kurulu (CGK) 19.02.2002 T. 6-47/176 say. k. (Yargıtay Kararları Dergisi 2002, C. 28, say. 7, s. 190)

¹³² Göle, **Bankacılar İçin Kıymetli Evrak**, s. 175, Bozer/Göle, s. 119

¹³³ Göle, **Bankacılar İçin Kıymetli Evrak**, s. 175, Bozer/Göle, s. 120

¹³⁴ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 57, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 119

¹³⁵ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 122

¹³⁶ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 122

¹³⁷ Göle, **Çek Hukuku**, s. 103, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 122

II.IV.II. Çekten Caymanın Zorunlu Şartları

II.IV.II.I. Geçerli Bir Çekin Varlığı

Geçerli bir çekin varlığı Türk Ticaret Kanunu m. 780’de ifadesini bulmaktadır.¹³⁸ Çekin geçerliliği, üzerindeki şekli unsurların tam olmasını ifade etmekte olup, çekin unsurlarında bir eksiklik bulunması durumunda, ilgili senet çek olarak kabul görmeyip, şartlarını taşıyorsa, adi havale veya yazılı delil başlangıcı olarak kabul edilecektir.¹³⁹

Türk Ticaret Kanununa göre, çekte yer alan zorunlu şartlar dışında çek düzenlemesi konusunda bir sınırlama bulunmamaktadır; ancak 5941 say. Çek Kanununda yer alan hükümler neticesinde, Türk Ticaret Kanununda yer alan serbesti yerini daha kuralcı bir yapıya bırakmıştır.¹⁴⁰

5941 say. Çek Kanununa göre, çek keşide edebilmek için, çek defterine sahip olunması gerekmektedir. Çek defteri sahibi olabilmek için, ilgilinin öncelikle Çek Kanunu m. 2 f. III’e göre, her çek defteri için tacir, esnaf veya sanatkar olup olmadığı ve çek düzenleme veya çek hesabı açma konusunda yasağının bulunmadığını bankaya yazılı olarak bildirmesi gerekmektedir.¹⁴¹ İlgiliye, bunun üzerine verilen çek defterleri, Çek Kanunu m. 2 f. V, VI ve VII’de düzenlenmiş olup, bu çeklerin baskı usulüyle şekilleri bellidir.¹⁴²

Tacir olan ve tacir olmayanlara verilecek çeklerle, hamiline düzenlenecek çekler, artık açıkça ayırt edilecek biçimde basılacak ve hamiline düzenlenecek çeklerde, matbu olarak hamiline ifadesi yer alacaktır.¹⁴³ Yine, hamiline düzenlenecek çekler bakımından, sadece bu çeklere ilişkin işlemlerin yapıldığı ayrı çek hesapları

---

¹³⁸ Bilgili/Demirkapı, s. 137

¹³⁹ Turgut Kalpsüz/Faruk Erem/Gürkan Çelebican, **İktisadi ve Hukuki Yönden Çek**, , Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 2. B. , 1974 , s. 71, Poroy/Tekinalp, s. 254, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012** , s. 234, Aker, s. 15,

¹⁴⁰ Bilgili/Demirkapı, s. 137

¹⁴¹ İsmail Kırca, **5941 Sayılı Çek Kanunu, Konferans (22 Ocak 2010)**, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2010, s. 8

¹⁴² Kırca, s. 8, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 249

¹⁴³ Kırca, s. 8, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 249

açılacaktır.¹⁴⁴ Bu durumda ilgili, hem hamiline hem de emre yazılı çek kullanmak istediğinde, banka tarafından iki ayrı çek hesabı açılması zorunluluğu doğacaktır.¹⁴⁵

Görüldüğü üzere, çek hesabı açılmasında, çek yaprakları ile çek defterinin hazırlanmasında, 5941 say. Çek Kanununun bankalara yüklediği görev ve yükümlülükler dikkate alındığında, keşideci, yalnızca çek defterini kullanarak çek keşide edebilecektir.¹⁴⁶ Bu bakımından tek başına Türk Ticaret Kanununda belirlenmiş olsa bile 5941 say. Çek Kanunundan farklı olarak, bankanın bilgisi ve düzenlediği matbu çek defteri dışında bir senet hazırlanıp işleme konulduğunda, bu senet çek niteliğinde kabul edilemeyecektir.¹⁴⁷

Tarafların yapmış olduğu çek anlaşması sonucunda, ilgili şart ve kayıtlar çek anlaşmasına konu edilebilir.¹⁴⁸ Taraflarca, anlaşmada düzenlenmemişse, çekin nasıl doldurulacağı, çekin üzerinde yer alan cismin ne olduğu, tarafların serbest iradesine bağlıdır.¹⁴⁹ Ancak, uygulamada haklı olarak kabul edilen durum, çekin kurşun kalemle doldurulamayacağıdır.¹⁵⁰

II.IV.II.I.I. Çek Kelimesi

Senet üzerinde çek kelimesinin mutlaka bulunması gerekmekte olup, senet yabancı bir dilde düzenlenmişse, o dilde çek karşılığı olan kelimenin senede yazılması gerekmektedir (Türk Ticaret Kanunu m. 789 f. I/a).¹⁵¹ Çek yerine, örneğin banka havalesi şeklinde bir ifadenin kullanılmış olması, o senede çek özelliğini vermeyecektir.¹⁵²

---

¹⁴⁴ Kırca, s. 8

¹⁴⁵ Kırca, s. 8

¹⁴⁶ Bilgili/Demirkapı, s. 138

¹⁴⁷ Bilgili/Demirkapı, s. 138, Aksi görüşte olan Poroy ve Tekinalp, bu durumu bankalara yüklenen mükellefiyet olarak görmekte ve 6102 s. TTK'ya yeni bir ekleme yapılmadığını ifade etmektedir. Poroy ve Tekinalp, s. 256

¹⁴⁸ Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 234

¹⁴⁹ Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 234

¹⁵⁰ Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 234

¹⁵¹ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 123, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 73, Can, s. 146, Bilgili/Demirkapı, s. 138, Bozkurt, **Kıymetli Evrak**, s. 129, Poroy/Tekinalp, s. 257

¹⁵² Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 74, Bahtiyar, **Çek Hukuku**, s. 14, Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 60

Örnek:

Bu çek karşılığında, Çağrı ÇELİK emrine 2.000 TL (İki Bin Türk Lirası) ödeyiniz.

Türk Ticaret Kanunu m. 818, çek için uygulanacak poliçe hükümlerine atıf yaparken, emre yazılı havale ile ilgili Türk Ticaret Kanunu m. 826-829'a değinmemiştir.¹⁵³ Bu nedenle, çek sözcüğü dışında, çekin diğer tüm geçerlilik şartlarının bulunması durumunda, emre yazılı bir havalenin oluşup oluşmadığı tartışmalıdır.¹⁵⁴

Çekte, zorunlu unsurların hepsinin bulunması; ancak çek kelimesinin olmaması durumunda, bu çekleri de emre yazılı havale saymak gerekecektir.¹⁵⁵ Poliçe için uygulanan Türk Ticaret Kanunu m. 826'da yer alan "*senet metninde poliçe olarak gösterilmemekle beraber, açıkça emre yazılı olarak düzenlenen ve diğer hususlarda da poliçede aranan unsurları içeren havaleler poliçe hükmündedir*" ifadesi, bu durumda çek için de uygulanabilecektir.¹⁵⁶ Bunun nedeni, çek kelimesini içerisinde bulundurmayan bir senedin, görüldüğünde vadeli bir poliçenin, poliçe kelimesi hariç tüm unsurlarını taşıması olup, bu nedenle Türk Ticaret Kanunu m. 826'da yer alan tüm şartlar taşınacağından, bu senedi bir emre yazılı havale olarak kabul etmek gerekecektir.¹⁵⁷

Çek kelimesi, kısaltma yapılmadan çekin içinde yer almalıdır; aksi halde senet çek niteliğine kavuşamaz.¹⁵⁸

Çek kelimesinin, senet metninde yer alması gerektiğinin, Türk Ticaret Kanunu m. 780'de hüküm altına alınması dolayısıyla, artık senedin başka bir yerinde çek kelimesinin olup olmayacağına dair tartışmalara son verilmiştir.¹⁵⁹

---

¹⁵³ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 123

¹⁵⁴ Göle, **Çek Hukuku**, s. 14, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 123

¹⁵⁵ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 75

¹⁵⁶ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 75

¹⁵⁷ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 60, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 75

¹⁵⁸ Bilgili/Demirkapı, s. 138, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 239

¹⁵⁹ Can, s. 147

II.IV.II.I.II. Kayıtsız ve Şartsız Belli Bir Bedelin Ödenmesine İlişkin Havale

Poliçede olduğu gibi, çekte de belirli bir bedelin ödenmesi amacıyla, kayıtsız ve şartsız bir havalenin yer alması gerekmektedir (6762 say. Eski Türk Ticaret Kanunu m. 692, 6102 say. Türk Ticaret Kanunu m. 780).¹⁶⁰ Çeke yazılan ve şarta bağlanması çeki geçersiz hale getiren bedelin, belirli bir tutarı içermesi gerekmektedir.¹⁶¹

Örnek:

Bu çek karşılığında Çağrı ÇELİK emrine **2.000 TL (İki Bin Türk Lirası)** ödeyiniz.

Söz konusu bedel, ülke parası ile gösterilebileceği gibi, başka bir ülkenin parası üzerinden de gösterilebilir (6102 say. Türk Ticaret Kanunu m. 802).¹⁶² Ancak, bedelin 2.000 Euro karşılığı Türk Lirası ifadesinde, havalenin belirli bir bedele ilişkin olması şartı gerçekleşmemiştir.¹⁶³

Yine, bedelin alternatifli olarak da gösterilmesi olanaklı değildir.¹⁶⁴ Örneğin, 2.000 TL ya da 1000 Euro şeklinde alternatifli olarak bir bedel gösterilmesi durumunda, yapılan işlem, çek olarak nitelendirilemeyecektir.¹⁶⁵ Çekte gösterilen birden fazla yabancı para varsa ve bunların bedelleri aynı olmasına rağmen, yabancı paraların cinsinin farklı olması durumunda, düzenlenen senet belirli bir bedeli içermediğinden, çek olarak işlem görmeyecektir.¹⁶⁶

Bunun dışında, bedelin değerli bir maden esas alınarak ya da başka bir cinsten gösterilmesi durumunda da, havalenin belirli bir bedele ilişkin olması şartı gerçekleşmeyecektir.¹⁶⁷ Örneğin, 24 ayar ve 100 gram altına karşılık gelen Türk

---

¹⁶⁰ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 123, Can, s. 147, Poroy/Tekinalp, s. 257, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 75, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 239, Göle, **Bankacılar için Kıymetli Evrak**, s. 169,Bozer/Göle, s. 114

¹⁶¹ Göle, **Çek Hukuku**, s. 14, Can, s. 147

¹⁶² Can, s. 147

¹⁶³ Can, s. 147, Göle, **Çek Hukuku**, s. 16

¹⁶⁴ Kalpsüz/Erem/Çelebican, s. 57

¹⁶⁵ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 76, Göle, **Çek Hukuku**, s. 16

¹⁶⁶ Y. 12. HD. 25.09.2003 T. 14090/19388 say. k. (Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 77 Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 103)

¹⁶⁷ Can, s. 147

Lirası denildiğinde, havalenin belli bir bedele ilişkin olması şartı gerçekleşmemiştir.¹⁶⁸

Döviz üzerinden keşide olan çeklerde, aynen ödeme kaydı bulunmuyorsa, bedelin ibraz günündeki TL karşılığı ödenebilir.¹⁶⁹ İbraz günü ödeme yapılmadığı takdirde hamil, ibraz veya fiili ödeme günündeki TL karşılığında birini seçme hakkına sahiptir (Türk Ticaret Kanunu m. 802, Borçlar Kanunu m. 99).¹⁷⁰ Böylelikle, oluşabilecek kur farklarından hamilin zarar görme ihtimali azalır.¹⁷¹

Bankada, çekle işleyen bir döviz hesabı açtıran keşideci, aynen ödeme kaydı ile döviz üzerinden çek keşide edebilir.¹⁷² Bu halde, çekte yazılı döviz ile hesaptaki döviz cinsinin aynı olması kaydıyla banka ödeme yapar.¹⁷³ Ancak, hesap TL üzerinden açılmış; buna rağmen çek döviz üzerinden keşide edilip, çek üzerine aynen ödeme kaydı konulmuşsa, bankanın nasıl bir ödeme yapacağı sorun oluşturmakta ve bankalar bu durumda aynen ödeme yapmaktan kaçınmaktadır.¹⁷⁴ Bunun dışında, 2.000 Euro veya karşılığı TL şeklinde bir kayıt içeren çek ise, bedel unsuru açısından geçerlidir.¹⁷⁵

Çek, bir ödeme aracı olduğundan ve vade içermediğinden faiz şartı çekte geçerli olmayıp, böyle bir kayıt varsa yazılmamış sayılır (Türk Ticaret Kanunu m. 786).¹⁷⁶ Kanunda, herhangi bir faiz şartı şeklinde yer alan ifade, çekin tüm faiz türlerini yasakladığı gibi bir algılamaya neden olsa da, aslında çekte yasaklanan anapara faizi olup, çekte temerrüt faizinin öngörülmesi geçerlidir.¹⁷⁷

Çeke bedel, sadece rakam ve yazıyla yazılabileceği gibi, rakamla birlikte yazının bir arada çek bedeline yazılması mümkündür.¹⁷⁸ Rakam ve yazıyla bir arada yer alan bedeller arasında bir farklılık bulunduğu takdirde, yazıyla yazılmış olan

---

¹⁶⁸ Can, s. 147

¹⁶⁹ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 61, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 123

¹⁷⁰ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 123

¹⁷¹ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 61, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 123

¹⁷² Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 123

¹⁷³ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 61, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 124

¹⁷⁴ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 124

¹⁷⁵ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 76-77

¹⁷⁶ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 61, Poroy/Tekinalp, s. 257, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 124, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 240

¹⁷⁷ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 124

¹⁷⁸ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 60, Can, s. 147

bedel esas alınacaktır.¹⁷⁹ Bunun dışında, rakam ve yazıyla yazılan bedeller birden fazla da yazılmış olursa, bu durumda en düşük olan bedel esas alınacaktır.¹⁸⁰

Yargıtay kararlarına bakıldığında, bedel konusunda birçok kararın verildiği görülmektedir. Öncelikle, paranın cinsinin belirtildiği; ancak hangi ülkeye ait olduğunun bilinemediği bir kararında Yargıtay, ülkemizde kullanılan doların genellikle Amerikan Doları olmasından yola çıkarak, çek üzerinde yer alan sadece “Dolar” ifadesinden Amerikan Doları’nın anlaşılması gerektiği sonucuna varmış ve çeki geçerli saymıştır.¹⁸¹

Bir başka kararında ise Yargıtay, bedelin rakam ve yazıyla yazılması durumunda, yazının yanlış yazılması sonucunda bir bedel ifade etmemesi durumunda, alacağın miktarının belirlenmesi bakımından yazının esas alınmaması gerektiğini ifade ederek çeki geçersiz saymamıştır.¹⁸² 1001 (bir bin Türk Lirası) ifadesinde, yazı yanlış yazılmasına rağmen, sayıyla gösterilen kısım doğru olduğundan çek geçerli olacaktır.

II.IV.II.I.III. Muhatabın Adı

Çek için aranan, üçüncü zorunlu şekil şartı, senette muhatabın adının yazılması gerekliliğidir (Türk Ticaret Kanunu m. 780).¹⁸³

Türk Ticaret Kanunu m. 780 f. I b. c’de “...ödeyecek kişinin ticaret unvanını içermesi gerektiği” ifade edilmiştir.¹⁸⁴ 6762 say. Eski Türk Ticaret Kanununda yer alan, ad ve soyadı ifadesi, yerine muhatabın ticaret unvanına bırakmıştır.¹⁸⁵

Ödeme yeri Türkiye dışında olan çekler hakkında, banka teriminin hangi kuruluşları kastettiği, ödeme yeri hukukuna göre belirlenecektir (Türk Ticaret Kanunu m. 815).¹⁸⁶

---

¹⁷⁹ Can, s. 147

¹⁸⁰ Can, s. 147

¹⁸¹ Y. 12. HD. 20.04.2004 T. 5489/9783 say. k. (Kazancı İBB, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 77)

¹⁸² Y. 12. HD. 03.06.1998 T. 6116/6647 say. k. (Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 76, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 79)

¹⁸³ Reisoglu, **Çek Hukuku**, s. 63, Can, s. 148, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 241

¹⁸⁴ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 124

¹⁸⁵ Can, s. 148

Bir çekin muhatap olarak kimin üzerine keşide edilebileceğini, çekin ödeneceği ülkenin hukuku belirleyip, ödeme yeri ülkesi hukuku bakımından çek, muhatabı geçersiz sayıyorsa, hukuk düzenlerinin muhatabı geçerli saydığı ülkelerde atılan imzalar sonucunda, çek üzerine atılan imzalardan doğan borçlanmalar geçerlidir (Türk Ticaret Kanunu m. 819).¹⁸⁷ Başka bir ifadeyle, Türk Ticaret Kanunu m. 819’da muhatap olabilmek için, ödeme yerinin hukuk sistemimizde geçerli olması ve Cenevre Yeknesak Kuralları sonucunda, gerçek kişiler bakımından gerçek kişiler üzerine çek keşide edilebilmesinin, ülkemizde geçerli olmamakla birlikte başka bazı ülkelerde geçerli olması dolayısıyla, bu hükmü aynı zamanda muhatabın adı ve soyadı olarak algılamamız gerekmektedir.¹⁸⁸

Çekin, sadece bir banka üzerine keşide edilebileceğini öngören hukuk sistemimizde, bankadan anlaşılması gereken, Bankacılık Kanununa tabi müesseselerdir.¹⁸⁹ Banka dışında başka bir kişi üzerine çekilen çek; ancak bir havale niteliğindedir.¹⁹⁰

Muhatabın, çek üzerinde nerede gösterildiği önemli olmayıp, basılı çeklerde muhatap, çek metninin üzerinde gösterilmektedir (Türk Ticaret Kanunu m. 780).¹⁹¹

Yine muhatap banka, kendi üzerine çek düzenleyebilecek olup (Türk Ticaret Kanunu m. 818, m. 673), muhatap bankanın çekte lehtar olarak gösterilmesinde hukuki bir engel bulunmamaktadır.¹⁹²

---

¹⁸⁶ Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 241, Can, s. 148

¹⁸⁷ Can, s. 148

¹⁸⁸ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 124

¹⁸⁹ Narbay, **Çekten Cayma**, s. 5, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s.241

¹⁹⁰ Narbay, **Çekten Cayma**, s. 5, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s.241

¹⁹¹ Bilgili/Demirkapı, s. 140

¹⁹² Reisoglu, **Çek Hukuku**, s. 76, Bilgili/Demirkapı, s. 140

II.IV.III.IV. Ödeme Yeri

Çek için aranan bir başka şekil şartı, çek bedelinin ödeneceği yerin çek üzerinde belirtilmesidir (Türk Ticaret Kanunu m. 780).¹⁹³

Türk Ticaret Kanunu m. 781/II uyarınca, ödeme yeri açık bir biçimde gösterilmemişse, bu durumda muhatabın ticaret unvanının yanında bulunan yer, çekin ödeme yeri olarak kabul edilecektir.¹⁹⁴ Bu bakımdan ödeme yeri, niteliği itibariyle zorunlu bir unsur değildir.¹⁹⁵ Ancak, muhatabın adının yanında birden fazla yer olması durumunda, çek ilk gösterilen yerde ödenecek, böyle bir açıklık çekten anlaşılacağı takdirde, muhatabın merkezinin bulunduğu yer, çekin ödeme yeri olarak kabul edilecektir.¹⁹⁶

Çekin ödeme yerinin mülki bölüm olarak gösterilmesi yeterli olup, ayrıca muhatabın adresinin belirtilmesi gerekmemektedir.¹⁹⁷

5941 say. Çek Kanunu m. 3'te, çekin muhatap bankanın herhangi bir şubesine ibraz edilmesi durumunda, hamilin varsa vergi kimlik numarası saptandıktan sonra çekin ödeneceği ifade edilmiştir.¹⁹⁸

Yine çek, keşidecinin çek hesabının bulunduğu şubeden başka bir şubeye ibraz edildiği takdirde, çekin ibraz edildiği şubenin, diğer şubeye çekin karşılığının bulunup bulunmadığını sorması gerekmektedir.¹⁹⁹ Bu bakımdan, farklı şubelere bile çek ibraz edilmek istendiğinde, asıl şubede çekin karşılığının bulunması ve çek hamilinin kimliğinin doğrulanması durumunda, çekin ibrazı zorunludur.²⁰⁰

---

¹⁹³ Can, s. 149

¹⁹⁴ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 63, Göle, **Çek Hukuku**, s. 28, Can, s. 149, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 125

¹⁹⁵ Can, s. 149, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 125

¹⁹⁶ Göle, **Çek Hukuku**, s. 28, Can, s. 149, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 125, Y. 10. CD 16.02.1995 T. 693/1282 say. k. (İsmail Malkoç/Mahmut Güler, **Ceza Uygulamasında Çek Yasası ve Ticari Senetlerle İşlenen Suçlar**, Ankara, 1996, s. 28, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 83)

¹⁹⁷ Bilgili/Demirkapı, s. 140

¹⁹⁸ Bozkurt, **Kıymetli Evrak**, s. 129

¹⁹⁹ Bozkurt, **Kıymetli Evrak**, s. 129

²⁰⁰ Bozkurt, **Kıymetli Evrak**, s. 129

II.IV.II.I.V. Keşide Tarihi ve Yeri

Çek üzerine, keşide tarihinin ve yerinin yazılması gerekmektedir (Türk Ticaret Kanunu m. 780 b. e).²⁰¹

Öncelikle senedi keşide edenin ehliyeti, keşide tarihi esas alınarak araştırılır, keşide tarihi bunun dışında, ibraz süresinin hesaplanması bakımından da önem taşımaktadır (Türk Ticaret Kanunu m. 796).²⁰²

Keşide günü veya tarihinin çekin neresinde olduğunun bir önemi olmayıp, keşide gününün çek üzerinde yer almaması durumunda senet, çek özelliğini taşımaz.²⁰³

Keşide tarihinin çek üzerinde yazılmamış olmasının tek başına yeterli olmadığı ve bu durumun, hakkın kötüye kullanımına yol açtığı iddia edilse de,²⁰⁴ bizzat borçlu bu tür bir eksikliğe yol açsa bile objektif iyi niyet kuralları gereğince keşideci, senedin geçersizliğini ileri sürebilmelidir.²⁰⁵ Ancak keşideci, şekil eksikliğine bilerek neden olmuşsa, bu durumda sorumluluktan kurtulamayacaktır.²⁰⁶

Çek üzerinde birden fazla ve birbirinden farklı keşide tarihlerinin bulunması durumunda, senet çek özelliğini kaybedecektir.²⁰⁷ Ancak Yargıtay, keşidecinin imzası yanında ve üst kısmında iki farklı tarihin bulunduğu çekle ilgili bir kararında, ayrı günlere ait bulunan bu tarihlerden keşidecinin imzası yakınında bulunan tarihi keşide tarihi, metin üzerinde yer alan tarihi ise vade tarihi olarak kabul etmiştir.²⁰⁸

Yargıtay, başka bir kararında şubat ayı dışında, 31 gün çekmeyen diğer tüm aylar için senet üzerinde belirtilen 31 ifadesini o ayın son günü, 29 Şubat tarihini de

---

²⁰¹ Can, s. 149, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 84, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 125, Bozkurt, **Kıymetli Evrak**, s. 130, Bilgili/Demirkapı, s. 141, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 243, Göle, **Bankacılar için Kıymetli Evrak**, s. 170

²⁰² Can, s. 149

²⁰³ Bilgili/Demirkapı, s. 149

²⁰⁴ Yaşar Karayalçın, **Ticaret Hukuku III- Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri)**, Ankara, 4.B., 1975., s. 111

²⁰⁵ Mehmet Bahtiyar, **Yargıtay Kararları Işığında Kambiyo Senetlerinde Keşide Tarihi ve İmkansızlığı**, Batıder C. 20, Sayı 1, Yıl: 1999, s. 42

²⁰⁶ Bahtiyar, **Keşide Tarihi**, s. 42

²⁰⁷ Bilgili/Demirkapı, s. 141

²⁰⁸ Y. CGK 22.10.1996 T. 10-166/186 say. k. (Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 90)

eğer o yıl Şubat 29 çekmiyorsa, 28 Şubat olarak kabul etmiştir.²⁰⁹ Yargıtay, sonradan şubat ayının 30 veya 31 yazması durumunda da, o ayın son gününün anlaşılması ve senedin çek olarak kabul edilmesi gerektiğini benimsemiştir.²¹⁰

İbraz süreleri, keşide tarihinden itibaren başlayıp, keşide tarihinin senette yer alması, gerçeğe uygun yazılmasa bile yeterlidir.²¹¹

Türk Ticaret Kanunu m. 795 ve Çek Kanunu m. 3 f. 8'de, ileri tarihli çek açıkça kabul edilmiştir.²¹² Vadeli çekte de keşide tarihi, ileri bir tarih olarak yazılabileceği gibi, geçmiş bir tarih de keşide tarihi olarak yazılabilecektir²¹³

Keşide tarihinin gerçek tarihten farklı gösterilmesi, ibraz süresinin uzamasına veya kısalmasına neden olacaktır.²¹⁴ Ancak, 6273 say. Çek Kanununa eklenen geçici m. 3 f. 5'te yer alan düzenlemeyle, ileri tarihli olarak keşide edilen çekler, 31.12.2017'ye kadar, çekteki keşide tarihinden önce bankaya ibraz edilemeyecektir.²¹⁵ Bu durum, geçici bir süreliğine de olsa fiilen vadeye izin vermiştir.²¹⁶

Keşide yeri de, keşide tarihi gibi, ibraz süresi bakımından önemlidir.²¹⁷ Bunun nedeni, çek hakkında hangi ibraz süresinin geçerli olacağına, çekin ödeme yeri dışında keşide yerine de bakılarak belirlenebilmesindedir.²¹⁸

Çekin nerede ve ne zaman keşide edildiğinin çekte bulunması gerekir.²¹⁹ Ancak, çekte keşide yerinin düzenlenmemiş olması, bir geçersizlik nedeni olmayıp, bu durumda keşide edenin ad ve soyadının bulunduğu yerin yanında yer alan yerde çek keşide edilmiş sayılacaktır (Türk Ticaret Kanunu m. 781 f. II).²²⁰ Burada önemli olan, keşidecinin ad ve soyadı ya da imzasının yanında yer alan yerin keşide yeri

²⁰⁹ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 65, Y. 10. CD 23.05.1995 T. 4024/4497 say. k. (Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 87)

²¹⁰ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 65, Y. HGK 21.06.2000 T. 12-2011/1076 say. k. (Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 88)

²¹¹ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 64, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 126

²¹² Günay, s. 19, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 126

²¹³ Günay, s. 19, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 126

²¹⁴ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 64, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 126

²¹⁵ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 126

²¹⁶ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 126

²¹⁷ Can, s. 150, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 243

²¹⁸ Günay, s. 19, Can, s. 150

²¹⁹ Bozkurt, **Kıymetli Evrak**, s. 130, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 92, Bilgili/Demirkapı, s. 142, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 242

²²⁰ Bilgili/Demirkapı, s. 142, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 92, Poroy/Tekinalp, s. 259

olarak kabul edilmesidir, yoksa muhatap ya da lehtarın yanında gösterilen yer, keşide yeri olarak kabul edilemeyecektir.²²¹

Keşide edenin, ad ve soyadının yanında da bir yer bulunmuyorsa, bu durumda senet çek özelliğine sahip olamayacaktır (Türk Ticaret Kanunu m. 781 f. III).²²² Birden fazla ve çelişkili keşide yeri gösterilmesi halinde de senet çek özelliğini kazanamayacaktır.²²³

Yargıtay kararlarında, çekin keşide yerinin belirli bir mülki idare birimini göstermesi gerekmektedir.²²⁴ Yargıtay, neresi olduğu açıkça anlaşılacak kaydıyla, çek üzerinde bulunan keşide yerinin geçerli olduğuna karar vermiştir.²²⁵ Bu durumda Ank. ifadesinden Ankara'nın, İst. ifadesinden ise İstanbul'un anlaşılacağı açık olup, bir tereddüte yer bırakmadığından dolayı çek geçersiz olmayacaktır. Bununla birlikte, çek üzerinde, İst yerine İstan yazılması ise kuşku ve duraksamaya yol açacağından, Yargıtay tarafından keşide yeri olarak kabul edilmemiştir.²²⁶ O halde, kısaltmada il ya da ilçede tereddüte düşülmesi durumunda, senedin çek özelliğini taşımadığı sonucuna varılacaktır.

Yine, keşide yeri için tüzel kişiliğe sahip idari birimlerin gösterilebileceği mümkün olup, Taksim gibi mahalle veya semt adlarının keşide yeri olarak gösterilmesi mümkün değildir.²²⁷ Ancak, Moroğlu tarafından bu görüş eleştirilmekte ve çekte keşide yeri olarak coğrafi ad ve idari birim olması bakımından mahalle adlarının da, çekte keşide yeri olarak gösterilmesi yeterli sayılmaktadır.²²⁸

Kınacıoğlu ise, keşide yerinin ödeme yeri gibi değerlendirilemeyeceğini, bu bakımdan keşide yerinde idari bir birliğin aranmasını gerekli görmemektedir.²²⁹

²²¹ Kendigelen **Çek Hukuku**, s. 93, Poroy/Tekinalp, s. 259

²²² Bilgili/Demirkapı, s. 142, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 92, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 127

²²³ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 127

²²⁴ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 127

²²⁵ Y. 14.12.1992 T. 1/5 say. İçtihadı Birleştirme Kararı (İBK). (Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 127, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 243)

²²⁶ Y. 12. HD. 28.03.2003 T. 3276/6657 say. k. (Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 98, Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 97)

²²⁷ Y. 11. HD. 19.09.2005 T. 8668/8340 say. k. (Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 95)

²²⁸ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 95, Erdoğan Moroğlu, **Kambiyo Senedinde Düzenleme Yeri, Prof. Dr. Fahiman Tekil'in Anısına Armağan**, İstanbul: Beta Yayınları, 2003, s. 159

²²⁹ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 95, Kınacıoğlu, s. 20-21

Keşide yerinin de tıpkı keşide tarihi gibi geçerli bir yer olması yeterli olup, gerçeğe uygun olması şartı aranmamaktadır.²³⁰

II.IV.II.I.VI. Keşidecinin İmzası

Police ve bonoda olduğu gibi, çekte de keşide edenin imzasının yer alması gerekmektedir (Türk Ticaret Kanunu m. 780 f. I).²³¹ Keşide edenin imzasının, çekin geçerliliği bakımından en önemli unsur olduğu söylenebilir.²³² Eğer çek üzerinde, keşide edenin imzası yer almıyorsa, çek başka bir unsura bakılmaksızın geçersiz sayılacaktır.²³³

Keşide edenin imzasının geçerli olması için, elle atılan ıslak imza şartı aranır ve imzanın yanında ad ve soyad ile ticaret unvanının yer almasına gerek yoktur.²³⁴ Parmak izi ise, imza yerine kullanılamayacaktır.²³⁵ Bunun yanında, mühür de imza yerine kullanılamayacaktır.²³⁶

Yargıtay, keşidecinin imzasının belirli semboller kullanılarak atılabileceği gibi, isim ve soyadını yazmasını da imza olarak kabul etmiştir; ancak Yargıtay, çeki imzalayan keşidecinin, imzanın geçerliliği için, diğer belgelere de aynı işareti kullanmasını amaç edinmesini aramaktadır.²³⁷

Bir senedin çek, en azından açık çek olarak nitelendirilebilmesi için, senedin ön yüzünde ve senet metnini kapsayacak şekilde keşide edenin imzasının yer alması gerekmektedir.²³⁸ İmzanın, senedin ön yüzünde bulunması yeterli olup, senedin önyüzünde herhangi bir yere imzanın atılması yeterlidir.²³⁹

²³⁰ Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 244, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 96

²³¹ Bozkurt, **Kıymetli Evrak**, s. 130, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 99, Bahtiyar, s. 128

²³² Şaban Kayıhan/ Mustafa Yasan, **Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2012, s. 89

²³³ Kayıhan/Yasan, s. 89

²³⁴ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 128

²³⁵ Bilgili/Demirkapı, s. 143

²³⁶ Poroy/Tekinalp, s. 260, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 100

²³⁷ Y. 12. HD: 29.01.2004 T. 24424/1711 say. k. (Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 100, Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 106)

²³⁸ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 99

²³⁹ Bilgili/Demirkapı, s. 143

Keşide eden, çeki bir aracı olmadan keşide edebileceği gibi, temsilcisine de keşide ettirebilir.²⁴⁰ Eğer çek üzerinde keşide edenin imzası yer almıyorsa, bu durumda çekten değil, en fazla yazılı delil başlangıcından söz edilebilecektir.²⁴¹

Keşidecinin imzası sonucu, çek tedavüle çıktıktan sonra ölmesi, ehliyetini kaybetmesi ya da iflası durumunda, çek geçerli olmaya devam edecektir (Türk Ticaret Kanunu m. 800).²⁴²

Sonuç olarak, çekten caymanın hüküm ve sonuç doğurabilmesi için, her şeyden önce geçerli bir çekin varlığı aranır. Türk Ticaret Kanunu m. 780’de bulunan şartların çekte bulunması zorunlu olup, Türk Ticaret Kanunu m. 781 f. II ve III dışında, Türk Ticaret Kanunu m. 780’de yer alan çekin şekli şartlarının bulunmaması durumunda, senet çek sayılmayacaktır. Unsurlarından birinin eksikliği durumunda, çekin nasıl bir hukuki işlem olacağı belirtilmemiş olup, sadece muhatap bankanın çekte yazılı olmaması durumunda çekin havale niteliğinde kabul edileceği ifade edilmiştir.²⁴³

Bunun dışında, 5941 say. Çek Kanununda, çekin şekline ilişkin düzenlemeler getirilmiştir.²⁴⁴ Çek Kanunu m. 2 f. 7’de, çek defterinin her bir yaprağında bulunması gereken unsurlar belirtilmiş olup bunlar:²⁴⁵

“Çek defterinin her bir yaprağına

a) Çek hesabının numarası,

b) Çek hesabının bulunduğu banka şubesinin adı,

c) Çek hesabı sahibi gerçek kişinin adı ve soyadı, tüzel kişinin adı,

ç) Çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişinin vergi kimlik numarası yazılacaktır.”

(Çek Kanunu m. 2 f. 7) şeklinde belirtilmiştir.

Bu unsurların, çek yapraklarında yer almaması durumunda, çek eğer Türk Ticaret Kanununda yer alan şartları taşıyorsa geçerli olmaya devam edecektir.²⁴⁶

²⁴⁰ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 128, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 100

²⁴¹ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 100

²⁴² Can, s. 150

²⁴³ Bilgili/Demirkapı, s. 145

²⁴⁴ Bilgili/Demirkapı, s. 145

²⁴⁵ Reisoglu, **Çek Hukuku**, s. 69, Kayıhan/Yasan, s. 105

Çekte zorunlu unsurlar dışında, isteğe bağlı da kayıt konulabilir.²⁴⁷ Yer alan kayıtların bir kısmı kanundan kaynaklanabileceği gibi,²⁴⁸ kanundan kaynaklanmayıp, uygulamadan doğarak isteğe bağlı da olabilir.²⁴⁹ Ancak bazı kayıtlar vardır ki, bunlar çeke konulamaz.²⁵⁰ Buna göre çekte bir vade yer alması durumunda, bu çeki geçersiz kılmayacak, yazılan vade yok hükmünde olup, hiç yazılmamış sayılacaktır.²⁵¹

Bundan başka, çek üzerinde yer alan kabul şerhi geçersiz sayılacak, yazılan kabul şerhi yazılmamış sayılacaktır.²⁵²

Bunun dışında, anapara faiz kaydı ve çekte rehin cirosunun bulunması da çekte yazılmamış sayılacaktır.²⁵³ Son olarak, muhatap bankanın kendi çekine ilişkin yaptığı ciro ise batıl sayılacaktır.²⁵⁴

II.IV.II.II. İbraz Süresinin Geçmiş Olması

İbraz süresini geçiren çek hamilinin hukuki durumuna ilişkin, günümüz çek hukukunda başlıca iki sistem bulunup, ülkelerin hukuk sistemleri bu iki hukuk sistemi etrafında toplanmıştır.²⁵⁵

Bu sistemlerden ilki, Kıta Avrupası Sistemi olup, 1931 tarihli Cenevre Anlaşması sonucunda ortaya çıkan Tek Tip Çek Kanunu'nu kendisine ölçüt edinmiştir, Anglo-Sakson Sistemi ise, 1882 tarihli Kambiyo Senetleri Kanunu olarak adlandırılan İngiliz Bill of Exchange Act'ı ölçüt edinmiştir.²⁵⁶

---

²⁴⁶ Kayıhan/Yasan, s. 106

²⁴⁷ Bilgili/Demirkapı, s. 147

²⁴⁸ ‘Lehtar Belirtilmesi TTK m. 785 f. I, menfi emre kaydı TTK m. 780 f. II, 788 f. II, hamiline kaydı TTK m. 785 f. III, ikametgah kaydı TTK m. 787, aynen ödeme kaydı TTK m. 802 f. III, çekin bir bankaya ödeneceği kaydı TTK m. 804 f. I, aval kaydı TTK m. 794 f. I-II, protestodan muafiyet kaydı TTK m. 818 f. I atfıyla TTK m. 722’ Bilgili/Demirkapı, s. 147

²⁴⁹ ‘Yetki kaydı, teyit veya vize kaydı, tahkim kaydı, teminat kaydı, provizyon kaydı ve ihbar kaydı’ Bilgili/Demirkapı, s. 147

²⁵⁰ Bilgili/Demirkapı, s. 149

²⁵¹ Kayıhan/Yasan, s. 89

²⁵² Bilgili/Demirkapı, s. 148, Bozkurt, **Kıymetli Evrak**, s. 134,

²⁵³ Bozkurt, **Kıymetli Evrak**, s. 134, Yıldız, **5941 say. Çek Kanunu**, s. 80

²⁵⁴ Bozkurt, **Kıymetli Evrak**, s. 134

²⁵⁵ Şükrü Yıldız, **İbraz Süresini Geçiren Çek Hamilinin Hukuki Durumu ve Yargıtay Kararları, Makalelerim 1998-2007**, Ankara: Yetkin Yayınları, 2008, s. 341

²⁵⁶ Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 342

Anglo-Sakson Sisteminde yer alan, Amerikan hukuku içerisinde, Uniform Commercial Code olarak adlandırılan Amerikan Tektip Ticaret Kanununa göre, hamilin makul süre içerisinde çeki muhataba ödemesi gerekmekte olup, hamilin müracaat borçlularına başvurabilmesi için, ödememe ihtarını zamanında yapmış olması gerekmektedir.²⁵⁷

Amerikan hukukunda, çekin keşidecisinin diğer müracaat borçlularına nazaran ağır bir sorumluluğu bulunmakta olup, hamilin çeki zamanında ibraz etmemesi ya da çeki ödememe ihtarını zamanında yapmaması durumunda, hamil çek sorumlularına karşı müracaat hakkını kaybederken, hamilin keşideciye karşı kambiyo senedine ilişkin hakkı korunmaktadır.²⁵⁸

İngiliz hukukunda ise yine çekte ödeme için, ibrazın zorunlu olduğu belirtilmiş, İngiliz hukuku senedin ödenmesini süresinde ibraz edilmesine bağlayarak, çekin süresinde ibraz edilmemesi durumunda keşideci ve cirantaların sorumluluktan kurtulacağını hükme bağlamıştır.²⁵⁹

İngiliz hukukunda yer alan uygulamayla, keşideciyi sorumlu kılmak için, çekin muhataba ibraz edilmesi zorunlu kılınmamış, keşidecinin sorumluluğunun, keşide tarihinden itibaren altı yıl olacağı ifade edilmiştir.²⁶⁰ Muhatabın, keşide tarihinden itibaren altı aylık bir sürenin geçmesinden sonra, ibraz edilen çeki ödemeyi reddedebileceği;²⁶¹ ancak yine de, keşide tarihinden itibaren altı yıl içinde, hamilin keşideciyi dava edebileceği belirtilmiştir.²⁶²

Kıta Avrupası Hukuk Sistemi içerisinde, gerek 1912 Lahey görüşmelerinde, gerekse de Cenevre Anlaşması'nda ibraz süresinin geçirilmesi ya da ödememenin usulüne uygun bir biçimde tespit edilememesi durumunda, bu sisteme bağlı ülkelerde yeknesak bir uygulamaya gidilememiştir.²⁶³

---

²⁵⁷ YILDIZ, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 342, Kendigelen, **Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, Ticaret Hukuku Kürsüsünde On Beş Yıl- Makalelerim**, İstanbul, 1. B. , 2001., s. 15

²⁵⁸ YILDIZ, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 342

²⁵⁹ YILDIZ, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 342

²⁶⁰ YILDIZ, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 342

²⁶¹ Kendigelen, **Çekten Cayma**, s. 15

²⁶² Kendigelen, **Çekten Cayma**, s. 15, YILDIZ, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 342-343

²⁶³ Kendigelen, **Çekten Cayma**, s. 13, YILDIZ, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 343

Fransız hukukunda, çek hamilinin çeki zamanında ibraz etmemesi ya da ödememeyi usulüne uygun tespit edememesi durumunda, müracaat hakkı ortadan kalkmaktadır; ancak karşılıksız çekte keşidecinin sorumluluğu devam edecektir.²⁶⁴

Fransız hukukunda çekten cayma, hem ibraz süresinden önce, hem de ibraz süresinden sonra geçersiz olduğundan, çekin hamilin rızası dışında elinden çıkması ya da hamilin iflası durumunda keşideci çekten cayabilecektir.²⁶⁵ Bunun dışında keşidecinin çeki mutlaka ödemesi gerekmektedir.²⁶⁶

İtalyan hukukunda ise, çekin ibraz süresi içinde muhataba ibraz edilememesi ya da ödememe kaydının protesto ya da protestoyla aynı güçte belge ile tespit edilememesi durumunda, hamilin keşideciye başvurabileceği kabul edilmiştir.²⁶⁷ İtalyan hukukunda da ibraz süresinin geçirilmesi durumunda, ciranta ve diğer çek borçlularına karşı hamilin müracaat hakkı bulunmayacak; ancak hamil, keşideciye karşı müracaat hakkını koruyacaktır.²⁶⁸

Hukuk sistemimizde çekten cayılabilmesi için gerekli olan şartlardan biri, çekte keşide günü olarak belirtilen tarihten itibaren hesaplanacak ibraz süresinin geçmiş olmasıdır.²⁶⁹ İbraz, çekin ödenmesi amacıyla bankaya sunulmasıdır.²⁷⁰

Kambiyo senetleri arasında yer alan ve bir ödeme aracı olan çek, niteliği itibariyle ibrazında ödenecek bir senet olduğundan, bu nedenle bir ibraz senedi olan çekin ödenmesi, öncelikle ibraz edilmiş olmasına bağlıdır.²⁷¹ Muhataba ibraz olunacak çekin ödenebilmesinin koşulu, keşidecinin muhatap nezdinde bir karşılığının bulunması ve keşideciyle muhatap arasında açık veya zımni bir anlaşma olmasıdır.²⁷²

Türk Ticaret Kanunu m. 799 f. I'de, çekten caymanın ibraz süresi geçtikten sonra hüküm doğuracağı açıklanmıştır. Bu nedenle, ibraz süresi içerisinde yapılan bir

---

²⁶⁴ Seza Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 31, Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 343

²⁶⁵ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 31, Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 343

²⁶⁶ Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 343

²⁶⁷ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 31, Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 343

²⁶⁸ Öztan, **Kıymetli Evrak 1997**, s. 1332, Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 343

²⁶⁹ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 258, Bozkurt, **Kıymetli Evrak**, s. 148

²⁷⁰ Poroy/Tekinalp, s. 261

²⁷¹ Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 339

²⁷² Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 339

cayma beyanı, muhatap açısından bağlayıcı olmayacaktır.²⁷³ Buna göre keşideci, çeki keşide edip, lehtara vererek tedavüle çıkardıktan sonra, ibraz süresi içerisinde çekten cayamayacaktır.²⁷⁴ Yargıtay kararlarında da, ibraz süresi içerisinde çekten cayılamayacağı, çekten cayılması durumunda, ibraz tarihine kadar cayma işleminin hukuki sonuç doğurmayacağı görüşü yerleşmiştir.²⁷⁵ İbrahim süresi içerisinde çekten cayılamamasının temelinde, bir ödeme aracı olan çekin, ticari hayatta güvenli olarak tedavülünü sağlamak yatar.²⁷⁶ Sonuç olarak, İbrahim süresi içerisinde çekten cayılması halinde, cayma beyanı; ancak ibraz süresi geçtikten sonra hüküm ve sonuç doğuracaktır.²⁷⁷

Kural, bir çekin ödenmek amacıyla muhataba ibrazının, ibraz süresi içerisinde yapılmasıdır.²⁷⁸ Başka bir ifadeyle, çekin, keşide edilmesinden itibaren, belli bir süre geçmeden ödenmek amacıyla muhataba ibrazı gerekmektedir.²⁷⁹ Ancak, ibraz süresinin son günü, hafta sonuna ya da diğer bir tatil gününe rastladığı takdirde, ibraz süresi takip eden ilk iş gününü kapsayacak şekilde uzayacaktır; ancak arada yer alan tatil günleri sürenin hesabına dahil olacaktır.²⁸⁰

Çek için öngörülen ibraz sürelerinin zamanaşımı olmayıp, hak düşürücü süre niteliği nedeniyle, bu sürelerin bir uyumsuzlukta her zaman ileri sürülebileceği gibi, hakim ya da icra memuru tarafından da re'sen göz önünde bulundurulması gerekmektedir.²⁸¹ Hak düşürücü süre sonucunda, kanunda belirtilmiş sürenin geçmesi, hakkın doğmasına engel oluşturur.²⁸²

İbrahim süresine ilişkin hükümler, emredici nitelik taşıdığından, ibraz sürelerinin taraflar arasında yapılacak bir sözleşmeyle uzatılıp kısaltılması mümkün değildir.²⁸³ Bununla birlikte keşide tarihi, ileri ya da geri bir tarih gösterilmek suretiyle, ibraz süresi geçirilmemiş olabilir; bunun nedeni, çekte keşide tarihinin,

²⁷³ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 258, Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 221

²⁷⁴ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 221

²⁷⁵ Y. 12. HD 27.02.1976 T. 11245/2014 say. k. (Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 221, Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 115)

²⁷⁶ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 221

²⁷⁷ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 222

²⁷⁸ Can, s. 167

²⁷⁹ Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 285

²⁸⁰ Can, s. 167, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 140

²⁸¹ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 220, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 285

²⁸² Y. 11. HD. 15.11.1977 T. 4810 /5080 say. k. (Ertekin/Karataş, s. 292)

²⁸³ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 220

gerçeğe uygun olarak yazılmasının ve mevcut durumu yansıtmasının gerekli olmayıp, çekte geçerli bir tarihin yeterli olmasıdır.²⁸⁴

Cenevre ile sekiz, yirmi ve yetmiş beş günlük ibraz süreleri belirlenmiş olsa da, ülkemizdeki uygulama farklıdır.²⁸⁵ Çek için, Türk Ticaret Kanunu 796'da üç farklı ibraz süresi öngörülmüş olup, çek keşide edilen yerde ödenecekse on günlük ibraz süresine tabi olacaktır.²⁸⁶ Bu durumda, büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde yer alan ilçelere bakılarak ibraz süresi tespit edilecektir.²⁸⁷ Buna göre, keşide yeri Antakya, ibraz yeri İskenderun ise, on günlük ibraz süresi geçerli olmayıp, çekin ibraz süresi bir ay olacaktır.²⁸⁸

Eğer çek, keşide edildiği yerden farklı bir yerde ibraz edilecekse, ibraz süresi bir ay olacaktır (Türk Ticaret Kanunu m. 796/I). Bu durumda bir şehirde keşide edilen çek, başka bir şehirde ibraz edilecekse, ibraz süresi bir ay olacaktır.²⁸⁹ Burada, keşide yeriyle çekin ibraz edileceği yerin aynı ülke sınırları içerisinde olmasına gerek olmayıp, aynı kıta içerisinde bulunan iki farklı şehrin söz konusu olması yeterlidir. Örneğin, Antalya'da keşide edilen bir çekin İstanbul'da ibrazı ile Atina'da keşide edilen çekin İstanbul'da ibrazı halinde belirlenen ibraz süresi, her iki durumda da bir ay olacaktır. Ancak, farklı iki ülkenin şehirlerinden bahsederken, aynı kıtada yer alması şartı getirildiğinden, bir aylık sürenin gerçekleşmesi, bu şartın gerçekleşmesine bağlıdır.²⁹⁰

Son olarak, keşide yeriyle ibraz yeri farklı kıtalarda yer alıyorsa, bu durumda üç aylık ibraz süresi uygulanacaktır (Türk Ticaret Kanunu m. 796/II).²⁹¹ Buna göre, Toronto'da keşide edilen çek, Manisa'da ibraz edilecekse, bu durumda söz konusu çek, üç aylık ibraz süresine tabi olacaktır.²⁹² Ancak, bunun istisnası bir Avrupa şehrinde keşide edilip, Akdeniz'de sahili olan şehirde ibraz edilecek olan, ya da Akdeniz'e sahili olan yerde keşide edilip, bir Avrupa şehrinde ibraz edilecek

²⁸⁴ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 220

²⁸⁵ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 210, Korkut Özkorkut, **Çek Hukukunda Ödeme İçin İbraz Süreleri**, BATİDER 1997, Sayı 2, s. 50

²⁸⁶ Bilgili/Demirkapı, s. 171, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 288

²⁸⁷ Günay, s. 44, Bilgili/Demirkapı, s. 171, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 288

²⁸⁸ Günay, s. 44, Bilgili/Demirkapı, s. 171, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 289

²⁸⁹ Bozkurt, **Kıymetli Evrak**, s. 149, Bilgili/Demirkapı, s. 171

²⁹⁰ Bozkurt, **Kıymetli Evrak**, s. 149, Bilgili/Demirkapı, s. 171

²⁹¹ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 202, Bilgili/Demirkapı, s. 171-172

²⁹² Bilgili/Demirkapı, s. 172, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 278

çeklerdir. Bu çeklerde, üç aylık ibraz süresi işlemeyecek, bunun yerine söz konusu çek, bir aylık ibraz süresine tabi olacaktır (Türk Ticaret Kanunu m. 796/III).²⁹³ Örneğin Mersin’de keşide edilen çek, Paris’te ibraz edilecekse bu durumda bir aylık ibraz süresi geçerli olacaktır.

Çekin, muhatap bankanın başka bir şubesine ödenmesi durumunda, ibraz süresinde herhangi bir değişiklik olmayacaktır; çünkü ibraz süreleri hak düşürücü özelliği nedeniyle baştan belli ve kesindir.²⁹⁴ A bankasının Şişli Şubesi’ne ibrazı gereken çek, on günlük ibraz süresine tabiyse, bu çekin Hakkari Yüksekova’da yer alan, A bankasının Yüksekova Şubesi’ne ibrazı halinde, keşideci bir aylık ibraz süresinden yararlanamayacaktır. Aksi halde, ibraz sürelerinin işlevselliği kaybolacaktır. Ancak, çekin muhatap bankanın Şişli Şubesi’ne ibraz edilecekken, aynı bankanın Yüksekova Şubesi’ne ödenmesi, çekin Yüksekova Şubesi’nce ödenmek zorunda olmadığı anlamına gelmeyip, çek muhatap bankanın ilgili şubesine ibraz edilmiş sayılacaktır, bununla birlikte Yüksekova Şubesi, çekten caymanın şartları oluşmamışsa, çeki almak zorundadır.²⁹⁵

İbraz süresinin geçmesi halinde, muhatabın ödeme yükümlülüğü ortadan kalkacaktır; ancak burada her ne kadar hak düşürücü bir sürenin varlığından bahsedilse de, muhatabın çek bedelini ibraz edip etmemesi konusunda bir seçimlik hakka sahip olacağını kabul etmemiz gerekmektedir (Türk Ticaret Kanunu m. 799 f. II).²⁹⁶ Çekin, şekli unsurlarını taşıması ve bir karşılığının bulunması durumunda, muhatap dilerse çek bedelini, ibraz süresini geçirmiş olmasına rağmen ödeyebilecektir.²⁹⁷ İbraz süresinin geçirilmiş olması, bu bakımdan bankanın ibraz yükümlüğünü ortadan kaldıracaktır. Eğer muhatap, ibraz süresi geçirilmiş olsa dahi bir ödemede bulunursa, muhatabın bu seçimlik hakkı son bulacak ve ibraz ettiği çek bedelini keşideciden alabilecek ve bu durumdan ötürü, muhatabın hukuki ve cezai bir sorumluluğu da olmayacaktır.²⁹⁸

---

²⁹³ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 202, Bilgili/Demirkapı, s. 172, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 278

²⁹⁴ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 140

²⁹⁵ Poroy/Tekinalp, s. 261

²⁹⁶ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 141

²⁹⁷ Aker, s. 19, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 141

²⁹⁸ Aker, s. 19

İbraz ile birlikte alacak muaccel olur ve alacağın karşılığı varsa ödenmesi gerekir (Türk Ticaret Kanunu m. 795, Çek Kanunu m. 3 f. 1).²⁹⁹ Ancak, çeke dayalı talep hakkının geçerli sayılabilmesi için çekin, ibraz sürelerine uygun bir biçimde ibraz edilmiş olması gerekir.³⁰⁰ Bu durumda, muhatap bankanın çeki ibraz etmemesi durumunda hukuki ve cezai sorumluluğu olacaktır.³⁰¹ Muhatap bankanın, karşılığı bulunan çeki ödeme mecburiyeti bulunduğu gibi, karşılığı olmasa dahi muhatap bankanın sorumluluğuna gidilmesi de, çekin süresinde muhataba ibraz edilmesi şartına bağlıdır.³⁰²

Karşılık bulunmasına rağmen ödeme yapmayan banka, keşideciye karşı Çek Kanunu m. 3'e göre ve çek anlaşması gereğince, hamile karşı ise Çek Kanunu m. 3 f. VII'ye göre sorumlu olacaktır.³⁰³ Bunun yanında, banka görevlisine Çek Kanunu m. 3 ve Çek Kanunu m. 7 f. V uyarınca cezai yaptırım uygulanır.³⁰⁴

Türk hukuk sisteminde, çeke olan güvenin sağlanması ve çekle ödemelerin yaygın bir konuma getirilmesi amacıyla, hamili koruyan pek çok hüküm getirilmiş, özellikle çekin karşılığının ibraz süresi içerisinde bulunması şartı aranmış, karşılığı olan çekin, hamiline sorunsuz bir şekilde ödenmesi amacıyla karşılıksız çek keşide etmek, hukuki ve cezai yaptırımlara bağlanmıştır.³⁰⁵ Bu nedenle, hukuk sistemimizde, çekin ödenmesi amacıyla süresi içerisinde ibraz edilmesinin ve çekin ödenmemesinin usulüne uygun bir şekilde tespit edilmesinin, hamil açısından birçok yararı bulunmaktadır.³⁰⁶

Müracaat hakkı, usulüne uygun bir biçimde çeki ibraz eden hamilin, çek bedelinin muhatap tarafından ibraz edilmemesi durumunda, ödememenin tespit edilmesi şartıyla, hamilin keşideci, lehtar sırasına bakılmaksızın, cirantalar ve diğer senet borçlularına karşı, talep ve dava hakkını belirtmektedir.³⁰⁷ Karşılıksız çek

---

²⁹⁹ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 141

³⁰⁰ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 209

³⁰¹ Günay, s. 51, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 209

³⁰² Günay, s. 51, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 209

³⁰³ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 141

³⁰⁴ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 141

³⁰⁵ Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 339

³⁰⁶ Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 339

³⁰⁷ Hayri Domaniç, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması**, İstanbul: Temel Yayınevi, 1990, s. 54, Aker, s. 20

nedeniyle, hamile tanınan müracaat hakkına ilişkin zamanaşımı ve şikayet süresi, çeke uygulanacak ibraz süresi dikkate alınarak tespit edilir.³⁰⁸

Türk hukukunda, ibraz süresini geçiren hamilin hukuki durumu araştırılırken ortaya çıkan sorun, ibraz süresi geçmiş olsa da, keşidecinin çekten caymaması durumunda, hamilin bir müracaat hakkının bulunup bulunmamasında yatmaktadır.³⁰⁹ Çekin hukuki değerini yitirmesi için, sadece ibraz süresinin geçmiş olmasının yeterli olup olmadığı, bunun dışında çekin kambiyo senedi özelliğini kaybetmesi için, ibraz süresinin geçmesi yanında ayrıca çekten caymanın da gerçekleşmesi şartının aranıp aranmadığı tartışmalıdır.³¹⁰

Çekte ibraz süresinin geçirilmesinin yeterli olduğunu kabul edersek, ibraz süresini geçiren hamilin, keşideciye karşı sebepsiz zenginleşme ve genel hükümlere göre müracaat yolu kalmayacaktır.³¹¹ Bu durumda hamil, kambiyo senedine ilişkin hükümlere dayanarak dava açamayacağı gibi, ticari senetlere özgü takip yolunu da kullanamayacaktır.³¹² Bununla birlikte, ibraz süresinin geçmesiyle, bir senedin cirosundan ve devrinden de bahsedilemeyecektir.³¹³

Kendigelen, çekin süresi içerisinde ibraz edilmemesi sonucunda, keşideci ve cirantalara başvuru hakkının yitirileceğini ve hamilin, cezai yaptırımlara da başvuru hakkının ortadan kalkacağı görüşünü savunmuştur.³¹⁴

Arslanlı, çekin süresi içerisinde ibraz edilmemesi ve protestonun çekilmemesi durumunda, hamilin cirantalara ve keşideciye karşı çekin bedeli için başvuru hakkını kaybedeceği görüşünde olup, bu durumda hamil, çek bedeliyle ilgili keşideciye karşı çekten doğan haklarını kullanamayacaktır.³¹⁵

Öztan, çekin süresi içerisinde ibraz edilmemesi halinde, hamilin keşideciye ve cirantalara karşı müracaat hakkını kaybettiğini, çekin kambiyo senedi olma vasfını yitirdiğini ve bu durumda, çekin bir borç ikrarı, borç taahhüdü veya kefalet şeklinde

---

³⁰⁸ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 209

³⁰⁹ Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 347

³¹⁰ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 221, Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 347

³¹¹ Günay, s. 52, Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 347

³¹² Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 347

³¹³ Reisoglu, **Çek Hukuku**, s. 207, Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 347

³¹⁴ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 221

³¹⁵ Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 348

de algılanamayacağı görüşünü savunmuştur.³¹⁶ Bu durumda, sebepsiz zenginleşme ve asıl borç ilişkisine dayanılabilecektir.³¹⁷

Karayalçın'a göre ise, Yargıtay Ticaret Dairesi'nin 02.11.1959'da vermiş olduğu karar değerlendirilmiş ve Yargıtay'ın bu kararı, yazarca benimsenmemiştir.³¹⁸ Yargıtay, anılan kararında hukukumuzda çekin ibraz süresinin geçmesi sonucunda muhatabın çeki ödememesi haliyle, keşideciye müracaat hakkının kullanılması arasında bir ilgi olmadığını belirtmiştir; sonuçta yazar, Yargıtay'ın bu kararını benimsemeyerek, hamilin sadece temel ilişkiye ve sebepsiz zenginleşme hükümlerin dayanabileceğini, kambiyo senedine ilişkin talep ve dava hakkından yararlanamayacağı görüşünü savunmuştur.³¹⁹

Bahtiyar, ibraz süresini geçiren hamilin, keşideci ve cirantalara başvuru hakkını yitireceğini, çekin de kambiyo senedi olma özelliğini kaybedeceği görüşünü savunmuştur.³²⁰ Bu durumda hamil, asıl borç ilişkisine veya sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre, alacağını keşideciden talep hakkına sahip olacaktır (Türk Ticaret Kanunu m. 818 f. I, m. 732).³²¹

Günay, çekin süresinde ibraz edilememesi durumunda hamilin, cirantalar, keşideci ve diğer çek borçlularına karşı müracaat hakkını kaybedeceğini; ancak hamilin keşideciye karşı sebepsiz zenginleşme davası açmaya hakkının bulunduğu görüşünü savunmuştur.³²² Günay'a göre, çek bu durumda adi havale niteliğine dönüşecek ve borç ikrarını taşımadığından ibrazı geçirilen bir çekle ilgili çek borçluları hakkında genel haciz yoluyla icra takibi yapılamayacaktır.³²³

Bununla birlikte, ibraz süresinin geçmesine rağmen çekten cayılmamışsa, çekin geçerli olduğunu ve hamilin keşideciye karşı kambiyo senedine dayanabileceğini ifade eden görüşler de bulunmaktadır.³²⁴

---

³¹⁶ Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 287, **Kendigelen**, Çek Hukuku, s. 222

³¹⁷ Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 287, **Kendigelen**, Çek Hukuku, s. 222

³¹⁸ Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 348

³¹⁹ Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 348

³²⁰ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 141

³²¹ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 141

³²² Günay, s. 44

³²³ Günay, s. 44

³²⁴ Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 352

Yıldız, ibraz süresinin geçirilmesi halinde senedin kambiyo senedi vasfını yitireceğine dair bir açıklık olmadığı, ibraz süresinin geçirilmesinin yalnızca defiler bakımından önemli olduğunu, çekten cayılmaması durumunda muhatabın, ibraz süresinin geçirilmesinden sonra dahi çeki ödeyebileceği görüşünü savunmuştur.³²⁵

Postacıoğlu, Yargıtay Ticaret Dairesi'nin 02.11.1959'da vermiş olduğu kararı değerlendirerek, keşideciye karşı ibraz süresinin geçirilmesi durumunda, keşideciye başvurulamama durumunun, tüm cirantalar bakımından uygulanmasının kabul edilemeyeceği görüşünü savunmuştur.³²⁶

Şimşek ise, ibraz süresi geçmiş olmasına rağmen, çekten cayılmamasının çeki adi bir havaleye dönüştürmeyeceğini, çekin kıymetli evrak özelliğini koruyacağını ve zamanaşımı süresi içerisinde çekin ödenmesinin talep edilebileceği görüşünü savunmuştur.³²⁷

Okçuoğlu ise, ibraz süresini geçiren hamilin, çekten cayılmaması durumunda muhataba başvurabileceği görüşünü savunmuştur.³²⁸

Konuyla ilgili Yargıtay 11. Hukuk Dairesi ile Yargıtay 12. Hukuk Dairesi arasında görüş farklılıkları bulunmaktadır.³²⁹ Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin vermiş olduğu bir kararda, ibraz süresinin geçirilmesine rağmen çekten cayılmamışsa, hamilin sadece keşideciye karşı değil, cayma ile ilgisi bulunmayan diğer çek sorumlularına karşı da kambiyo hukukuna dayalı müracaat hakkı kullanılabilir.³³⁰

Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin bir başka kararında ise, kanuni süresinde ibraz edilmeyen ve ödenmeme şartları da usulüne uygun olarak saptanmayan hamilin, caymanın olup olmadığının bir önemi olmadan cirantalara karşı başvuru hakkını kaybedeceği ifade edilmiş; ancak keşideciye karşı müracaat hakkının kullanılıp kullanılmayacağından ise bahsedilmemiştir.³³¹

---

³²⁵ Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 378-379

³²⁶ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 221, Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 352

³²⁷ Narbay, **Çekten Cayma**, s. 16, Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 352

³²⁸ Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 353

³²⁹ Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 355

³³⁰ Narbay, **Çekten Cayma**, s. 16, Y. TD. 27.11.1959 T. 2750/2992 say. k. (Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 357)

³³¹ Y. 11. HD. 11.04.1983 T. 1723/1824 say. k. (Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 359)

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, ilerleyen dönemlerde ibraz süresi geçirilmiş çekin kambiyo senedi olma özelliğini yitirdiğini, bu nedenle hamilin kambiyo senedine dayalı olarak talep ve dava hakkının bulunmadığını, sadece sebepsiz zenginleşme ile temel ilişkiye dayalı talep ve dava hakkının olduğunu belirtmiştir.³³²

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi ise, ilk dönemde vermiş olduğu kararlarında, çekten cayılmış olup olmamasına bakılmaksızın, ibraz süresini geçiren hamilin, keşideciyle birlikte cirantalara karşı müracaat hakkının kullanılabilceğini kabul etmiştir.³³³

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi daha sonra vermiş olduğu kararlarında bu görüşünü değiştirerek, çekin keşidecisinin çekten caymaması durumunda hamilin keşideciye başvuru hakkının olduğunu kabul etmiştir.³³⁴ Bu durumda, çekten cayılmadığından senet çek vasfını taşıyacak ve muhatabın ibraz süresinden sonra dahi çeki ödeme yükümlülüğünün bulunduğu kabul edilecektir.³³⁵

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi daha sonra içtihadını değiştirmiş ve 11. Hukuk Dairesi ile aynı yönde kararlar vererek ibraz süresini geçiren hamilin, kambiyo hukukuna dayanarak alacağını istemesinin mümkün olmadığını ifade etmiştir, bu durumda hamil, hem cirantalara hem de çekten cayılmasına bakılmaksızın keşideciye karşı çek bedelini talep hakkını kaybetmiştir, yine 12. Hukuk Dairesi, ibraz özelliğini kaybeden çekin kıymetli evrak olmayacağını belirtmiştir.³³⁶ Ayrıca Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 14.02.1994 T. 1500/1912 say. Kanun Yargıtay Hukuk Genel Kurulu tarafından onanmış ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da artık bu görüşü benimsemeye başlamıştır.³³⁷

Yargıtay 19. Hukuk Dairesi ise vermiş olduğu kararlarda, ibraz süresini geçiren hamilin müracaat hakkını hem keşideci hem de diğer çek sorumluları

³³² Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 208, Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 359, Y.11.HD. 21.04.1983 T. 1290/2044 say. k. (Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 359-360), Y. 11. HD. 28.11.1984 T. 5695/5878 say. k. (Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 360)

³³³ Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 364

³³⁴ Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 366

³³⁵ Y. 12. HD. 29.11.1973 T. 11448/10653 say. k. (Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 366), Y. 12. HD. 10.12.1973 T. 1191/11070 say. k.(Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 366)

³³⁶ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 208, Y. 12. HD. 16.02.1987 T. 5226/1916 say. k. (Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 367), Y. 12. HD. 17.05.1999 T. 6089/6474 say. k. (Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 369)

³³⁷ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 208, Y. HGK 05.04.1995 T 12/13, 264 say. k. (Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 371)

açısından kaybedeceğini kabul etmiştir, Yargıtay 19. Hukuk Dairesine göre, böyle bir durumda çek, kıymetli evrak olma vasfını yitirecek olduğundan, hamilin alacağını talep etmesi için ya temel ilişkiye göre ya da sebepsiz zenginleşme hükümleri uyarınca bir dava açması gerekecektir.³³⁸

Genel olarak yazarlarca da kabul edilen görüşe göre, çekte hamilin ibraz süresini geçirmesiyle birlikte, hamil ciranta ve keşideciye karşı başvuru hakkını kaybedecek ve en önemlisi, hamile karşı çekten cayılabilecektir.³³⁹ İbraz süresinin geçirilmesiyle birlikte, bloke edilen çek hesabındaki bedel serbest kalacak ve bloke çözülecektir.³⁴⁰ Emre yazılı çek, ibraz süresinin geçirilmesiyle artık ciro edilemeyecektir (Türk Ticaret Kanunu m. 793).³⁴¹ Bunun yanında, çekte ibraz süresinin geçmesiyle birlikte yapılan ciro, alacağın temlik sonuçlarını doğuracaktır (Türk Ticaret Kanunu m. 793).³⁴² Yine çekte zamanaşımı da, ibraz süresinin geçmesiyle işlemeye başlayacaktır (Türk Ticaret Kanunu m. 814).³⁴³

Sonuç olarak çekten cayma, ibraz süresinin geçmesinden itibaren hüküm ifade etmekte olup, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu md. 799'da da bu durum dile getirilmiştir. Yargıtay kararları ve genel görüş, ibraz süresinin geçirilmesiyle birlikte çekin kambiyo senedi olma özelliğini kaybedeceğini belirtse de, çekten cayılmaması durumunda çekin kambiyo senedi olma özelliğini kaybedeceğine ilişkin herhangi bir ifade Kanun'da yerini bulmamıştır. Çekten caymanın hukuki niteliğini koruyabilmesi için, ibraz süresinin geçirilmesiyle birlikte, keşidecinin cayma beyanında bulunması gerekmektedir; ancak Yargıtay ve genel görüşün uygulamasını devam ettirdiğimiz takdirde cayma beyanının hukuken bir önemi kalmayacaktır. Bu durumda, çekin vasfını yitirdiğini söylediğimiz takdirde, hamilin muhataba başvurusu sonucunda, muhatabın da ibraz süresi geçen çek bedelini bir cayma beyanı olmamasına rağmen ödememesi gerektiği sonucunu çıkarmamız gerekir. Kanımca, çekte ibraz süresinin geçirilmiş olması, keşideciye cayma beyanı hakkını tanımakta olup, cayma beyanında bulunmayan keşideci, bunun sonuçlarına katlanmayı kabul etmiş sayılır.

---

³³⁸ Y. 19. HD. 15.12.1993 T. 10073/8613 say. k.(Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 372), Y. 19. HD. 25.02.1994 T. 253/1792 say. k. (Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 372)

³³⁹ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 208, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 141

³⁴⁰ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 208, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 141

³⁴¹ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 142

³⁴² Bozkurt, **Kıymetli Evrak**, s. 150

³⁴³ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak** s. 142

Bu def'iyi ileri sürmeyen keşideci, çekten cayılmamış olmasının doğuracağı sonuçlara da katlanmalıdır. Ticaret Kanunu'nun ruhuna bakıldığında, çekle amaçlanan temel düşüncenin paranın dolaşımının zorluğu karşısında, ticaret hayatının hızlı ve güvenilir bir şekilde işlemlerini sağlamaktır. Sebepsiz zenginleşme ve temel ilişkiye dayalı davalar da, ticari hayatın akışı karşısında, hamilin alacağına geç kavuşmasına neden olacaktır. O halde, ibraz süresi geçmesine rağmen çekten cayma beyanında bulunmayan keşidecinin, bu yükümlülüğünü yerine getirmemesinden kaynaklı zamanaşımı süresince sorumlu olacağını ve çekin kambiyo senedi olma özelliğinin keşideciye karşı yitirilmeyeceğini söylememiz gerekir. Muhatap, çekten cayma beyanı yoksa, ibraz edilen çeki ödeyip ödememe serbestisine sahip olacaktır.³⁴⁴ Ancak bankanın bu serbestisi, ibraz süresinin geçirilmesinden sonra ve hamilin muhataba başvurusundan önce keşidecinin muhataba bir talimat vermesiyle sona erecektir, bu durumda keşideci ödememe talimatı verip, muhatap ibraz edilen çeki ödediği takdirde, muhatap sorumluluktan kurtulamayacaktır.³⁴⁵

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi³⁴⁶, Yargıtay 12. Hukuk Dairesi³⁴⁷ ve Y. 19. Hukuk Dairesi³⁴⁸ tarafından verilen son tarihli kararlarda yeknesak bir biçimde, ibraz süresi geçirilen çekin kıymetli evrak özelliğini yitireceği belirtilmiştir. Ancak Yargıtay'ın uygulamasının bu yönde devam etmesi durumunda, hem mülga Türk Ticaret Kanunu içerisinde yer alan, hem de mevcut Türk Ticaret Kanunu içerisinde korunan çekten cayma beyanının bir önemi kalmayacak, keşidecinin cayma beyanında bulunmasına gerek olmaksızın, muhatapın çek bedelini ödeme yükümlülüğü ortadan kalkacaktır. Çekten cayma beyanının işlevsel olması için, keşideci bakımından bu def'inin ileri sürülmesi gerekmekte olup, beyanda bulunmayan keşidecinin, bir kambiyo senedi olarak çeki kabul ettiğini söylememiz gerekmektedir.

---

³⁴⁴ Domanıç, **Şerh**, s. 392

³⁴⁵ Domanıç, **Şerh**, s. 392

³⁴⁶ Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 359, Y.11.HD. 21.04.1983 T. 1290/2044 say. k. (Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 359-360)

³⁴⁷ Y. 12. HD. 16.02.1987 T. 5226/1916 say. k. (Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 367)

³⁴⁸ Y. 19. HD.'nin 15.12.1993 T. 10073/8613 say. k. (Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 372)

Keşidecinin cayma beyanında bulunmamasından kaynaklı sorumluluğunun, müracaat borçlularına karşı ileri sürülmemesi gerekmektedir. Zira, ibraz süresi geçtikten sonra cayma beyanında bulunulmaması durumunda, çekin muhatap yerine, diğer müracaat borçlularından talep edilmesi durumunda, çek bedelini ödeyen müracaat borçlusunu, ibraz süresi geçen çeki muhataba götürdüğü sırada, keşidecinin çekten cayma beyanında bulunması ihtimali vardır. Bu durumda, çek bedelini ödeyen müracaat borçlusunu, çekten cayma beyanı gerçekleştiği için, muhatap bankadan çek bedelini talep edemeyecektir. Ayrıca, çekin ibraz süresinin geçmesi durumunda çek hamilinin müracaat borçlularına başvuru hakkı ortadan kalkar.³⁴⁹ Diğer bir ifade ile hak düşürücü süre, müracaat borçlularına karşı geçerliliğini korur.³⁵⁰ O halde, çekin ibraz süresi geçtikten sonra, keşidecinin çekten cayma beyanında bulunmaması durumunda, yalnızca keşidecinin sorumluluğunu kabul etmek hukuka uygun olur.

II.IV.II.II.I. İbraz Süresi İçerisinde Çekten Cayılamaması

6762 say. ETTK döneminde, çekin kendisinin veya üçüncü kişinin elinden rızası dışında çıkması durumunda, keşideci muhatapı çeki ödemekten men edebiliyordu.³⁵¹ Burada dikkat edilmesi gereken, çekin herhangi bir hamilin elinden rızası dışında çıkması durumunda da, keşidecinin çekin ibrazını men edebilmesiydi.³⁵² Bunun yanında, bu hak tek başına keşidecinin elinde bulunmayıp, çeki rızası dışında elinden çıkaran hamilin de çekin ibrazını durdurma imkanı bulunmaktaydı.³⁵³ Ancak, keşideci doğrudan doğruya başka bir şeye gerek kalmaksızın, muhataba talimat vererek, muhatap tarafından çekin bedelinin hamile ödenmesini engellerken çeki rızası dışında elinden çıkaran hamil de, mahkeme kanalıyla çekin ödenmesinin durdurulmasını ve ihtiyati tedbir kararı alınmasını sağlayabiliyordu.³⁵⁴ Çekin rıza dışında elden çıkması, çekin kaybedilmesi, çalınması ve zorla alınması anlamlarına geliyordu.³⁵⁵

³⁴⁹ Durgut, Ramazan, **Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme**, Ankara: Vedat Kitabevi, 2005, s. 49

³⁵⁰ Durgut s. 49

³⁵¹ Domaniç, **Şerh**, s. 393

³⁵² Kendigelen, **Çekten Cayma**, s. 258, Domaniç, **Şerh**, s. 393

³⁵³ Kendigelen, **Çekten Cayma**, s. 258, Domaniç, **Şerh**, s. 393

³⁵⁴ Günay, s. 56, Domaniç, **Şerh**, s. 393

³⁵⁵ Domaniç, **Şerh**, s. 393

Yine 6762 say. ETTK. döneminde, hata, hile ve ikrah gibi, rızanın geçerliliğini etkileyen nedenlerden dolayı, ibraz müddeti içerisinde keşideci tarafından çekin ödenmemesinin talep edilebildiği, bu durumda keşidecinin karşılıksız çek keşide etmiş sayılmadığı ve haksız fiilde bulunmadığı kabul edilmiştir.³⁵⁶ Ancak, çekin üçüncü kişiye devredilmesi durumunda, keşideci tarafından çekin ibraz süresi içerisinde hamile ödenmesi gerekmektedir.³⁵⁷ Bunun dışında, kumar ve bahis borcunu karşılamak üzere verilen çeklerden de, eksik borç niteliğinden ötürü ibraz süresi içerisinde caymanın mümkün olduğu ifade edilmiştir.³⁵⁸ Rıza hali hariç, çekin iyiniyetli üçüncü bir kişiye geçmesi durumunda, çekten caymanın mümkün olmayacağı ifade edilmiştir.³⁵⁹

Diğer bir görüş ise, şahsi defilerin, ibraz süresi içerisinde ileri sürülmesinin mümkün olmadığı, aksi halde keşidecinin, karşılıksız çek keşide etmesi fiilini gerçekleştireceği noktasında birleşmiştir.³⁶⁰

İbraz süresi içerisinde, çekten cayılmamasının amacının, çeke olan güvenin korunması ve çekle ödemelerin yaygın bir hale getirilmesini sağlamaya yönelik olduğundan, mahkemeye müracaat dışında kişisel defilerin ileri sürülemeyeceği ve çekin ödenmesinin durdurulmasının mümkün olmadığı, bazı yazarlarca kabul edilmiştir.³⁶¹ Bunun nedeni olarak, çekin rıza dışı elden çıkması halinin gerçekleşmediği gösterilmiş, bu nedenle temel borç ilişkisine dayanan kişisel defilerin ileri sürülebilmesi için, keşideci tarafından mahkeme aracılığıyla muhatabın yapacağı ödemeye, ihtiyati tedbir koydurulması ve çekin iptali davasının açılabilmesi kabul edilmiştir.³⁶²

Ödeme yasağı, ibraz süresi içerisinde çekten cayılamayacağı halinin bir istisnasını olarak görülmüş, bu nedenle ödeme yasağının havaleden rücu olduğu

---

³⁵⁶ Domaniç, **Şerh**, s. 394

³⁵⁷ Günay, s. 57, Domaniç, **Şerh**, s. 394

³⁵⁸ Domaniç, **Şerh**, s. 394

³⁵⁹ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 223

³⁶⁰ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 223, Nurkut İnan, **Çek Rizikolarından Doğan Sorumluluk: Karşılıksız Çek, Sahte ve Tahrip Edilmiş Çek, Çekin Alınması**, Ankara, 1981, s. 64-65

³⁶¹ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 223, Narbay, **Çekten Cayma**, s. 77

³⁶² Şafak Narbay, **Türk Ticaret Kanunu Tasarısında Kıymetli Evrak Hukuku Kitabında Yapılan Düzenlemeler ve Değişiklik Önerilerimiz**, Prof. Dr. İrfan Baştuğ Anısına Armağan, İzmir, 2005, s. 224

görüşü ileri sürüldüğü gibi,³⁶³ öğretideki hakim görüşe göre, ödeme yasağı bir ihtiyati tedbir olarak değerlendirilmiştir.³⁶⁴

İkinci görüşe göre, 6762 say. ETTK m. 711 f. III'te bir mahkeme kararına ihtiyaç olmadan, keşidecinin tek taraflı irade beyanıyla, çekin ödenmesini önleme amacıyla, mahkemeden bir ihtiyati tedbir kararına gerek olmaksızın, beyanının hüküm doğurduğu belirtilmiştir.³⁶⁵

6762 say. ETTK m. 711 f. 3 hükmü, 5838 say. Kanun m. 32 ile birlikte yürürlükten kaldırılarak, 6102 say. Kanun uyarınca eski madde hükmüne yer verilmemiştir.³⁶⁶

Değişikliğin gerekçesinde, eski madde hükmünün kötüye kullanımının engellenmesi amacıyla, 6102 say. Kanunda bu madde hükmüne yer verilmediği ifade edilmiştir.³⁶⁷ Bu durumda, keşideci muhataba çekin rızası dışında elinden çıktığı iddiasıyla talimat veremeyecek, ödemeyi önleyebilmek amacıyla mahkemeye başvurarak ödeme yasağı kararı almak zorunda olacaktır.³⁶⁸ Ancak, kötü niyetli hamil, keşidecinin mahkemeye başvurup geçecek süre içerisinde, çek bedelini tahsil edebilecektir.³⁶⁹

O halde, 6102 say. Türk Ticaret Kanununda artık, ödeme yasağı kurumu bulunmamakta ve keşidecinin ibraz süresi içerisinde ödemeyi yasaklaması amacıyla, ibrazın yapılacağı yer mahkemesinde, ödeme yasağı kararı almasından veya mahkemeden iptal kararı almasından başka çaresi kalmamıştır.³⁷⁰

---

³⁶³ Domaniç, **Şerh**, s. 392, Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 190

³⁶⁴ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 265, Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 190

³⁶⁵ Aker, s. 141

³⁶⁶ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 259, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 145

³⁶⁷ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 259, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 145

³⁶⁸ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 145

³⁶⁹ Ömer Teoman, **Çek Hukukunda 5838 sayılı Yasa ile Yapılan Değişiklikler**, BATİDER, C. 25, Sayı: 2, Yıl: 2009

³⁷⁰ Bozkurt, **Kıymetli Evrak**, s. 155

II.IV.II.II.II. Çekten Cayma İle Ödeme Yasağı Arasındaki Farklar

Çekten cayma, ibraz süresi geçtikten sonra hüküm ifade ederken, ödeme yasağı ibraz süresi içerisinde de yapılabilir, yapılabilmektedir,

Çekten cayma beyanı yeterli olup, ibrazdan sonra çekten cayılmasının gerekçesinin belirtilmesi gerekli değilken, ödeme yasağı çekin rıza dışında elden çıkmış olması gibi bir gerekçeye dayalı olmalıdır,

Çekten cayma, keşideci tarafından tek taraflı, yenilik doğurucu bir hakkın kullanılması olduğu halde, ödeme yasağı ise, talep üzerine mahkeme tarafından verilen bir ihtiyati tedbir kararıdır,

Çekten cayma, etkisini çekten cayıldığı anda gösterirken, ödeme yasağı ödemenin geçici olarak mahkeme kanalıyla durdurulmasından sonra etkisini gösterir, ödeme yasağının etkisini devam ettirmesi açısından Hukuk Muhakemeleri Kanununa göre senedin zayi olmasına bağlı olarak, bir iptal davasının açılması gerekmektedir.³⁷¹

II.IV.II.III. Çekin İbraz Edilememiş Olması

Çekten cayılabilmesinin üçüncü şartı, ibraz süresi içerisinde, çekin ödenmesi amacıyla muhataba ibraz edilmemesidir.³⁷² Çek, niteliği itibarıyla bono ve poliçe gibi bir ibraz senedir.³⁷³ Bu nedenle, çekin ödenmesi amacıyla hamilin çeki muhataba ibraz etmesi gerekmektedir.³⁷⁴

Çekten cayma beyanının geçerli olması için, hamilin ibraz süresi içerisinde usulüne uygun bir ibraz yapamamış olması gerekmektedir, bununla birlikte çekin karşılığının bulunmamasına rağmen, hamil süresi içerisinde çeki ibraz etmek istemiş

³⁷¹ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 146

³⁷² Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 260

³⁷³ Domaniç, **Şerh**, s. 436

³⁷⁴ Domaniç, **Şerh**, s. 436

ve kendisine ödeme yapılamamışsa, bu durumda ibraz süresi geçse dahi keşidecinin sırf bu nedenden çekten cayması mümkün değildir.³⁷⁵

Çekin ibraz edilebilmesi için, çekin muhataba fiilen ibrazı gerekip, faks, telefon ya da noter aracılığıyla çekin muhataba ibrazı amaçlanırsa, geçerli bir ibrazdan söz edilemeyecektir.³⁷⁶ Ancak günümüzde, elektronik ortamda çek tahsilatı sistemi olarak da adlandırılan ve muhatapla keşideci arasında elektronik bilgi akışını sağlayan sistemlerle, çek bilgileri ilgili tarafından muhatap bankaya veri transferi yoluyla iletilip, sonuç bilgileri ilgilinin hesabında güncellenmektedir.³⁷⁷

Posta aracılığıyla yapılan ibraz geçerli bir ibraz olmayıp, bunun nedeni muhatabın çekin ibrazı için kimlik kontrolünü yapılması zorunluluğunda aranmaktadır.³⁷⁸

Çek, genel olarak muhatap bankaya ödenmek amacıyla ibraz edilmelidir (Türk Ticaret Kanunu m. 798); ancak çekin bir takas odasına ibrazı, ödeme için ibraz yerine geçecek ve geçerli bir ibraz olacaktır (Türk Ticaret Kanunu m. 798).³⁷⁹

Çekin geçerli bir hamil veya yetkili temsilcisi tarafından muhatap bankaya ibraz edilmesi gerekmekte olup, muhatap çek hesabının açıldığı bankanın şubesi olmayıp, bankanın tüzel kişiliğidir.³⁸⁰ Çekin ibrazı, muhatabın tüzel kişiliğine yapıldığından, çekin muhatabın başka bir şubesine de yapılması mümkün olmaktadır, başka bir şubeye çekin ibrazı halinde, çek sahibinin hesabının bulunduğu şubeden provizyon istenmesi suretiyle ödeme yapılacaktır.³⁸¹ Çekin başka bir bankaya ibrazı, ödeme için ibraz niteliğinde olmayıp, tahsil cirosu ya da senedin iskontoya tabi tutulması niteliğindedir.³⁸²

Çekin, ibrazı sonucunda rayici olmayan bir para birimi ile ödenmesi şart koşulmuşsa, çek bedeli, çekin ibrazı günündeki değerine göre şart koşulan parasal değer ile ödenebilecektir.³⁸³ Ancak çekin ibrazına rağmen, çekin ödenmemesi

---

³⁷⁵ Aker, s. 32

³⁷⁶ Domaniç, **Şerh**, s. 436, Aker, s. 32

³⁷⁷ Aker, s. 32

³⁷⁸ Aker, s. 32

³⁷⁹ Narbay, **Çekten Cayma**, s. 66, Kayıhan/Yasan, s. 94

³⁸⁰ Narbay, **Çekten Cayma**, s. 66, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 140

³⁸¹ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 140

³⁸² Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 140

³⁸³ Kayıhan/Yasan, s. 95

durumunda hamil, çek bedelinin dilerse ibraz, dilerse de ödeme günündeki rayicine göre o ülkenin parasıyla ödenmesi seçimlik hakkına sahip olacaktır.³⁸⁴

Çekte kabul yasağı olduğundan ve çek görüldüğünde ödenecek bir kıymetli evrak olduğundan, muhatap bankaya ibrazın çek üzerinde yer alan bedelin tahsili amacıyla yapılması, çekin bundan başka bir işleme konu olamayacağı kabul edilmelidir.³⁸⁵ Ancak, ileri keşide tarihli çeklerde, keşide tarihinden önce, çekin tahsil edilmesi amacına yönelik olmadan, karşılığının olup olmadığının öğrenilmesi amacıyla bankaya ibraz edilmesi mümkündür.³⁸⁶ Bu durumda, çekin ibraz edildiği kabul edilmemektedir, çekin karşılığının olduğunu öğrenen hamil, daha sonrasında ibraz süresini kaçırmaz ve çek bedelini tahsil etmek isterse, keşidecinin cayma beyanıyla karşılaşabilecektir.

II.IV.II.III.I. Çekin Doğru Zamanda İbrahim Edilememiş Olması

6762 say. Eski Türk Ticaret Kanun m. 708'de "Ödeme İçin İbrahim" başlığı altında yer alan maddesinde " *Bir çek, keşide edildiği yerde ödenecekse on gün; keşide edildiği yerden başka bir yerde ödenecekse bir ay içerisinde muhataba ibraz edilmelidir.*

Ödeneceği memlekette başka bir memlekette keşide edilen çek, keşide yeri ile ödeme yeri aynı kıtada ise bir ay ve ayrı ayrı kıtalarda ise üç ay içinde muhataba ibraz edilmelidir.

Bu bakımdan bir Avrupa memleketinde çekilip ve Akdeniz'de sahili bulunan bir memlekette ödenecek olan ve bilmukabele Akdeniz'de sahili olan bir memlekette çekilip bir Avrupa memleketinde ödenmesi lazım gelen çekler aynı kıtada keşide edilmiş ve ödenmesi şart kılınmış sayılır.

Yukarıda yazılı müddetler, çekte keşide günü olarak gösterilen müddetten itibaren başlar." ifadesiyle, yine 6762 say. Eski Kanunun "Müddetlerin Hesabı" başlığı altında yer alan m. 729'da, "Kanunun bu kısmında gösterilen müddetler

³⁸⁴ Kayıhan/Yasan, s. 95

³⁸⁵ Narbay, **Çekten Cayma**, s. 66, Aker, s. 33

³⁸⁶ Narbay, **Çekten Cayma**, s. 66, Aker, s. 33

hesap edilirken bunların başladığı gün sayılmaz'' ifadesi arasında, ibraz sürelerinin hesabı bakımından bir uyumsuzluk bulunmakta ve m. 729'da yer alan sürelerin hesap edilmesi bakımından, başlanan günün sayılmaması konusunda m. 708'de bir açıklık bulunmamaktaydı.³⁸⁷

Teoman, Türk Ticaret Kanunu m. 708 f. IV'ün Türk Ticaret Kanunu m. 729 karşısında özel bir hüküm olduğunu, bu nedenle ibraz süresinin hesap edilmesinde, çekte keşide günü olarak gösterilen tarihin de dikkate alınması gerektiği görüşünü savunmuştur.³⁸⁸

Kendigelen de Teoman'ın görüşüne yer vererek, Türk Ticaret Kanunu m. 708 f. IV'te yer alan ifadenin, özel bir hüküm olduğunu, bu ifadeye önem verilmesi gerektiğini, hesaplamanın buna göre yapılmasını; aksi halde hem çekte keşide tarihi olarak bir sonraki günün alınmasının, hem de çekin keşide tarihinden önce ibraz edilebileceği görüşünü savunmanın ortaya bir çelişki çıkaracağını belirtmiştir.³⁸⁹

Öztan, ibraz süresi hesap edilirken, çekte keşide gününün hesaba katılmaması gerektiğinin m. 729'a göre belirlendiğini, bu madde ile m. 708'in son fıkrasında yer alan çekte keşide gününün de hesaba katılmasını ifade eden hüküm arasında bir çelişki bulunmadığını, aslında m. 708'in son fıkrasında, sadece ibraz sürelerinin gerçek keşide tarihinden itibaren değil, senette yazılan tarihten itibaren başlanarak hesaplanacağını ifade edilmek istendiği görüşünü savunmuştur.³⁹⁰ Bu nedenle Öztan, ibraz süresinin hesaplanması bakımından, ilk günün hesaba katılmayacağı görüşünde olup, hamilin çekte yazılan keşide tarihinden itibaren ibraz süresini hesaplamasında tamamen haklı olduğu görüşünü savunmuştur.³⁹¹

Poroy ve Tekinalp, ibraz süresinin keşide tarihi olduğunu belirterek, ibraz süresinin hesabında m. 728'in uygulanacağı görüşünü savunmuştur.³⁹²

Bozkurt, ibraz süresinin 6762 say. Eski Türk Ticaret Kanunu m. 708 f. IV'te çekte keşide günü olarak gösterilen tarihten itibaren başlayacağını, Türk Ticaret

---

³⁸⁷ Hasan Pulaşlı, **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2. B., 2011, s. 1

³⁸⁸ Ömer Teoman, **Çekte İbraz Süresinin Hesaplanmasında Keşide Gününün Önemi**, Prof. Dr. Reha Poroy'a Armağan, İstanbul: İÜHF, 1995, s. 431

³⁸⁹ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 217

³⁹⁰ Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 287

³⁹¹ Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 287

³⁹² Poroy/Tekinalp, s. 262

Kanunu m. 708 f. IV ile Türk Ticaret Kanunu m. 729 arasında bir uygunsuzluk olduğunu, Türk Ticaret Kanunu 708 f. IV’te sürenin keşide tarihinden itibaren başladığının belirtilmesiyle, Türk Ticaret Kanunu 729’da sürenin hesaba katılması bakımından ilk günün süreye dahil edilmemesi arasında bir farklılık olduğu görüşünü savunmuştur.³⁹³

Eriş, ibraz süresinin başlangıcı olarak çekte yazılı keşide gününün değil, bir sonraki günün dikkate alınması gerektiğini, bunun nedeninin ise bankaların uygulamasının ve Yargıtay içtihatlarının bu yönde olmasından kaynaklandığını görüşünü savunmuştur.³⁹⁴

Örneğin, çekte yazılı keşide tarihinin 11.05.2005 olması durumunda, çekin keşide ve ödeme yeri aynı yer ise, ilk gün hesaba katılmayacak, ibraz süresinin başlangıcı 12.05.2012 olacaktır. Bu durumda, 6762 say. Eski Türk Ticaret Kanunu 708 f. I’e göre, çekin on günlük ibraz süresi içerisinde ödenmesinde, ibraz süresinin son günü, 21.05.2012 olacaktır.³⁹⁵ Yine bir aylık sürede de keşide günü olan ilk gün hesaba katılmayacak, ondan sonraki günler hesaplanarak ibraz süresinin son günü bulunacaktır.³⁹⁶

6102 say. Türk Ticaret Kanununun yürürlüğe girmesiyle birlikte, öğretide tartışmalı olan bu husus, 6762 say. Eski Kanun m. 708’in karşılığı olan Türk Ticaret Kanunu m. 796’da düzenlenmiş, bu düzenlemeyle madde metni sadeleşirken, maddenin IV. fıkrası da değişmiştir. Madde metninde “*Bir çek, düzenlendiği yerde ödenecekse on gün; düzenlendiği yerden başka bir yerde ödenecekse bir ay içinde muhataba ibraz edilmelidir.*

Ödeneceği ülkeden başka bir ülkede düzenlenen çek, düzenleme yeri ile ödeme yeri aynı kıtada ise bir ay ve ayrı kıtalarda ise üç ay içinde muhataba ibraz edilmelidir. Bu bakımdan, bir Avrupa ülkesinde düzenlenip de, Akdeniz’e sahili bulunan bu ülkede ödenecek olan ve aynı şekilde Akdeniz’e sahili olan bir ülkede düzenlenip bir Avrupa ülkesinde ödenmesi gereken çekler aynı kıtada düzenlenmiş ve ödenmesi şart kılınmış sayılır.

³⁹³ Tamer Bozkurt, **Ticaret Hukuku (Kıymetli Evrak Hukuku)**, İstanbul: İkinci Sayfa Yayınları, 2. B. , 2009, s. 217

³⁹⁴ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 202, Bozkurt, **Ticaret Hukuku**, s. 217

³⁹⁵ Bozkurt, **Ticaret Hukuku**, s. 217

³⁹⁶ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 202, Bozkurt, **Ticaret Hukuku**, s. 217

Birinci ve ikinci fıkralarda yazılı süreler, çekte yazılı olan düzenlenme tarihinin ertesi günü başlar.'' ifadesiyle, daha öncesinde 6762 say. Eski Kanunda yer alan ve öğretide tartışılan ibraz süresinin başlayacağı gün konusundaki tartışmaya son verilmiştir.³⁹⁷

6762 say. ETTK m. 729'un yerine, 6102 say. Kanunda m. 817 yürürlüğe girmiş; ancak yürürlüğe giren bu maddenin dili sadeleştirilmiştir ve çek konusunda gözle görülür bir değişiklik yapılmamıştır. 6102 say. Kanunun yürürlüğe girmesiyle, 6762 say. ETTK'da tartışma konusu olan ve görüş farklılıklarına yol açan husus giderilmiş, m. 796 ve m. 817 uyumlaştırılmak istenmiştir. 6102 say. Türk Ticaret Kanunu m. 796'nın gerekçesinde de 6762 say. Eski Türk Ticaret Kanununda sürenin hangi gün başlayacağına yönelik görüş ayrılıklarının giderilmesi amaçlanmış ve ibraz süresinin çekin düzenlendiği tarihin ertesi günü başlayacağı açıklığa kavuşturulmuştur. Zira, Kanun yürürlüğe girmeden önce, 6762 say. Eski Kanunda bu konuda bir açıklık olmadığından, sürenin hesabında düzenleme tarihinin de hesap edilmesi gerektiği savunulurken, yine sürede çekin keşide tarihinin hesaba katılmadığı da savunularak, sürenin hesabında ortaya farklı iki görüş çıkmıştır. Ancak 6102 say. Kanun m. 796'ya bakıldığında, düzenlemenin yapıldığı günün ertesi günü çekin ibraz süresinin başlayacağı belirtilirken, önceki Kanunda yer alan düzenleme giderilmek istenmiş, 6102 say. Türk Ticaret Kanunu m. 817'de ise *"Kanunun bu kısmında gösterilen süreler hesap edilirken bunların başladığı gün sayılmaz"* ifadesi, 6762 say. Eski Kanun m. 729 korunarak, 6102 say. Türk Ticaret Kanununda yerini bulmuştur. 6102 say. Türk Ticaret Kanununda, bunların başladığı gün sayılmaz ifadesinden, ibraz süresinin başladığı ilk günün hesaba katılmayacağı şeklinde bir anlam çıkmaktadır. Bu durumda, sadece m. 817 dikkate alındığında, ibraz süresinin başladığı ilk gün hesaba katılmayacak, ibraz süresinin bir sonraki günü hesaba katılacaktır. O halde 13 Mart 2013 tarihi keşide günü olarak düzenlenen bir çekin ibraz süresinin başlangıcı, ibraz süresinin ilk günü olan 14 Mart 2013 tarihi hesaba katılmayacağından 15 Mart 2013 tarihi olacaktır. Ancak, 6102 say. Türk Ticaret Kanunu m. 796'da ise açık bir şekilde ibraz süresinin başlangıcı, düzenleme tarihinin ertesi günü olarak belirlenmiştir. Bu durumda, her iki madde de değerlendirildiğinde ibraz süresinin başlangıcının, maddeden amaçlananın da bu

---

³⁹⁷ Pulaşlı, **Esaslar**, s. 1

yönde olduğu gerekçesiyle, çekte yer alan keşide tarihinin ertesi günü olarak kabul edilmesi gerekmektedir. 6102 say. Türk Ticaret Kanunu m. 817’de yer alan çelişkinin giderilmesi için, maddeden “*bunların başladığı gün*” ifadesi çıkarılarak, “*keşide günü*” ifadesi maddeye eklenmelidir.

6762 say. Eski Türk Ticaret Kanunu m. 728 “Tatil Günleri” başlığı adı altında düzenlenerek “*Bir çekin ibrazı ve protestosu tatil günlerinde yapılmayıp; ancak bir iş gününde yapılabilir.*”

Çeke mütaallik muamelelerin ve hususiyle ibraz ve protesto veya buna muadil tespit muamelelerinin yapılması için kanunla muayyen müddetin son günü, pazara veya diğer bir tatil gününe rastladığı takdirde, bu müddet onu takip eden ilk iş gününe kadar uzar. Aradaki tatil günleri müddet hesabına dahildir.” şeklinde ifade edilmiştir.

6102 say. Kanun m. 816 ise “*Bir çekin ibrazı ve protestosu; ancak bir iş gününde yapılabilir.*”

Çeke ilişkin işlemler ve özellikle ibraz ve protesto veya buna eş değer belirleme işlemlerinin yapılması için, kanunla belirli sürenin son günü, pazara veya diğer bir tatil gününe rastladığı takdirde, bu süre onu izleyen ilk iş gününü kapsayacak kadar uzar. Aradaki tatil günleri süre hesabına dahildir.” şeklinde ifadesini bulmuştur. Her iki maddenin metnine bakıldığında, sadeleştirme dışında bir değişikliğin 6102 say. Kanunda yer almadığı görülmektedir.

Madde hükmüne göre, ibraz süresinin son günü eğer bir tatil gününe rastlarsa, bu durumda ibraz süresi tatili takip eden ilk iş gününe kadar uzayacak, ibraz ve ödememe durumunun tespit edilmesi, tatil gününün ertesi günü olan bu iş gününde yapılabilecektir.³⁹⁸ İbraz süresinin hesabında, arada geçen tatil günleri hesaba katılacaktır.³⁹⁹ Bu durumda, çekin keşide tarihinin 09.05.2012 olması durumunda ve çekin ödeneceği yerin keşide edilen yerle aynı olacağı kabul edildiğinde, on günlük ibraz süresi 10.05.2012’den itibaren başlayıp, 19.05.2012’de sona erecektir; ancak 19.05.2012’nin 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı olması nedeniyle, bu tarih bir

³⁹⁸ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 203, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 219, Can, s. 144, Y. 7. CD. 26.11.1987 T. 4606/14746 say. k. (Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 219)

³⁹⁹ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 203, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 219, Can, s. 144

resmi tatil günü olacağından, senedin ibrazı için son gün 20.05.2012 olacak; bu sefer 20.05.2012'nin de Pazar gününe rastlaması dolayısıyla, senedin ibrazı için son gün, 21.05.2012 ilk iş günü olan pazartesi olacaktır. 15.05.2012 keşide günlü senet, aynı yerde ibraz edilecekse, bu durumda 16.05.2012'de ibraz süresi başlatılacak ve on günlük süre sonunda, 25.05.2012 tarihi olan Cuma günü senedin ödenmesi söz konusu olacaktır. Görüldüğü üzere, 19 Mayıs ve 20 Mayıs günleri tatil olmasına rağmen, çekin ibraz süresinin hesaplanmasında hesaba dahil edilecektir.

Sonuç olarak bu süreler içerisinde çekin ibraz edilememiş olması durumunda, çek zamanında ibraz edilememiş sayılmaktadır. Çekin süresi içerisinde ibraz edilememesi durumunda, ibraz süresinden sonra yapılan bir ciro alacağın temliki hükümlerine tabi olacak, hamilin ibraz süresini geçirmesi durumunda, keşidecinin çekten cayması söz konusu olacak ve hamil, çek kambiyo senedi olma niteliğini kaybettiğinden, artık kambiyo hukukunun sağladığı hakları keşideci ve muhataba karşı ileri süremeyecektir.⁴⁰⁰ Ancak, çekten cayılmamış olsa dahi, ibraz süresini geçiren hamil, muhatap bankaya başvurduğu takdirde, muhatap bankanın karşılığı olan çeki ödememe serbestisiyle karşılaşacak, muhatap bankanın yükümlülüğü ihtiyari bir niteliğe bürünecektir.⁴⁰¹ Yine, süresinde ibraz edilmeyen veya süresinde ibraz edilse bile muhatabın çekin karşılığını ödememesinin usulüne uygun bir şekilde tespitini yaptıramayan hamil, müracaat borçlularına başvuramayacağı sonucunu ortaya çıkaracaktır.⁴⁰²

Öğretide Öztan ve Pulaşlı'nın, hamilin ibraz süresini kaçırmaması nedeniyle, müracaat borçlularına karşı sorumlu olduğu ve haksız fiil hükümlerine göre tazminat ödeyebileceği görüşü savunulmuştur.⁴⁰³

Kendigelen tarafından bu görüş eleştirilmiş, bunun nedeni olarak temel ilişkiye dayanabilmek bakımından, borcun ifası amacıyla verilen kambiyo senedinin, zedelenmeksizin iade edilmesinin şart koşulduğu; ancak çekin ibraz edilememesi sonucunda müracaat hakkının ortadan kalktığı, bu nedenle de senedin zedelendiği

---

⁴⁰⁰ Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 345, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 221

⁴⁰¹ Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu** s. 346, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 221-222

⁴⁰² Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 346, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 221

⁴⁰³ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 222

belirtilmiştir.⁴⁰⁴ Bu nedenle, çeki süresinde ibraz etmeyen hamilin, cirantalara karşı haksız fiil hükümlerine göre sorumlu olamayacağı görüşündedir.⁴⁰⁵

Süresi içerisinde çek ibraz edilmiş, ancak çekin karşılığının olmadığı saptanmışsa, çekin arka yüzü muhatap tarafından imzalanarak, arka yüzünde aynı zamanda çekin muhataba ibraz edildiği gün de belirtilir.⁴⁰⁶ Böyle bir kayıt konulmasının amacı, hamilin keşideci, cirantalar ve çek borçlularına karşı müracaat hakkını kullanabilmesinden kaynaklanır.⁴⁰⁷ Ancak, süresi içerisinde ibraz edilmeyen çek bakımından, hamilin müracaat hakkı kalmamaktadır.⁴⁰⁸

Türk Ticaret Kanunu m. 796'da ifade edilen yer kavramı hakkında savunulan görüşler farklılık göstermekte olup, yer ile kastedilenin büyükşehir belediye sınırları olduğu ifade edilmektedir.⁴⁰⁹ Öztan ile Ertekin ve Karataş'ın desteklediği bu görüşe göre, büyükşehir belediye sınırları içerisinde yer alan ilçeler aynı yer olarak kabul edilecek ve ibraz süresi on gün olarak belirlenecektir.⁴¹⁰ Bu durumda, Serik, Antalya'nın bir ilçesi olmasına rağmen, büyükşehir belediye sınırları içerisinde yer almadığından, ibraz süresi bir ay olarak belirlenecektir. Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde olmamakla beraber, birbirine ne kadar yakın olsa da, bir ilçede keşide edilen çek, aynı ilin başka bir ilçesinde ödendiği takdirde, bir aylık sürenin uygulanması gerekmektedir.⁴¹¹ Ankara'nın Nallıhan ve Beypazarı ilçeleri, birbirine yakın olmakla beraber, Nallıhan'da keşide edilen bir çek, Beypazarı'nda ödenecekse bir aylık bir süreye tabi olacaktır. Bu bakımdan, büyükşehir olmayan illerin ilçeleri arasında süre farkının bulunmaması, ibraz süresinin bu illerin ilçelerinde on gün olması; ancak büyükşehire bağlı olmayan ilçelerde ise, bir aylık sürenin uygulanması, ikili bir uygulama yarattığı gibi,⁴¹² kişilerin mağduriyetine yol açacak bir uygulama da oluşturmaktadır. Örneğin, Muş'un bir Büyükşehir Belediyesi bulunmayıp, Varto ilçesi ile Malazgirt ilçelerinin Muş'un en uç noktalarında yer alan iki ilçe olduğu düşünüldüğünde, Varto ilçesinde keşide edilen bir çek, Malazgirt

---

⁴⁰⁴ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 222

⁴⁰⁵ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 222

⁴⁰⁶ Aker, s. 34

⁴⁰⁷ Aker, s. 34, Ertekin/Karataş, s. 237

⁴⁰⁸ Aker, s. 34

⁴⁰⁹ Ertekin/Karataş, s. 237

⁴¹⁰ Ertekin/Karataş, s. 237

⁴¹¹ Aker, s. 38

⁴¹² Aker, s. 38

ilçesinde ödendiği takdirde, on günlük süre uygulanacaktır. Bu bakımdan, ilin coğrafi özellikleri de göz önünde bulundurulduğunda, Nallıhan ve Beypazarı arasındaki mesafeyle, Varto ile Malazgirt arasında yer alan mesafeye bakılmaksızın, on günlük ibraz süresi uygulanacaktır.

Narbay ve Şimşek ise, yer kavramının belirlenmesi amacıyla il sınırının esas alınması gerektiği görüşünü savunmuştur.⁴¹³ Narbay, belediyelerin ilin coğrafi sınırlarının tamamını göstermediğini, il, ilçe ve belde belediyelerinin bu bakımdan bir ilin tamamını yansıtmadığından bahisle büyükşehir belediyelerine göre, çekte ibraz süresinin belirlenemeyeceğini, bu nedenle en sağlıklı ölçütün, ilin coğrafi sınırlarına göre ibraz süresinin belirlenmesi olduğu görüşünü savunmuştur.⁴¹⁴

Pulaşlı, yer kavramını il belediye sınırları olarak anlamak gerektiğini, bu durumda büyükşehir belediyesi olmasa dahi, bir ilin belediye sınırları içerisinde yer alan bir yerinde keşide edilen çekin, ilçe belediyesinde ibrazı halinde bir aylık sürenin uygulanması gerektiği görüşünü savunmuştur.⁴¹⁵ Ancak bu durum, muhataba ek bir araştırma getireceğinden ve çek bedelinin ödenmesi gecikeceğinden eleştirilmiştir.⁴¹⁶

Öztan ve Eriş ise, yer kavramının idari birimleri kastettiğini ve ülkede yer alan en küçük idari birimin ilçe olması dolayısıyla, yerin ilçe olarak anlaşılması gerektiği görüşünü savunmuştur.⁴¹⁷ Bu durumda, istisnai olarak yine büyükşehir belediyesinin il merkezi içinde keşide edilen çek, merkez ilçelerinin bulunduğu yerin dışında başka bir ilçede ödenecekse, ibraz süresi bir ay olarak belirlenecektir.⁴¹⁸

Diğer bir görüşe göre, Kanun'da geçen yer kavramını, il sınırı olarak anlamak gerektiği ifade edilmiş, buna göre bir ilin coğrafi bölge olarak il sınırları içerisinde

---

⁴¹³ Narbay, **Çekten Cayma**, s. 29, Edip Şimşek, **Hukukta ve Cezada Ticari Senetler: Bono, Çek, Poliçe, Sermaye Piyasası ve Bankerlerle İlgili Açıklamalı Mevzuat**, Ankara: Yonca Matbaacılık, 1982, s. 45, Ertekin/Karataş, s. 237

⁴¹⁴ Narbay, **Çekten Cayma**, s. 29

⁴¹⁵ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 215, Aker, s. 38

⁴¹⁶ Aker, s. 37

⁴¹⁷ Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 288-289, Gönen Eriş, **Uygulama Açısından 3167 Sayılı Çek Kanunu Sempozyumu**, Batider, 2 Aralık 1989, Aker, s. 38

⁴¹⁸ Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 288-289, Eriş, **Çek Kanunu Sempozyumu**, Aker, s. 38

kalan yerlerinde sürenin on gün, farklı illerdeki ilçelerde ise bir aylık süre işleyecektir.⁴¹⁹

Yargıtay ise, kararlarında keşide yerinin bir idari birim olması gerektiğini ifade etmiş olmakla birlikte, Yargıtay'ın yeknesak bir uygulamasının olduğu söylenemez.⁴²⁰ Yargıtay, bazı kararlarında belediye ölçütünü de kullanmaktadır.⁴²¹ Bankalarda ise uygulama, il sınırına göre belirlenmekte ve aynı il sınırı içerisinde keşide ve ibraz edilecek çekler bakımından on günlük süre belirlenmekteyken, farklı il sınırları içerisinde keşide ve ibraz edilen çekler bakımından bir aylık süre uygulanmaktadır.⁴²² Bunun nedeni, bankaların çek üzerinde daha hızlı bir işlem yapılmasını sağlayarak, para giriş çıkışını ve dolayısıyla kar oranını artırma isteğinden kaynaklanmaktadır.

Yargıtay Hukuk Dairesinin son dönem içtihatlarında, ibraz süresi geçirilmiş senetlerin çek ve kambiyo senedi olma özelliğini kaybedeceğine ilişkin bir açıklık bulunmamaktadır.⁴²³

Sonuç olarak, Türk Ticaret Kanunu m. 796'da, maddenin gerekçesinde yerden ne anlaşılması gerektiği belirlenmemiş, 6762 say. Eski Kanun döneminde var olan tartışma, günümüze de taşınmıştır.⁴²⁴

Çek defteri, hangi banka şubesinden alınmışsa, ödeme yeri de o çek defterinin alındığı banka şubesinin bulunduğu yer olacaktır.⁴²⁵

---

⁴¹⁹ Aker, s. 42

⁴²⁰ Y. 10. CD. 02.07.1992 T. 6933/7919 say. k.(Narbay, **Çekten Cayma**, s. 39, Aker, s. 43)

⁴²¹ Y. 10. CD. 16.09.1992 T. 6080/8747 say. k. (Aker, s. 43)

⁴²² Aker, s. 44

⁴²³ Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 378

⁴²⁴ Aker, s. 45

⁴²⁵ Aker, s. 37

II.IV.II.III.II. Çekin Doğru Yerde İbraz Edilememiş Olması

Genel kural gereği, para borçları alacaklının ikametgahında ödenirken, kıymetli evrak hukukunda, para borcundan farklı olarak borç, borçlunun ikametgahında ödenir.⁴²⁶ Bu durumda ibraz senedi olarak çek, aranacak alacak niteliğinde olup,⁴²⁷ bu kural emredici bir nitelik taşımaktadır.⁴²⁸

Keşidecinin çekten cayabilmesi için, hamilin çeki muhataba ya da takas odasına ibraz edememiş olması gerekmektedir.⁴²⁹ Bu bakımdan, çekin ibraz yeri, yalnızca muhatap banka ya da takas odası olacaktır (Türk Ticaret Kanunu m. 798).

Çekin ibraz yeri, çoğu zaman ödeme yeriyle aynı anlamda kullanılmakla birlikte, ibraz yeri ile ödeme yeri farklı kavramlar olup, ibraz yeri muhatap banka veya takas odası olabileceği halde, ödeme yeri coğrafi veya siyasi olarak sınırlandırılan bir yer adı olmaktadır.⁴³⁰

II.IV.II.III.II.I. Çekin Muhataba İbrazı

Türk Ticaret Kanunu m. 782’de çekin ibraz edileceği yerin mutlaka bir banka olması gerektiği ifade edildikten sonra, diğer bir kişi üzerine düzenlenen çekin havale niteliğinde olduğu ifade edilmiştir.

Bu durumda, çekin herhangi bir bankaya tevdi değil muhatap bankaya ibraz edilmesi gerekmektedir.⁴³¹ Muhatap banka dışındaki bankalar, üçüncü kişi konumundadır ve çek başka bankalara ibraz için değil; ancak tahsil veya temlik cirosu ile devredilebilir.⁴³² Bunun hukuki sonucu, çeki devralan bankaların aynen bir

⁴²⁶ Bozer/Göle, s. 9, Narbay, **Çekten Cayma**, s. 3, Aker, s. 65

⁴²⁷ Ertekin/Karataş, s. 224, Narbay, **Çekten Cayma**, s. 3, Aker, s. 65

⁴²⁸ Narbay, **Çekten Cayma**, s. 3, Aker, s. 65

⁴²⁹ Aker, s. 65

⁴³⁰ Aker, s. 65

⁴³¹ Reisoglu, **Çek Hukuku**, s. 208, Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 204

⁴³² Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 214

hamil gibi muhatap bankanın hesabının bulunduğu şubesine veya herhangi bir şubesine gidip çekin ödenmesi için başvurabilmesidir.⁴³³

Çek, hesabının bulunduğu şubeye ibraz edilir ve çek tutarı ödenirse, diğer bankanın yapmış olduğu ciro, makbuz hükmünde olacaktır (Türk Ticaret Kanunu m. 789). Muhatap bankanın başka şubelerine yapılacak ödemeler, provizyonlu, provizyonsuz veya bu şubeye çekin ciro edilmesi şeklinde yapılacaktır.⁴³⁴

Muhatap bankanın başka bir şubesine ibraz halinde, banka şubesi, imza kontrolünü yapmak zorunda olup, çek üzerinde yer alan imzanın kontrol edilemediği, ya da muhatap bankadan provizyon alınmadığı nedeniyle ödemedi kaçınmayacaktır.⁴³⁵ Bu durumda hamil, çeki ödenmek üzere ibraz edebileceği gibi, tahsil veya temlik cirosuyla da devredebilecek ve yapılan ciro geçerli olacaktır.⁴³⁶ Çekin, muhatap bankanın başka bir şubesine ibrazında ise çekin muhatapın şubesine gelmesiyle birlikte ibraz yapılmış olacak, yoksa tahsil ve temlik cirosunun yapılmış olmasıyla ibraz yapılmış sayılmayacaktır.⁴³⁷

Muhatap dışında, çekin başka bir kişi üzerine çekilmesi durumunda, 6102 say. Kanun m. 782 f. III, bu çekin havale niteliği taşıdığını belirttikten sonra, havale sayılan çek hakkında Damga Vergisi Kanunu hükümlerinin saklı olduğu ifade edilerek, önceki Kanun'a göre farklı bir hüküm madde metninde yer almıştır.⁴³⁸

Önceki Kanun'da havale niteliğinde sayılan çek hakkında Damga Vergisi Kanunu'na ilişkin hükümlerin uygulanmayacağı ve bu senetten damga vergisinin alınmayacağı belirtilirken, 6102 say. Kanunda havale niteliğindeki çek hakkında da damga vergisi alınabileceği ifade edilmiştir.⁴³⁹ Artık, havalelerden maktu damga vergisi alınmadığı ve buna ilişkin maddenin de yürürlükten kaldırılması nedeniyle, bu hükmün madde metni içerisinde yer alması isabetli değildir.⁴⁴⁰

---

⁴³³ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 214

⁴³⁴ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 208, Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 214

⁴³⁵ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 204

⁴³⁶ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 213

⁴³⁷ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 213

⁴³⁸ Narbay, **Değişiklik Önerileri**, s. 206

⁴³⁹ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 213, Narbay, **Değişiklik Önerileri**, s. 206

⁴⁴⁰ Narbay, **Değişiklik Önerileri**, s. 206

II.IV.II.III.II.II. Çekin Takas Odasına İbrazi

Takas odaları, bankaların çekleri belirli günlerde karşılıklı olarak takas etmelerini sağlayan kuruluşlar olup, Merkez Bankası tarafından oluşturulan takas odalarında bu çeklerin değış tokuşu gerçekleştirilir.⁴⁴¹ Çek Kanunu m. 8 f. 3'e göre, çekin fiziksel olarak ibraz edilmeksizin, elektronik bir ortamda çek bilgilerinin takas odaları aracılığıyla muhataba gönderilerek işlem görmesi (Türk Ticaret Kanunu 798), takas odasına ibraz sayılmaktadır.⁴⁴²

Çek, nakit para kullanılmadan ödemeleri yapma amacını düzenlemekte olup, takas odası da bu amacı gerçekleştirmeye hizmet etmektedir.⁴⁴³ Bu kuruluş, bazı bankaların üye sıfatıyla birleşmesiyle oluşmuş olup, her bankanın Merkez Bankası bünyesinde bir cari hesabı bulunmaktadır.⁴⁴⁴ Üye bankaların delegeleri, kendi bankası üzerine çekilmiş ya da kendi bankası aracılığıyla odaya ibraz edilmiş çekleri, merkez bankası delegelerine verir, Merkez Bankası da delegeler aracılığıyla çekleri inceleyerek, her bankanın borcunu kaydeder.⁴⁴⁵ Daha sonra, karşılığı bulunan ve bulunmayan çekler tespit edilerek, karşılığı bulunan çekler üzerine ödenebilir kaydı, reddedilen çekler üzerine de ödemededen kaçınma keyfiyeti ve tarihi yazılır.⁴⁴⁶ Bankanın kendi çekleri alacak kısmına, diğer bankaların elinde bulunan ilk bankaya ait çekler ise o bankanın borç kısmına yazılarak takas işlemi yapılır ve bakiye tespit edilir.⁴⁴⁷

Takas odalarının olmadığı takdirde, her banka tahsil amacıyla kendisine ibraz edilen çekleri çalışanları aracılığıyla muhatap bankaya ibraz etmeye mecbur olacak, bu durumda bankalar emek, zaman ve para kaybına uğrayacaktır.⁴⁴⁸

Takas odaları sayesinde, büyük para hareketleri önlenecek, bütün ödemeler hesaben yapıldığından para ve çek kayıpları önlenecektir.

⁴⁴¹ Günay, s. 43, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 149

⁴⁴² Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 149

⁴⁴³ Nazif Kaçak, **Çek Kanunu Şerhi**, Adalet Yayınevi, 2010, s. 156

⁴⁴⁴ Kaçak, s. 156, Hayri Domaniç, **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul: İÜHF, 2. B. , 1975, s. 474

⁴⁴⁵ Kaçak, s. 156, Domaniç, **Kıymetli Evrak**, s. 474

⁴⁴⁶ Kaçak, s. 156, Domaniç, **Kıymetli Evrak**, s. 474

⁴⁴⁷ Kaçak, s. 156, Domaniç, **Kıymetli Evrak**, s. 474

⁴⁴⁸ Günay, s. 43, Domaniç, **Kıymetli Evrak**, s. 475

Takas odasına muhatabın başvurabilmesi için, öncelikle takas odasına üye olan bir bankanın bulunması gerekmekte olup; aksi halde banka takas işlemlerini takas odası aracılığıyla yapamayacaktır.⁴⁴⁹ Takas odalarına karşılıklı işlem yapılan iki bankanın da üye olması gerekmeyip, bankalardan birinin üye olması yeterlidir, bu durumda üye olmayan diğer bankaya ibraz edilecek çek, üye olan banka adına takas odasınca işlem görecektir.⁴⁵⁰ Takas odasına üye olmayan bir bankaya yapılacak ibrazın, takas odasına yapılması durumunda geçerli bir ibrazdan söz edilemeyecektir ve bu durumda ibraz süresi geçirildiğinden hamil, keşidecinin cayma beyanıyla karşı karşıya kalabilecektir.⁴⁵¹ Takas odasına yapılacak ibraz, geçerli bir ibraz olup, bundan sonra çekin muhatap bankaya ibrazının yapılmış olması şartı aranmayacaktır.⁴⁵²

II.IV.II.IV. Keşidecinin Cayma Beyanında Bulunması

Muhataba verilen ödeme yetkisinin kaldırıldığından bahsedebilmemiz için, bir cayma beyanının varlığına ihtiyaç vardır.⁴⁵³ Cayma beyanının muhataba yöneltilmesi gerekmekte olup, cayma beyanı karşı tarafa ulaşmakla hüküm ifade eder.⁴⁵⁴ Türk Ticaret Kanunu m. 799'da cayma beyanında bulunma hakkının kime ait olduğu konusunda bir açıklık olmayıp, cayma beyanı muhatapla keşideci ilişkisine yönelik bir beyandır.⁴⁵⁵

Cayma beyanının, muhatap açısından bağlayıcı olabilmesi için herhangi bir şekil şartı gerekmemekte olup, cayma beyanının şüpheye yer bırakmayacak şekilde yapılması yeterlidir.⁴⁵⁶

Çekten cayılabilmesi için, keşidecinin bir cayma beyanında bulunması gerekmekte olup, cayma beyanının muhatabı bağlayıcı olabilmesi için, herhangi bir

---

⁴⁴⁹ Domaniç, **Kıymetli Evrak**, s. 475

⁴⁵⁰ Günay, s. 43, Domaniç, **Kıymetli Evrak**, s. 475

⁴⁵¹ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 213, Domaniç, **Kıymetli Evrak**, s. 476

⁴⁵² Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 213, Domaniç, **Kıymetli Evrak**, s. 476

⁴⁵³ Narbay, **Çekten Cayma**, s. 69, Günay, s. 58, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 261

⁴⁵⁴ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 261

⁴⁵⁵ Aker, s. 83, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 261

⁴⁵⁶ Poroy/Tekinalp, s. 284, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 261

gerekçenin cayma beyanında yer alması gerekmemektedir; ancak muhatap tarafından anlaşılabilir olması gerekmektedir.⁴⁵⁷

Cayma beyanının, ortak bir hesapta o hesaba çekilecek tüm çekler için kabul edilebilir olduğuna dair görüşler yer alsa da, bunun kabulü mümkün değildir.⁴⁵⁸ Geçerli bir cayma beyanından bahsedilebilmesi için, hamil tarafından ibraz süresi geçen çeklerin varlığına ihtiyaç vardır.⁴⁵⁹ Keşideci, keşide ettiği birden fazla çekten caydığını muhataba tek seferde bildirirse dahi, bu beyan henüz düzenlenmemiş çekler bakımından geçerli olmayacağı gibi, böyle bir beyan sonucunda, o hesaba çekilecek ve düzenlenmiş ancak ibraz süresi geçirilmemiş çeklerin de bir fonksiyonu kalmayacaktır.⁴⁶⁰

Pulaşlı, cayma beyanının bankaya yazılı bir şekilde ulaşmasına gerek olmadığını, telefonla veya sözlü olarak da yapılan bir cayma beyanının geçerli olduğunu; ancak ispat bakımından cayma beyanının yapıldığına dair muhatap bankadan yazılı bir beyan alınmasının, ispatın yazılı bildirim tabi tutulduğu düşünüldüğünde önemli olduğu görüşünü savunmuştur.⁴⁶¹

İnan ve Göle ise, çek karşılığının muhatap bankadaki çek hesabından çekilmesinin bir cayma beyanı olarak nitelendirilmesi gerektiği görüşündedir.⁴⁶²

Reisoğlu da aynı görüşü paylaşmakta olup, keşidecinin ibraz süresinden sonra hesabından para çekmesi nedeniyle sorumluluğundan söz edilemeyeceğini belirtip, bunun nedenini ibraz süresinden sonra çekin ibrazı halinde çek arkasına karşılıksız şerhi düşülememesine bağlamaktadır.⁴⁶³ Reisoğlu, hesapta para olmaması durumunda, bankanın ibrazdan sonra ödeme yetkisinin bulunmadığını, çekin ibrazı halinde, çek üzerine karşılıksızdır şerhinin konulmasının, müşteri sınırını ihlal ettiği (Bankacılık Kanunu m.22 f. 8) görüşünü savunmaktadır.⁴⁶⁴

---

⁴⁵⁷ Günay, s. 58, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 261

⁴⁵⁸ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 261, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 261

⁴⁵⁹ Narbay, **Çekten Cayma**, s. 69, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 261

⁴⁶⁰ Narbay, **Çekten Cayma**, s. 69, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 261

⁴⁶¹ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 222

⁴⁶² Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 222

⁴⁶³ Seza Reisoğlu, **Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek**, Ankara, 2. B. , 2003, s. 228, Şerif Ateş, **Çekten Cayma ve Muhatap Bankanın Ödeme Yükümlülüğü**, Legal Hukuk Dergisi, Şubat 2003, s. 355

⁴⁶⁴ Reisoğlu, **Bankacılık Uygulamasında Çek**, s. 166, Ateş, s. 355

Genel olarak kabul edilen görüŖe göre, çekten cayma beyanı bir Ŗekle tabi olmamakta; ancak yazılı Ŗekil ispat açısından bir kolaylık sağlamaktadır.⁴⁶⁵ Ancak, çekte bir Ŗekil Ŗartı öngörülmeŖe de, keŖidecinin bir beyanda bulunmadan sadece hesabındaki paranın tamamını ya da bir kısmını çekmesi de çekten cayma olarak kabul edilmemektedir.⁴⁶⁶ Ancak, çekten caymanın ispatlanması bakımından, hem muhatap banka açısından, hem de keŖideci bakımından bir belgenin olması gerekmekte olup, böyle bir yazılı belgenin olmaması durumunda çekin ibraz müddeti geçtikten sonra dahi muhatap banka tarafından ödenmesi gündeme gelebilecektir.⁴⁶⁷ Yine, yazılı bir belgenin bulunmaması durumunda, muhatap banka hamile bir ödemede bulunmak isterse ve keŖideci tarafından çek hesabındaki paranın da çekilmesi durumunda, çekin karŖılıėı muhatap bankada çıkmayacağından karŖılıksız çek fiili gündeme gelebilecektir.⁴⁶⁸

Yargıtay da hesaptaki paranın çekilmesini tek başına yeterli olarak kabul etmemiŖ ve bu durumu bir cayma beyanı olarak nitelendirmemiŖtir.⁴⁶⁹ Yargıtay, keŖidecinin muhatabın çekine özgülönmüŖ çek hesabını kapatmasını, ya da muhatapla keŖideci arasında kurulan çek anlaşmasını sona erdirmesini, muhatabın ortada hamile ödenecek bir bedel kalmadığından, ihtiyari olarak çek bedelini ödeme yetkisini ortadan kaldırdığını kabul etse de, bu durumun bir cayma beyanı olarak nitelendirilemeyeceğini belirtmiŖtir.⁴⁷⁰ Yargıtay, böyle bir durumun çekle işleyen bütün hesaplarda, muhataba bir özen yükümlölüğü ile ağır bir külfet yüklediğinden kabul edilemeyeceğini, benimsemiŖtir.⁴⁷¹

---

⁴⁶⁵ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 262

⁴⁶⁶ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 262

⁴⁶⁷ PulaŖlı, **Kıymetli Evrak**, s. 223

⁴⁶⁸ PulaŖlı, **Kıymetli Evrak**, s. 223

⁴⁶⁹ Y. 12. HD. 29.11.1973 T. 11448/10653 say. k. (Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 262) Y. 12. HD. 10.12.1973 T. 11191/11070 say. k. (Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 262)

⁴⁷⁰ Y. 12. HD. 29.11.1973 T. 11448/10653 say. k. (Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 262) Y. 12. HD. 10.12.1973 T. 11191/11070 say. k. (Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 262)

⁴⁷¹ Y. 12. HD. 29.11.1973 T. 11448/10653 say. k. (Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 262) Y. 12. HD. 10.12.1973 T. 11191/11070 say. k. (Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 262)

II.IV.II.IV.I. İbrahim Süresi İçerisinde Cayma Beyanında Bulunması

Cayma beyanında bulunabilmek için, mutlaka ibraz süresinin dolmasına gerek olmayıp, ibraz süresi içerisinde açıklanan cayma beyanı, çek hamilinin ibraz süresini geçirmesiyle birlikte, muhatap açısından bağlayıcı bir hale gelecektir.⁴⁷² Buna göre, ibraz süresi geçmeden cayma beyanında bulunmak bir hukuki sonuç doğurmaz, ibraz süresi içinde çekten cayılması halinde bu beyan; ancak ibraz süresinin geçmesiyle birlikte etkili bir hale gelecektir.⁴⁷³

Öğretide bazı görüşlerce, ibraz süresi içerisinde cayma beyanının sonuç doğuracağı ifade edilmektedir.

Poroy ve Tekinalp, ibraz süresi içerisinde keşidecinin bir cayma beyanında bulunması halinde, bu cayma beyanının muhatap bankaya ödeme yapıp yapmaması konusunda seçimlik bir hak verdiğini, ibraz süresi geçmiş olmasa bile muhatap bankanın böyle bir beyan sonucunda, çek bedelini ödemediğinden dolayı hamile ve keşideciye karşı sorumlu olmayacağı görüşünü savunmuştur.⁴⁷⁴ Muhatap banka, çek bedelini ödemediği takdirde, hukuki bir sorumluluk altına girmeyecektir.⁴⁷⁵ Ancak, ibraz süresi içerisinde olsa dahi, keşidecinin çekten cayması halinde, muhatapın bu beyanla bağlı olacağı konusunda çek anlaşmasına herhangi bir hüküm konulduğu takdirde, anlaşma hükümlerine riayet etmeyen muhatap banka, çek bedelini ödemediğinden dolayı keşideciye karşı sorumlu olacaktır.⁴⁷⁶

Ancak 5941 say. Kanunun hukukumuzda getirdiği yenilikler ve bankalara getirdiği sorumluluklar karşısında, ibraz süresi içerisinde çekten cayılması halinde bankanın bir seçimlik hakkına sahip olacağını kabul etmek mümkün değildir. Öncelikle, çek bir ödeme aracı olup, 5941 say. Kanunun getirilme amacına bakıldığında, çek hamillerinin korunmasının gözetildiği ve çek bedelinin tahsiline ilişkin aykırılıklar halinde sorumlulara hukuki ve cezai yaptırımlar yüklediği

---

⁴⁷² Ateş, s. 354, Y. 11. HD. 23.09.1976 T. 3852/3866 say. k. (Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 262), Poroy/Tekinalp, s. 283, Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 187

⁴⁷³ Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 187

⁴⁷⁴ Ertekin/Karataş, s. 253, Poroy/Tekinalp, s. 283

⁴⁷⁵ Ertekin/Karataş, s. 253, Poroy/Tekinalp, s. 283

⁴⁷⁶ Aker, s. 84 Poroy/Tekinalp, s. 283, Ertekin/Karataş, s. 253

görülecektir.⁴⁷⁷ Muhatap banka, çek hamiline ödemekle yükümlü olduğu çek bedelinin ödenmemesi durumunda haksızsa Çek Kanunu m. 3 f. 7'ye göre, çekin karşılığının hesapta bulunmasına rağmen hamiline ödenmesinin geciktirilmesi ve kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktarın hamile ödenmesinin geciktirilmesi durumlarında çek hamiline her geçen gün için binde üç gecikme cezası ödemekle sorumlu olacak, Çek Kanunu m. 7 f. 5'e göre banka sorumluları hakkında şikayet üzerine bir yıla kadar hapis cezasına da hükmolunabilecektir.⁴⁷⁸

Akyazan ise keşidecinin ibraz süresi içinde cayma hakkının bulunmadığını, bu süre içinde cayma beyanında bulunan keşidecinin bu beyanının geçersiz olacağı görüşünü savunmaktadır.⁴⁷⁹

Ağırlıklı olan görüş ise çekten cayma beyanında bulunmak için ibraz süresinin geçmesinin gerekli olmadığı, keşidecinin ibraz süresi içerisinde çekten cayma beyanında bulunmuş olması durumunda, hamil tarafından çekin süresi içerisinde ibraz edilmemesi halinde, ibraz süresinin geçirilmesi anından itibaren cayma beyanının geçerli olacağını benimsemektedir.⁴⁸⁰

Sonuç olarak ibraz süresi henüz sona ermeden muhatap bankaya yöneltilen cayma beyanı, hamilin çeki zamanında muhataba ibraz etmemesi sonucunda hüküm ifade edecek ve cayma beyanı geçerli olacaktır.⁴⁸¹

---

⁴⁷⁷ Kırca, s. 5

⁴⁷⁸ Kırca, s. 5

⁴⁷⁹ Aker, s. 84, Sıtkı Akyazan, **Çekin Muhataba İbrazı Zorunluluğu ve Çekten Cayma**, BATİDER, C. 6, Sayı: 4, Yıl: Aralık 1972, s. 688

⁴⁸⁰ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 262, Narbay, **Çekten Cayma**, s. 45

⁴⁸¹ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 262, Narbay, **Çekten Cayma**, s. 65, Bilgili/Demirkapı, s. 198, Bozkurt, **Ticaret Hukuku**, s. 155, Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 187, Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 221-222, Aker, s. 85

II.IV.II.IV.II. İbraz Süresi Geçtikten Sonra Cayma Beyanında Bulunulması

Sürenin geçmesinden sonra keşideci tarafında yapılan cayma beyanı, muhatap bakımından bağlayıcı olmaktadır.⁴⁸² Cayma beyanının muhataba ulaşmasıyla birlikte, muhatap bir yükümlülük altına girmekte ve ibraz süresini geçiren hamile çek bedelini ödememek zorunda kalmaktadır.⁴⁸³

İbraz süresi geçtikten sonra çekin muhatap tarafından hamile ibraz edildiği; ancak cayma beyanının da çekin ibrazından sonra yapıldığı takdirde bu durumda keşidecinin muhataba yapmış olduğu cayma beyanının bir hükmü kalmayacaktır.⁴⁸⁴

İbraz süresinin geçmiş olması durumunda, keşideci tarafından cayma beyanının yapılmaması sonucunda, muhatap bankanın seçimlik bir hakkı gündeme gelecek, muhatap banka dilerse çek bedelini ödeyebileceği gibi, çek bedelini hamile ödememe hakkına da sahip olacaktır.⁴⁸⁵ Bu durumda, keşidecinin muhataba çek bedelini ödemesinden dolayı herhangi bir başvuru hakkı kalmayacağı gibi, muhatabın da çek bedelini ödememesi durumunda idari ve hukuki sorumluluğuna gidilemeyecektir.⁴⁸⁶

---

⁴⁸² Poroy/Tekinalp, s. 282, Kaçak, s. 156, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 261, Ateş, s. 353, Bilgili/Demirkapı, s. 198, Bozkurt, **Ticaret Hukuku**, s. 154, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 325, Aker, s. 85,

⁴⁸³ Poroy/Tekinalp, s. 282, Kaçak, s. 156, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 261, Ateş, s. 353, Bilgili/Demirkapı, s. 198, Bozkurt, **Ticaret Hukuku**, s. 154, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 325-326, Aker, s. 85,

⁴⁸⁴ Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 188, Poroy/Tekinalp, s. 282, Kaçak, s. 156, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 261, Ateş, s. 353, Bilgili/Demirkapı, s. 198, Bozkurt, **Ticaret Hukuku**, s. 154, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 325, Aker, s. 85

⁴⁸⁵ Poroy/Tekinalp, s. 284

⁴⁸⁶ Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 336

II.V. Çekten Cayma Beyanının Özellikleri

II.V.I. İradenin Dış Dünyaya Açıklanması Gerekmetedir

Hukuksal işlemlerden söz edebilmek için, bir iradenin varlığı aranacağı gibi, bu iradenin aynı zamanda açıklanması gerekmektedir.⁴⁸⁷

İrade, insanlara özgü zihinsel bir faaliyet olup, iradenin öncelikle hukuksal işlem ehliyetine sahip bir kişi tarafından yapılması ve bununla birlikte iradeyi sakatlayacak temel hatası ya da hile gibi durumların iradeye etkisinin bulunmaması gerekmektedir.⁴⁸⁸

İrade, kişinin zihninde yer alıp açıklanmadığı sürece hukuksal bir değer taşımayacağından, hukuksal işlemde doğan bir borcun söz konusu olabilmesi için, iradenin dışa yansması gerekecektir.⁴⁸⁹

İradenin açıklığa kavuşturulması sözlü veya yazılı olarak yapılabileceği gibi, davranış biçimleriyle de yapılabilmektedir.⁴⁹⁰ Ancak, cayma beyanının söz konusu olabilmesi için iradenin zımnî olarak yapılması öğretide ve Yargıtay kararlarında da kabul görmemekte, keşidecinin çek hesabındaki parayı çekmesi cayma beyanı olarak nitelendirilmemektedir, bu nedenle bir cayma beyanından söz edebilmek için açık bir irade beyanından söz etmek gerekmektedir. Bu bakımdan, sözlü veya yazılı olarak yapılan açık bir çekten cayma beyanı, hukuki işlem olarak geçerli bir cayma beyanı oluşturacaktır.

Yine yazılı ve sözlü yapılan cayma beyanının, sözlü olarak muhatapın yüzüne karşı yapılması yanında, muhatapla fiziki olarak bir araya gelmeden çeşitli iletişim araçlarıyla da yapılması kabul edilecektir. Yazılı olarak yapılan cayma beyanının, posta yoluyla yapılabilmesi, kabul edilebilir bir cayma beyanı oluşturacaktır.

---

⁴⁸⁷ Ahmet Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Ankara: Turhan Kitabevi, 4. B. , 2004, s. 28-29, Mehmet Ayan, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Konya: Mimoza Yayınevi, 7. B. , 2012, s. 87, Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Ankara: Yetkin Yayınevi, 14. B. , 2012, s. 127

⁴⁸⁸ Kılıçoğlu, s. 28, Ayan, s. 90, Eren, s. 128-129

⁴⁸⁹ Kılıçoğlu, s. 29, Ayan, s. 87, Eren, s. 127

⁴⁹⁰ Kılıçoğlu, s. 29, Ayan, s. 88, Eren, s. 127

II.V.II. İrade Muhataba Ulaştığı Anda Hüküm ve Sonuç Doğurur

Dış dünyaya açıklanan iradenin etkisini doğurması, çeşitli açılardan farklılık göstermektedir.⁴⁹¹

İrade beyanı açıklandığı anda sonuç doğurabileceği gibi, öğrenildiği anda da hüküm ve sonuç doğurabilir.⁴⁹² Ancak cayma beyanının geçerli olabilmesi için iradenin açıklanması yeterli olmadığı gibi, iradenin öğrenilmesine de gerek bulunmamaktadır.

Cayma beyanı, iradenin açıklanması veya muhatabın irade beyanını öğrenmesinden itibaren değil, cayma beyanının muhataba ulaşmasından itibaren hüküm ve sonuçlarını doğuracaktır.

Cayma beyanının sadece keşideci tarafından açıklanması bu bakımdan yeterli olmayacaktır, yine cayma beyanının muhatap yerine hamile ya da lehtara açıklanması da hüküm ve sonuç doğurmayacaktır. Hukuki ilişkinin ortaya çıkabilmesi için, cayma beyanının doğru kişi olan muhatap bankaya ulaşması, bir hukuksal ilişkinin kurulması bakımından yeterli olacaktır.

Cayma beyanının muhataba gecikmeli olarak ulaşması durumunda, cayma beyanının açıklandığı andan itibaren muhataba ulaştığı ana kadar geçen sürede, hamilin çeki ibraz etmesi durumunda, muhatap çek bedelini ödemek durumunda kalabilir ve keşidecinin cayma beyanı muhataba ulaşmadığı için hukuki bir işlem olarak etkisini doğurmaz.⁴⁹³

Yine, postada yaşanan gecikmeler ile beyanın karşı tarafa henüz ulaşmamış olması, beyanı geçerli kılmayacak, cayma beyanı karşı tarafa ulaştığı anda hüküm ve sonuçlarını doğuracaktır.

---

⁴⁹¹ Kılıçoğlu, s. 30, Ayan, s. 92, Eren, s. 127

⁴⁹² Kılıçoğlu, s. 30, Ayan, s. 92, Eren, s. 127

⁴⁹³ Aker, s. 88

II.V.III. Tek Taraflı Bir Hukuki İşlemdir

Hukuki işlemler, taraf sayısı bakımından tek taraflı ve iki ya da çok taraflı hukuki işlemler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.⁴⁹⁴ İki taraflı hukuki işlemlerin etki ve sonuçlarını doğurabilmesi için, bir tek iradenin varlığı yeterli olmayıp, bu iradenin açıklanması veya karşı tarafa varması hukuki sonuç doğurmayacaktır.⁴⁹⁵ Bu iradeye başka bir iradenin de dahil olması gerekmektedir, buna örnek olarak çek anlaşması gösterilebilir, çek anlaşması niteliği gereği iki taraflı bir hukuki işlem olup, muhatap ve keşideci arasında hüküm ve sonuçlarını doğurabilmesi için iki tarafın da bu anlaşmayı aynı yönde ve aynı sonuca yönelik olarak onaylaması gerekmektedir.⁴⁹⁶

Tek taraflı hukuki işlemlerde ise istenilen hukuki sonucun ortaya çıkabilmesi için tek kişinin bulunması ve bu kişinin iradesinin bulunması yeterli olup, bu iradeye bir başka iradenin katılması gerekmemektedir.⁴⁹⁷

Çekten cayma, tek taraflı bir hukuki işlem olup, keşidecinin bir irade açıklamasının olması ve bu irade açıklamasının muhataba ulaşması hukuki işlemin oluşması bakımından yeterlidir. Muhatabın, keşidecinin iradesinin kendisine ulaştığı andan itibaren, bu irade beyanını kabul edip etmeme konusunda bir seçimlik hakkı bulunmamaktadır. Bu bakımdan, ister ibraz süresi içerisinde olsun, isterse de ibraz süresi geçirildikten sonra olsun, keşideci tarafından yapılan cayma beyanı, muhataba ulaştığı andan itibaren hüküm ve sonuç doğurmaya başlayacaktır. Muhatap, bu andan itibaren, cayma beyanının yapıldığı zamana göre, Kanun ve uygulamaya göre hareket edecektir.

Sonuç olarak, muhatabın cayma beyanını kabul etmeme gibi bir hakkı bulunmamakta, cayma beyanı muhataba ulaştığı anda hüküm ve sonuçlarını doğuracağından, bu andan itibaren muhatabın cayma beyanının ibraz süresi içerisinde, ibraz süresinden sonra yapılmasına ya da geçerli bir cayma beyanının yapılamamasına göre hareket etme hali söz konusu olacaktır.

---

⁴⁹⁴ Kılıçoğlu, s. 32, Ayan, s. 99, Eren, s. 165

⁴⁹⁵ Kılıçoğlu, s. 32, Ayan, s. 99, Eren, s. 166

⁴⁹⁶ Kılıçoğlu, s. 32

⁴⁹⁷ Kılıçoğlu, s. 32, Ayan, s. 99, Eren, s. 165

II.V.IV. Cayma Beyanı Ancak Keşideci Tarafından Yapılır

Çekin nihai borçlusu keşideci olup, muhatap banka hesabında çeke özgülünen para keşideciye aittir.⁴⁹⁸ Çekten cayma hakkı, yalnızca keşideciye tanınan bir haktır.⁴⁹⁹

“Poliçe ve çek arasında mevcut olan farklılıklardan birisi de; çek bakımından kabul işleminin yasaklanmış olmasıdır.”⁵⁰⁰ Türk Ticaret Kanunu m. 784’e göre, çek üzerine yazılmış bir kabul şerhi yazılmamış sayılacak, bu durumda yazılan kabul şerhi çekin geçerliliğine hanel getirmeyeceği gibi, çek üzerinde dikkate de alınmayacaktır.⁵⁰¹

Muhatabın, kendi üzerine keşide edilen bir çekin kabulü söz konusu olduğunda, böyle bir durumda çeki kabul eden banka tarafından böyle bir güvenin hamile verilmesine neden olacağı ve muhatap tarafından çekin kesinlikle hamile ödeneceği izlenimi ortaya çıkacağından çekte kabul geçerli değildir.⁵⁰²

Kabul yasağıyla birlikte, çekin muhatabına keşide edilen çekin asli borçlusu keşideci kalacak, muhatap, çekin asli borçlusu konumuna girmeyecektir.⁵⁰³

Çekten caymanın da muhataba ulaşması gereken tek taraflı bir irade beyanı olduğu düşünüldüğünde, muhatabın çekten cayma beyanını kabul etmek gibi bir iradesinin söz konusu olduğunu düşündüğümüzde, keşidecinin cayma beyanı tek taraflı bir işlem olmaktan çıkacak ve muhatapla keşideci arasında bir sözleşme kurulmuş sayılacaktır. Bu durum, cayma beyanını kabul eden muhatabın, asli borçlu olması gibi yükümlü olmasına neden olacaktır. Ancak çekteki muhatap, poliçedeki muhatabın aksine asıl borçlu olmayıp, yalnızca ödemeye aracılık yapar.⁵⁰⁴ Bu

---

⁴⁹⁸ Aker, s. 89

⁴⁹⁹ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 269, Bilgili/Demirkapı, s. 198, Bozkurt, **Kıymetli Evrak**, s. 154, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 325-326, Poroy/Tekinalp, s. 282, Aker, , s. 89

⁵⁰⁰ Can, s. 154

⁵⁰¹ Kendigelen, **Çekten Cayma**, s. 261, Can, s. 155

⁵⁰² Can, s. 155

⁵⁰³ Kendigelen, **Çekten Cayma**, s. 261, Can, s. 155

⁵⁰⁴ Aker, s. 89

nedenle, muhatabın çekten cayması söz konusu olmayıp, ciranta ve avalistlerin de cayma beyanında bulunma hakkı yoktur.⁵⁰⁵

Bu konuda Akyazan, çekten caymanın yalnızca keşideci tarafından yapılamayacağını, çekin süresinde ibraz edilmemiş olmasının muhataba çekten cayma hakkı kazandırdığını, muhatabın ibraz süresi geçtikten sonra keşideci çekten caymış olmasa bile seçimlik hakkını kullanarak çekten cayabileceği görüşünü savunmuştur.⁵⁰⁶ Ancak bu görüşe katılmak mümkün olmayıp, muhatabın asli borçlu olmaması nedeniyle, yalnızca keşidecinin beyanıyla bağlı olduğunu, muhatabın seçimlik hakkının, keşidecinin cayma beyanının bir sonucu olarak ortaya çıktığını, bu seçimlik hakkın muhataba, müşterileriyle ilişkilerinin zedelenmemesi temelinde verildiğini ifade etmek gerekmektedir.

Keşidecinin gerçek kişi olması durumunda, kural olarak cayma beyanını keşidecinin yapması gerekmekte olup, keşidecinin temsilcisinin bulunması durumunda, temsilci tarafından yapılan cayma beyanı da geçerli bir cayma beyanı olacaktır.⁵⁰⁷

Tekil, temsilcinin düzenlediği çekte temsilcinin cayma beyanında bulunamayacağı düşünölemeyeceğinden, çeki düzenlemeye yetkili temsilcinin, çekten cayma beyanında da bulunabileceği görüşünü savunmuştur.⁵⁰⁸ Ancak burada, çeki düzenleyen temsilcinin, cayma beyanında bulunabilmesi için her şeyden önce keşidecinin yetkisiyle hareket ettiği, keşidecinin tek taraflı beyanı sonucunda muhatabın davranışının şekillendiği düşünöldüğünde, muhatabın asli borçlu olmaması karşısında cayma beyanında bulunma hakkının olduğu düşünölemez. Muhatap, yalnızca keşidecinin cayma beyanıyla bağlı olup, keşidecinin bir cayma beyanının bulunmaması durumunda ibraz süresi geçtikten sonra seçimlik haklarından birisini kullanmaya hak kazanacak ve muhatabın bu seçimlik haklarından çek bedelini ödememeyi seçtiği düşünöldüğünde, bu durum hamilin kendisine müracaat hakkının olmadığı düşünöldüğünde, cayma beyanı olarak düşünölemeyecektir.

---

⁵⁰⁵ Aker, s. 89

⁵⁰⁶ Akyazan, s. 688-699, Aker, s. 89

⁵⁰⁷ Aker, s. 89

⁵⁰⁸ Tekil F., s. 274

II.V.V. Cayma Beyanı Bir Gerekçeye Bağlı Değildir

Çekten cayma beyanı bir gerekçeye bağlı olmayıp, Türk Ticaret Kanunu m. 799'da belirtilen şartların taşınması halinde keşidecinin bir gerekçe göstermeden cayma beyanında bulunması yeterlidir.⁵⁰⁹

Türk Ticaret Kanunu m. 799 f. I emredici bir hüküm olduğundan, keşideciye cayma beyanında bulunulabilmesi için başka bir hak tanımamıştır; kanunda yer alan şartların gerçekleşmesiyle birlikte çekten cayma beyanı yalnızca keşideciye verilmiştir.⁵¹⁰

Domaniç, cayma beyanının istisnasının şahsi defiler olduğunu; hata, hile ve ikrah durumunda, kumar ve bahis borcundan dolayı bir çek keşide edilmesi halinde, çekin ahlaka ve adaba aykırı bir amaç için keşide edilmesi ve iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler sonucunda taraflardan birinin acze düşmesi durumunda, keşidecinin bu şahsi defileri ileri sürmeye hakkı olduğu görüşünü savunmaktadır.⁵¹¹ Ancak Domaniç, iyiniyetli üçüncü kişilerin eline çekin geçmesi durumunda, onların bu hakkının korunacağını belirtmiştir.⁵¹² Çekin bir kambiyo senedi olması ve senette yer alan hakkın senetten ayrı düşünülmemeyeceği kabul edildiğinde, çekte yer alan alacağın senede sıkı sıkıya bağlı olmasından; ancak çekin şekil şartlarının geçersizliği durumunda, eğer çek niteliğini kaybediyorsa şahsi defiler ileri sürülebilecektir. Ayrıca, çekten cayma beyanının özelliği ve kanunun açıklığı karşısında Domaniç'in bu görüşü destek bulmamıştır.

Çekin temelinde yatan ve kambiyo senedinden ayrı düşünülmemeyen asıl borcun sakatlığı veya keşidecinin hamil ile arasındaki şahsi defilerin ileri sürülmesi ibraz süresi içerisinde hüküm doğurmayacaktır.⁵¹³ Çek tedavülünün sağlanması ve çeke olan itimadın korunması amacıyla muhatap banka, şahsi defilerle karşı karşıya geldiğinde, çek bedelini ödemekten kaçınamayacak, böyle bir gerekçeyle yapılan cayma beyanına uyararak çekten cayması halinde, sorumluluktan kurtulamayacaktır.⁵¹⁴

---

⁵⁰⁹ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 261, Narbay, **Çekten Cayma**, s. 73, Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 187, Bilgili/Demirkapı, s. 199, Kayıhan/Yasan, s. 97, Aker, s. 90,

⁵¹⁰ Narbay, **Çekten Cayma**, s. 74, Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 187, Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 187

⁵¹¹ Domaniç, **Kıymetli Evrak**, s. 392-395

⁵¹² Reisoglu, **Çek Hukuku**, s. 268, Domaniç, **Kıymetli Evrak**, s. 395

⁵¹³ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 261, Aker, s. 91

⁵¹⁴ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 261

İbraz süresi sonunda, yalnızca ibraz süresinin geçirilmiş olması tek başına çekten cayılmasına yeterli olacağından, şahsi defilerle sakatlık hallerinin çekten caymak için ileri sürülmesinin bir anlamı kalmayacaktır.

Yargıtay da öğretide hakim olan görüşle aynı düşünceyi paylaşarak, şahsi defilerin ileri sürülerek çekten cayılmayacağını ifade etmiştir.⁵¹⁵ Ancak, keşidecinin mahkemeye başvurması sonucunda bir ihtiyati tedbir kararı alınarak, çekin iptali davasının açılacağı ifade edilmektedir.⁵¹⁶ Alınan ihtiyati tedbir kararı sonucunda, muhatap bankanın çeki ödemesi durumunda, muhataba karşı cezai yaptırım uygulanabilecektir.⁵¹⁷

II.V.VI. Cayma Beyanı Şekil Şartına Bağlı Değildir

Cayma beyanı yazılı olarak yapılabileceği gibi sözlü bir beyan sonucunda da hüküm ve sonuç doğurabilecektir; yeter ki yapılan beyan şüpheye yer bırakmayacak biçimde açık olsun.⁵¹⁸ Ancak, cayma beyanının aynı hesaba keşide edilen diğer çeklerden ayırt edilecek unsurların belirtilmiş olması, çekten cayma beyanının şüpheye yer bırakmaması bakımından önemlidir.⁵¹⁹

Domaniç, ibraz süresi sonunda ibraz edilen çek bakımından, çek hesabında paranın bulunmaması durumunu, muhatabın bu konudaki tutumuna bağlamıştır.⁵²⁰ Eğer muhatap, ibraz süresi geçmediğinden dolayı bir ödeme yapmazsa karşılıksız çek suçu olmayacaktır; ancak çek hesabında karşılık bulunmamasına rağmen ibraz süresinin geçmesinden sonra muhatap banka bir ödemede bulunursa, karşılıksız çek suçunun oluşacağı belirtilmiştir.⁵²¹

Pulaşlı ise, cayma beyanının keşideci bakımından yapılmasını şart koşarak, eğer ibraz süresinin geçmiş olmasına rağmen keşideci tarafından bir cayma

---

⁵¹⁵ Y. 11. HD. 21.02.1986 T. 487/904 say. K. (Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 261)

⁵¹⁶ Narbay, **Değişiklik Önerileri**, s. 224

⁵¹⁷ Aker, s. 92

⁵¹⁸ Narbay, **Çekten Cayma**, s. 74, Aker, s. 94

⁵¹⁹ Narbay, **Çekten Cayma**, s. 71

⁵²⁰ Aker, s. 95

⁵²¹ Aker, s. 95

beyanının yapılmayıp, keşidecinin muhatap bankadaki çek hesabında bir paranın olmaması durumunda, karşılıksız çek suçunun işlendiği görüşünü savunmuştur.⁵²²

Yargıtay, keşidecinin çekten cayma beyanının olmamasına rağmen ibraz süresinin geçirilmesinden sonra, hesaptaki paranın çekilmesini bir cayma beyanı olarak kabul etmemekle birlikte, keşidecinin ibraz süresinin sona ermesiyle birlikte, hesabında bir paranın bulunmaması durumunda sorumlu olduğu konusunda kararlar vermektedir.⁵²³ Ancak Yargıtay, süresinde bankaya ibraz edilemeyen çek bakımından hamilin keşideciye müracaat hakkının ortadan kalktığından bahisle, süresinde ibraz edilmeyen çekin havale niteliğinde olduğundan, hamilin alacağın varlığını ispatlaması için yazılı delillere başvurması gerektiğine dair kararında,⁵²⁴ süresinde ibraz edilmeyen çekin, çek özelliğini kaybettiğini ve muhatap bankada bir karşılığının bulunmaması durumunda karşılıksız çek suçunun oluşmayacağını kabul etmek gerektiği görüşünü savunmaktadır.

II.VI. Çekten Cayılamayacak Haller

II.VI.I. Karşılığın Devri

Keşidecinin muhatap nezdinde kendisine ait karşılığa ilişkin talep hakkının hamile geçmesini sağlayan karşılığın devri, keşidecinin muhatap nezdinde bulunan çek karşılığını hamile devretmiş olduğunu senede yazması durumudur (6102 say. Kanun m. 818 f. I b. n atfıyla m. 733 f. II).⁵²⁵

Hamilin, keşideciye ait muhatap nezdinde bulunan karşılığı talep yetkisini koruyabilmesi için, muhatapın karşılığın devri konusunda bir bilgisi bulunmuyorsa, karşılığın kendisine devredilmiş olduğunu muhataba bildirmesi gerekecektir (Türk Ticaret Kanunu m. 818 f. I b. n atfı sonucunda m. 733 f. III).⁵²⁶

---

⁵²² Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 188

⁵²³ Y.12. HD. 29.11.1973 T. 11448/10653 say. k. (Aker, s. 94)

⁵²⁴ Y. 19. HD. 15.12.1993 T. 10073/8613 say. k. (Ertekin/Karataş, s. 326)

⁵²⁵ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 269, Can, s. 177

⁵²⁶ Can, s. 177

Karşılığın devri sonucunda, çekten cayma hakkı mutlak olarak ortadan kalkacaktır.⁵²⁷ Türk Ticaret Kanunu m. 733'te yer alan ve poliçe hakkında uygulanan karşılığın devri, Türk Ticaret Kanunu m. 818'in yollamasıyla çekler bakımından da uygulanmaktadır.⁵²⁸

İradi olarak karşılığın devredilmiş olması, çekten cayma hakkından feragat edildiği anlamına gelmekte olup, keşidecinin çek üzerine yazacağı bir beyan ile çekin karşılığı hamile devredilecektir.⁵²⁹ Bu durumda keşidecinin, karşılık ilişkisinden doğan haklarını devrettiğine, ya da temel borç ilişkisinden doğan haklarını devrettiğine dair çek üzerinde yer alan yazılı bir beyan sonucunda hem çekin karşılığı hamile geçecek hem de temel borç ilişkisine bağlı diğer haklar hamile geçecektir.⁵³⁰

Çek karşılığının hamile geçmesini sağlayan ve keşidecinin cayma beyanının önüne geçen diğer durum ise keşidecinin iflasıdır.⁵³¹

Keşidecinin iflas etmesi, çek tedavüle çıktıktan sonra gerçekleşmiş olmalıdır (Türk Ticaret Kanunu m. 800).

Keşidecinin iflasının ilanı ile birlikte, keşideci tarafından düzenlenen çekin karşılığı, kendiliğinden hamile geçecek ve bu karşılık iflas masasına girmeyecektir (Türk Ticaret Kanunu m. 818 f. I b. n atfıyla m. 733 f. I-III).⁵³²

Kendigelen, iflasın açılması ile çek karşılığının hamile devredileceğinin kabul edilmesi için, çekin muhataba ibraz edilmesini ve ödememe durumunun tespit edilmesini koşula bağlamakta, çekin eğer süresinde ibraz edilememesi durumunda, karşılığın hamile intikal etmeyeceğini ve cayma hakkının da ortadan kalkmayacağı görüşünü savunmuştur.⁵³³

Narbay ise bu görüşten farklı olarak, herhangi bir koşula gerek kalmadan ibraz süresi geçmiş olsa bile çek karşılığının hamile intikal edeceği görüşünü

---

⁵²⁷ Aker, s. 97

⁵²⁸ Aker, s. 97

⁵²⁹ Ertekin/Karataş, s. 255

⁵³⁰ Aker, s. 99

⁵³¹ Can, s. 97

⁵³² Can, s. 178

⁵³³ Kendigelen, **Çekten Cayma**, s. 95, Aker, s. 98

savunmaktadır.⁵³⁴ Hamilin muhataba çeki ibraz etmesi, çek borçlularına karşı müracaat hakkının kullanılabilmesi amacıyla gerekli bir koşul olup, karşılık iflas halinde, kanundan kaynaklanarak hamile intikal ettiğinden, hamil ibraz süresi içerisinde çeki muhataba ibraz edemese de keşideci çekten cayma hakkını kullanamayacaktır.⁵³⁵

Ertekin ve Karataş, Türk Ticaret Kanunu m. 818 f. I b. n'nin, çekler bakımından getirilmiş bir düzenleme olduğu, ibraz süresinin geçirilmesi durumunda çekin kambiyo senedi olma özelliğinin ortadan kalkacağı ve yazılı delil başlangıcı sayılacağı düşüncesini savunmuştur.⁵³⁶ Bu nedenle hamil, Türk Ticaret Kanunu m. 818'in çeki getirdiği düzenlemelerden yararlanamayacağından, çekin süresinde ibraz edilmesinin gerekli olduğu görüşünü savunmuşlardır.

Yargıtay tarafından verilen kararlara bakıldığında, yeknesak bir ölçütün benimsenmediği, Yargıtay'ın eski ve yeni tarihli kararların değişmekte olduğu görülmektedir.⁵³⁷ Süresinde ibraz edilmeyen, bir başka ifadeyle ibraz süresinin geçirilmesinden sonra ciro edilen çek, alacağın temlik hükümlerini doğurursa da, ciro yapılanın meşru hamil olmasını etkilememektedir.⁵³⁸ İbraz süresi geçirilen çek sonucunda, keşidecinin lehtara karşı ileri süreceği defiler, artık hamile karşı da ileri sürülebilecektir.⁵³⁹ Bu nedenle, ibraz süresinin geçirilmiş olması, senedi kambiyo senedi olma vasfından çıkarmayacak, çek, hukuki varlığını koruyacak ve hamil tarafından keşideciye karşı, kambiyo senetlerine özgü haciz yoluyla takip yapılabilecektir.⁵⁴⁰ Zira keşidecinin, çekin ibraz süresinin geçmiş olmasına rağmen susması ve cayma beyanında bulunmaması, çekin bir kambiyo senedi olarak varlığını kabulü anlamına gelecek, diğer müracaat borçlularının böyle bir def'iyi ileri sürememesi nedeniyle, dar anlamda çek, keşideciye karşı hüküm ve sonuçlarını doğuracaktır.

---

⁵³⁴ Narbay, **Çekten Cayma**, s. 57, Aker, s. 98

⁵³⁵ Narbay, **Çekten Cayma**, s. 58, Aker, s. 98

⁵³⁶ Ertekin/Karataş, s. 332

⁵³⁷ Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 378

⁵³⁸ Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 378

⁵³⁹ Kendigelen, **Çekten Cayma**, s. 262, Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 378

⁵⁴⁰ Kendigelen, **Çekten Cayma**, s. 262, Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 378

II.VI.II. Mücbir Sebep

Türk Ticaret Kanunu m. 811 f. I'de kanunen belirlenen süreler içerisinde çekin ibrazının, protesto çekilmesi gibi bir işlemin yapılmasının önündeki engellerden birisi mücbir sebebin varlığıdır.⁵⁴¹ Ancak, Türk Ticaret Kanunu m. 811 f. V'te mücbir sebebin ne olduğu tanımlanarak, sadece hamilin ya da hamil tarafından çekin ibrazı konusunda yetkilendirilen kişinin şahsını ilgilendiren bir konu mücbir sebep sayılmamıştır.⁵⁴²

Mücbir sebebin varlığı halinde, hamilin cirantasına mücbir sebebi geciktirmeden dört işgünü içerisinde ihbar etmesi ve bu ihbarı çeke ya da alonja kaydetmesi gerekmekte olup, kaydın altını yer ve tarih de belirtilerek imzalaması gerekmektedir.⁵⁴³

İhbarı alan kişi, kendisinden önce gelen borçluya durumu iki gün içerisinde ihbar etmelidir (Türk Ticaret Kanunu m. 811/II).⁵⁴⁴

Mücbir sebebin ortadan kalkmasından sonra hamilin, çeki geciktirmeksizin ödeme için ibraz etmesi gerekir; ancak mücbir sebepler hamilin ibraz süresinin bitiminden önce olmak şartıyla, mücbir sebep keyfiyetini kendi cirantasına ihbar ettiği andan itibaren on beş günden fazla devam ederse, çekin ibrazına, protesto keşidesine ya da buna muadil bir tespite gerek kalmaksızın müracaat hakkı kullanılabilir.⁵⁴⁵ Polisede otuz gün öngörülmekteyken, çekte bu süre on beş gün olarak belirlenmiş, 6102 say. Kanunda da mücbir sebebin on beş günden fazla devam etmesi yeterli görülmüştür.

Mücbir sebebin çekin ibraz süresini uzatabilmesi ve bunun sonucunda çekten cayma hakkının kullanımının ertelenebilmesi için, ibraz süresi içerisinde ortaya çıkması ve çekin bu durumda ibrazına imkan vermemesi gerekmektedir.⁵⁴⁶

---

⁵⁴¹ Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 256, Can, s. 189

⁵⁴² Can, s. 189

⁵⁴³ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 218, Can, s. 189

⁵⁴⁴ Can, s. 189

⁵⁴⁵ Can, s. 189

⁵⁴⁶ Reisoğlu, **Çek Hukuku**, s. 75, Ertekin/Karataş, s. 255

Mücbir sebebin kanunda bir tanımı yapılmayıp, mücbir sebebin ne olduğu sorusu uygulamada zamanla yerleşmiştir, buna göre kişinin şahsından kaynaklanmayan ve kişinin şahsında doğmayan, tamamen dış etkenlerden kaynaklanan ve önceden tahmin edilmesine ve bu halin ortadan kaldırılmasına imkan bulunmayan, dış etkenlerden kaynaklı olaylar mücbir sebebin konusunu oluşturacaktır.⁵⁴⁷

Eriş, mücbir sebebi “herhangi bir kimse tarafından alınacak önlemlere karşın, önüne geçilmesi olanaksız olaylar olup, hukuki bir tanım olarak mücbir sebep, genel anlamıyla, önceden göz önüne alınmasını ve bunun sonucu olarak ortadan kaldırılmasına olanak bulunmayan ve dış bir etkiden ileri gelen ve hukuki sonuç almayı önleyen olaylardır” şeklinde tanımlamıştır.⁵⁴⁸

Mücbir sebep, doğal bir olaydan, üçüncü kişilerin haksız eylemlerinden veya resmi bir yasaklamadan ileri gelebilecektir.⁵⁴⁹

Doğal olaylara örnek verecek olursak, deprem, sel, yörede bulunanları mağdur edecek nitelikte hava muhalefeti, yöreyi çevreleyen ve yöre halkını mağdur edecek nitelikte orman yangınları sınırlandırılmadan, mücbir sebebin konusunu oluşturabilecektir.

Üçüncü kişilerin, yapmış olduğu haksız eylemlere ise, terör eylemleri, yörede korku ve paniğe yol açacak potansiyel bir saldırının varlığı gibi durumlar mücbir sebebin konusunu oluşturabilecektir.

Son olarak, devlet de organları aracılığıyla alacağı önlem ve kararlarla mücbir sebebe imkan verebilecektir.⁵⁵⁰ Olağanüstü hal ilanı, sokağa çıkma yasağı gibi önlemlerin alınması sonucu, mücbir sebep hali meydana gelebileceği gibi, çekin ibrazının emniyet, savcılık ve mahkeme kanalıyla önlenmesi de mücbir sebebe imkan tanıyabilecektir.⁵⁵¹

Yukarıda bahsedilen örneklerin mücbir sebebin varlığını oluşturması için her şeyden önce, çekin ibraz süresinin bitmemişken mücbir sebep durumunun ortaya

---

⁵⁴⁷ Aker, s. 100

⁵⁴⁸ Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 256

⁵⁴⁹ Aker, s. 101

⁵⁵⁰ Aker, s. 101

⁵⁵¹ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 218

çıkması gerekmektedir.⁵⁵² Bununla birlikte mücbir sebep olarak gösterilen durumlar, hamilin ya da yetkili temsilcisinin şahsından kaynaklanan durumlar olmamalıdır.⁵⁵³ Örneğin hamilin, ya da yetkili temsilcisinin çeki kaybetmesi, tutuklanması, hastalanması, ölümü gibi nedenler, mücbir sebep olarak nitelendirilmemektedir.⁵⁵⁴

Mücbir sebebin varlığı halinde, bu durumu hamilin kendi cirantasına ihbar edeceği ifade edilmiş, cirantaya yapılan bu ihbarın çek keşidecisiyle muhataba yapılıp yapılamayacağından ise söz edilmemiştir.⁵⁵⁵ Keşideci ve muhataba ihbar yapılmasıyla ilgili kanunda bir hükmün bulunmaması nedeniyle, çek keşidecisi ile muhataba ihbarın gerekmediği sonucu ortaya çıkacaktır.⁵⁵⁶ Ancak, kendisinden önce gelen cirantanın bir önceki cirantaya mücbir sebebin varlığını ihbar etmesi gerekeceğinden, bu durum keşideciye kadar gidecektir ve ihbar beyanını alan keşideci ihbarı öğrenmiş olacaktır.⁵⁵⁷

Mücbir sebebin varlığı ve ibraza etkisi şu şekilde olacaktır:

-Mücbir sebep, çekin süresi içerisinde ibrazına olanak tanımamalıdır,

-Mücbir sebep, ibraz süresini uzatır,

-Mücbir sebep, çekin hamili tarafından keşideciye ve varsa cirantaya biran önce ihbar edilmelidir,

-Mücbir sebep, ibraz süresinden itibaren on beş gün içinde ortadan kalktığı takdirde, hamilin çeki gecikmeksizin ödenmesi amacıyla muhataba ibraz etmesi ya da protesto veya buna eşdeğer nitelikte bir tespit yaptırması gerekmektedir,

-Mücbir sebebin on beş günden fazla sürmesi durumunda, hamil, çekin ibrazına ve ödenmemiştir şerhini koydurmaya gerek kalmaksızın keşideci veya tüm çek borçlularına başvurabilecektir.⁵⁵⁸ Hamil bunun dışında mücbir sebebin sona

---

⁵⁵² Ertekin/Karataş, s. 255

⁵⁵³ Ertekin/Karataş, s. 255, Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 218, Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 257

⁵⁵⁴ Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 257

⁵⁵⁵ Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 257

⁵⁵⁶ Tekil M., s. 62, Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 257

⁵⁵⁷ Tekil M., s. 62, Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 257

⁵⁵⁸ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 218

ermesiyle birlikte, yine derhal olmak şartıyla, ilk başta muhataba başvurabilecektir.⁵⁵⁹

Mahkemeden alınacak bir ödemeden men kararı, hamil bakımından mücbir sebep oluşturacaktır.⁵⁶⁰ Ancak, men kararının da ihtiyati tedbir kararı olduğu düşünüldüğünde, bu kararın kalkmasından itibaren hamilin derhal muhataba çeki ibraz etmesi gerekecektir.⁵⁶¹

Narbay'a göre, mahkemeden alınacak bir ödemeden men kararı öngörülebilir olduğundan, hamilin ödemeden men kararıyla karşı karşıya kalabileceği ihtimalini düşünerek hareket etmesi gerekecektir, bu nedenle mahkemeden alınacak bir ödemeden men kararı mücbir sebep oluşturmaz.⁵⁶²

Keşidecinin, doğrudan muhataba ödemeden men talimatı vermesi mücbir sebep olarak kabul edilmemektedir.⁵⁶³ Yine, çekin kaybedilmesi, çek hesabının bulunduğu muhatap banka şubesinin kapanması da mücbir sebebi oluşturmayacaktır.⁵⁶⁴

Domaniç, mücbir sebebin varlığı halinde, ibraz süresinin ne kadar kaldığını önemseyerek, mücbir sebebin ortadan kalkmasıyla birlikte, hamilin kalan gün sayısı içerisinde çeki muhataba ibraz etmesi gerektiği görüşünü savunmuştur; buna göre, ibraz süresinin dolmasına beş gün kala, heyelan yaşanan bir bölgede, mücbir sebebin ortadan kalkması durumunda, hamil kalan beş günlük ibraz süresi içerisinde muhataba çeki ibraz etmek durumunda kalacaktır.⁵⁶⁵

Öğretide ağır basan görüşe göre, mücbir sebebin varlığı halinde bunun hamile ne gibi bir etkisinin olduğu bilinemeyeceğinden, içinde bulunulan yer ve zamana göre ibraz süresi değişecektir.⁵⁶⁶

Mücbir sebebin on beş günden fazla sürmesi sonucunda, hamilin doğrudan çek borçlularına müracaat edebileceği ifade edilmekle birlikte, hamilin bu hakkını

---

⁵⁵⁹ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 218

⁵⁶⁰ Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 257

⁵⁶¹ Aker, s. 102

⁵⁶² Narbay, **Çekten Cayma**, s. 55

⁵⁶³ Pulaşlı, **Kıymetli Evrak**, s. 219

⁵⁶⁴ Aker, s. 102

⁵⁶⁵ Domaniç, **Şerh**, s. 721-722, Aker, s. 104

⁵⁶⁶ Narbay, **Çekten Cayma**, s. 55-56, Aker, s. 105

kullanmayıp, muhataba çeki ibraz etmesi durumunda, hamilin müracaat hakkından feragat ettiği ifade edilmektedir.⁵⁶⁷

Ancak, hamilin muhataba çeki ibraz için başvurması sonucunda, sadece o an için oluşan müracaat hakkını kullanmaktan vazgeçtiğini söylemenin ve seçimlik hakkını kullandığının, yoksa feragat gibi ağır bir sonuçla hamilin karşı karşıya gelmesinin hamili cezalandırmak olduğu kabul edilmektedir.⁵⁶⁸

Mücbir sebep nedeniyle ibraz edilemeyen çekin, mücbir sebebin ortadan kalkması durumunda derhal muhataba ibraz edilmesi gerekmekte olup, ibraz edilmediği takdirde keşideci tarafından, geçerli bir cayma beyanında bulunulabilecektir.⁵⁶⁹ Bu durumda mücbir sebep, çekin muhataba ibraz edilmesinin önüne geçmediği gibi, mücbir sebebin ortadan kalkmasıyla birlikte cayma beyanı da keşideci tarafından kullanılabilir.⁵⁷⁰

II.VI.III. Çek Anlaşmasıyla Çekten Cayılmasının Önlenmesi

Çekten cayma hakkı, keşideciye tanınan kanuni bir hak olup, çek anlaşmasına çekten cayılamayacağı şeklinde bir hüküm bulunması tarafları bağlamayacaktır, çek havale niteliğinde bir senet olduğundan, keşidecinin her zaman çekten cayma hakkı bulunmaktadır.⁵⁷¹ Sözleşme ile cayma hakkından feragat edilemeyecek ve sözleşmeye eklenen maddeler geçersiz olacaktır.⁵⁷²

Çek anlaşmasıyla, çek keşide etmek isteyen kişinin bir banka nezdinde hesabının ve o hesapta parasının bulunması amaçlanmakta olup, muhatap ve keşideci arasında, muhataba çek ibrazı sonucunda ödeme yapılacağı anlaşılır.⁵⁷³

Çek anlaşması, açık ya da örtülü olarak yapılabilir.⁵⁷⁴ Çek, vade ve şarta bağlanamayan bir kambiyo senedi olduğundan, muhatap ve keşideci arasında yapılan

---

⁵⁶⁷ Narbay, **Çekten Cayma**, s. 56, Aker, s. 105

⁵⁶⁸ Reisoğlu, **Bankacılık Uygulamasında Çek**, s. 268, Aker, s. 105

⁵⁶⁹ Aker, s. 106

⁵⁷⁰ Aker, s. 106

⁵⁷¹ Reisoğlu, **Bankacılık Uygulamasında Çek**, s. 268, Aker, s. 107

⁵⁷² Reisoğlu, **Bankacılık Uygulamasında Çek**, s. 268, Aker, s. 107

⁵⁷³ Göle, **Çek Hukuku**, s. 90

⁵⁷⁴ Göle, **Çek Hukuku**, s. 90

çek anlaşmasına, çekten cayma hakkını kısıtlayan bir hüküm koyulması, çekin bir şarta bağlanması hukuka aykırı olacaktır.

II.VII. Özel Çek Türleri Açısından Cayma

II.VII.I. Çizgili Çek

Esasında bir senedin çizilmesi, o senedin iptal edildiği anlamını taşımakla birlikte, çekin üzerine çekilen çizgilere özel bir anlam yüklenerek, çekin geçerliliği devam etmiştir.⁵⁷⁵ Çekin ön yüzüne birbirine paralel iki çizgi çekilmesi durumunda, çek nitelik değiştirerek çizgili çek halini alacaktır.⁵⁷⁶

Bir çekin alelade bir kişiye ödenmesinin önlenmesi durumunda çizgili çek halini alıp, çekin çizgili çek olması isteniyorsa, çekin çoğu zaman sol alt köşesinden sağ üst köşesine doğru birbirine paralel iki çizgi çizilir (6762 say. Eski Türk Ticaret Kanunu 715 f. I ve m. 716, 6102 say. Türk Ticaret Kanunu m. 803 f. I-II ve m. 804).⁵⁷⁷

Çeki çizme imkanı keşideci yanında hamile de tanınmış olup, çekin elle ya da matbu bir formda çizilmesi mümkündür, ayrıca emre ya da hamiline yazılı çeklerin çizilmesinde de hukuka aykırılık bulunmamaktadır.⁵⁷⁸ Yine, çekin çizilmesi işlemi, çekin önyüzünde herhangi bir yere yapılabilecektir.⁵⁷⁹

Çekin ön yüzündeki iki çizgi arasında herhangi bir şey yazmıyorsa veya iki çizgi arasında bankanın ticaret unvanına işaret etmeden sadece banka adı yer alıyorsa, genel çizgili çekten söz edilecektir (6762 say. Eski Türk Ticaret Kanunu m. 715 f. II-III, 6102 say. Türk Ticaret Kanunu m. 803 f. II-III).⁵⁸⁰

---

⁵⁷⁵ Günay, s. 48, Kendigelen, **Çek Hukuku** s. 376

⁵⁷⁶ Günay, s. 48, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 376

⁵⁷⁷ Can, s. 179

⁵⁷⁸ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 376

⁵⁷⁹ Günay, s. 48, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 376

⁵⁸⁰ Can, s. 179

Genel çizgili çek, muhatap banka tarafından ya bir bankaya ya da kendisinin yakından tanıdığı bir müşterisine ödenebilecektir (6762 say. Eski Türk Ticaret Kanunu m. 716 f. I, 6102 say. Türk Ticaret Kanunu m. 804 f. I).⁵⁸¹

Özel çizgili çekte ise, iki çizgi arasında ticaret unvanı belli bir bankanın adı yer alacaktır (6762 say. Eski Türk Ticaret Kanunu m. 715 f. II-IV, 6102 say. Türk Ticaret Kanunu m. 803 f. II-IV).

Özel çizgili çek, iki çizgi arasında yer alan bankaya ödenebileceği gibi, bu banka muhatap konumunda ise iki çizgi arasında yer alan bankanın çok yakından tanıdığı bir müşterisine ödenebilecektir.⁵⁸²

Genel bir çizgili çek, özel çizgili çekerle dönüştürülebileceği halde, özel çizgili çek, genel bir çizgili çekerle dönüştürülemez, bu bakımdan ticaret unvanı iki çizgi arasında yer alan bankanın ticaret unvanının silinmesi hükümsüz sayılacaktır (6762 say. Eski Türk Ticaret Kanunu m. 716 f. II, 6102 say. Türk Ticaret Kanunu m. 804 f. II).⁵⁸³

Bir banka çizgili çeki; ancak müşterilerinden veya diğer bir bankadan iktisap edebilip, banka müşterisince veya diğer banka tarafından başkası adına yapılan işlem geçersiz olacaktır (6762 say. Eski Türk Ticaret Kanunu m. 716 f. III, 6102 say. Türk Ticaret Kanunu m. 804 f. III).⁵⁸⁴

Eğer çek, birden fazla çizilmişse, çekin muhatapça ödenebilmesi için, çekin ikiden fazla çizilmemiş olması ve çizgilerden birinin takas odası tarafından tahsil edilmesi amacıyla yapılmış olması gerekmektedir (6762 say. Eski Türk Ticaret Kanunu m. 716 f. IV, 6102 say. Türk Ticaret Kanunu m. 804 f. IV, 5941 s. Çek Kanunu m. 8).⁵⁸⁵

Çizgili çeklere dair kanunun koyduğu kurallara uymayan bankalar, bir zarara neden olduğu takdirde, bu zarardan çek bedeli sınırları içerisinde sorumlu olacaktır

---

⁵⁸¹ Günay, s. 48, Can, s. 179

⁵⁸² Can, s. 179

⁵⁸³ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 376, Can, s. 180

⁵⁸⁴ Can, s. 180

⁵⁸⁵ Can, s. 181, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 376-377

(6762 say. Eski Türk Ticaret Kanunu m. 716, 6102 say. Türk Ticaret Kanunu m. 804 f. V).⁵⁸⁶

Çizgili çekte, gerek muhatap gerekse de çekin tahsile verileceği banka açısından, işlem yapılacak kişiler belirlenmiş, böyle bir çekin herhangi bir hamil değil, sadece bankanın müşterisi sıfatını taşıyan ve kimliği ile adresi konusunda güvenilir bir bilgiye sahip olunan bir kişi tarafından tahsile verilebileceği veya ödenmek üzere muhataba ibraz edilebileceği kabul edilmiştir.⁵⁸⁷ Böylece çekin çalınması ya da kaybolması durumunda, hak sahibi olmayan kişilerin çek bedelini tahsil etmesi zorlaşacak, ödemenin yapılması durumunda da çeki tahsil edenin kimliği bilinebilecektir.⁵⁸⁸

Müşteri kavramından, kimliği ve kişiliği konusunda banka tarafından bilgi sahibi olunan bir kimsenin olması yeterli olup, çizgili çekte asıl amaç çekin belli bir kişiye ibrazının sağlanarak çekin haksız kişilerce ibraz edilmesini engellemektir, bu nedenle müşteri deyiminden, banka ile uzun süre iş ilişkisi içinde olan kişinin anlaşılmaması gerekir.⁵⁸⁹

Muhatap veya tahsil bankası, çizgili çek bedelini haksız bir kimseye ödemek durumunda kalırsa, objektif ve kusursuz sorumluluk hükümlerine göre keşideci ya da hamile karşı en fazla çek bedeliyle sorumlu tutulmuş, muhatapın ya da tahsil bankasının kusursuz olduğunu ispatlamasının sorumluluklarını etkilemeyeceği ifade edilmiştir.⁵⁹⁰ Ancak keşideci ve meşru hamil, çek bedelinden daha fazla bir zarara uğradığı takdirde, genel hükümlere göre bu zararlarını tazmin yoluna da gidebileceklerdir.⁵⁹¹

Çizgili çekten de cayılması mümkün olup, her ne kadar müşteri ve banka ilişkileri devreye girse ve hamil, muhatapça ya da tahsil bankası tarafından bilinen biri olsa da, ibraz süresini geçiren hamilin, keşidecinin cayma beyanında

---

⁵⁸⁶ Can, s. 181

⁵⁸⁷ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 377

⁵⁸⁸ Günay, s. 48, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 377

⁵⁸⁹ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 377

⁵⁹⁰ Günay, s. 48, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 379

⁵⁹¹ Öztan, **Kıymetli Evrak 1997**, s. 1193, Tekil M., s. 103, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 379

bulunmasıyla birlikte, keşidecin hesabında bulunan çek bedelini muhataptan tahsil edememesi gündeme gelecektir.⁵⁹²

Çizgili çekte, hamilin kişiliği ve kimliği ön plana çıktığından, gerçek hamil dışında birisinin çeki bankaya ibrazı sonucunda, muhatap yetkisiz kişiye bir ödemede bulunamayacak ve ibraz süresi işlemeye devam edecektir.

II.VII.II. Mahsup Çeki

Bir çek, bedelinin nakden değil, kayden ödenmesi durumunda mahsup çeki dönüşecektir.⁵⁹³ Çekin hamili ya da keşidecisi tarafından çekin ön yüzüne “hesaba geçirilecektir” kaydını veya buna benzer bir kaydı yazılarak, çekin nakden ödenmesi önlenebilecektir (6762 say. Eski Türk Ticaret Kanunu m. 717, 6102 say. Türk Ticaret Kanunu m. 805 f. II).⁵⁹⁴

Mahsup çekin çıkış amacı, nakit taşımanın rizikolarını bertaraf etmek ve para naklinden tasarruf etmektir.⁵⁹⁵

“Hesaba geçirilecektir” kaydı el ile yazılabileceği gibi, daktilo ya da bilgisayar yoluyla da yazılabilecektir, bunun yanında mahsup kaydı maktu da olabilecektir.⁵⁹⁶

Mahsup çekin altında imzaya gerek olmadığı gibi, tarihin de yer alması gerekmemektedir.⁵⁹⁷

Mahsup kaydının, metin üzerinde yer alması zorunlu olmayıp, bu kaydın metne paralel veya metin içinde yazılmış olması halinde, mahsup kaydı geçersiz olacaktır.⁵⁹⁸

---

⁵⁹² Aker, s. 191

⁵⁹³ Can, s. 181

⁵⁹⁴ Can, s. 181

⁵⁹⁵ Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 332-333

⁵⁹⁶ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 380, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 332

⁵⁹⁷ Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 333

⁵⁹⁸ Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 333

Emre yazılı çeklerle hamile yazılı çekler bakımından mahsup çekine konu olmak bakımından bir fark olmayıp, her iki çek türü de mahsup çeki haline getirilebilecektir.⁵⁹⁹

Mahsup çeki kural olarak hesaba alacak kaydı, takas ya da virman yoluyla kayden ödenebilecek, yapılacak bu tür kayıtlar geçerli bir ödeme niteliğinde sayılacaktır (6762 say. Eski TTK m. 717, 6102 say. TTK m. 805 f. I).⁶⁰⁰

Çek üzerinde, onu mahsup çek haline getirebilmek amacıyla kayıt konulması, tek taraflı bir irade beyanı olup, bu irade beyanı, mahsup kaydının çek üzerine konulmasıyla birlikte hüküm ve sonuçlarını doğuracaktır.⁶⁰¹ Bu bakımdan çekin karşı tarafa ulaşmasına gerek bulunmamaktadır.⁶⁰²

Mahsup çekinin hamili, muhatabın çek bedelini kayıtsız ve şartsız bir alacak olarak hesaba geçirmekten kaçınması veya ödeme yerindeki takas odasının, mahsup çekinin, hamilin borçlarına mahsup edilemeyeceği beyanını alması ve bu durumu ispat etmesi durumunda, müracaat haklarını kullanabilecektir (6762 say. Eski Türk Ticaret Kanunu m. 719, 6102 say. Türk Ticaret Kanunu m. 807).⁶⁰³

Mahsup çekin kayden ödeneceği kural olmakla birlikte, muhatabın iflası, ödemelerini tatil etmesi ya da aleyhine bir icra takibinin semeresiz kalması durumlarıyla sınırlı olmak üzere hamile çek bedelinin muhataptan nakden ödenmesini talep etme ve çek bedeli tahsil edilemezse müracaat haklarını kullanma yolu tanınmıştır.⁶⁰⁴

6102 say. Türk Ticaret Kanununda, 6762 say. Eski Türk Ticaret Kanunundan farklı olarak, m. 806'da "bir ilamla ispatlanmamış olsa bile ödemelerini tatil etmişse" ifadesi kanunda yer almıştır.⁶⁰⁵ Bu durumda, muhatabın ödemelerini tatil etmesi durumunda, ispat bakımından mahkemeden bir ilam almaya gerek kalmayacaktır.⁶⁰⁶

---

⁵⁹⁹ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 380

⁶⁰⁰ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 380, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 333, , Can, s. 181

⁶⁰¹ Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 333

⁶⁰² Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 380, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 333

⁶⁰³ Can, s. 182

⁶⁰⁴ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 381

⁶⁰⁵ Can, s. 182

⁶⁰⁶ Can, s. 182

Mahsup çekinin üzerindeki kaydın çizilmesi hükümsüz olup, çizgili çekte olduğu gibi, muhatabın mahsup kaydının çizilmiş olmasını dikkate almayarak, bu çizgi hiç yokmuş gibi hareket etmesi gerekmektedir.⁶⁰⁷ Bunun nedeni, çeki üzerindeki kayıtlarla birlikte iktisap eden üçüncü kişilerin menfaatlerini koruma amacıdır.⁶⁰⁸ Muhatap, mahsup kaydı üzerindeki çizgiyi dikkate alır ve hamile nakden ödeme yaparsa, sorumluluktan kurtulamayacaktır.⁶⁰⁹

Mahsup çekleri, kayden ödenme özelliği haricinde, çek hakkında genel hükümlere tabi olup, ibraz süresinin hamil tarafından geçirilmesi durumunda, keşideci cayma hakkını kullanabilecektir.⁶¹⁰

Ancak, mahsup çekin niteliği gereği nakdi bir ödemeye tabi tutulması istisnai olduğundan, kural olarak çekin süresinde ibraz edilmemesi durumunda, keşidecinin cayma beyanında bulunmasıyla, mahsup çekinin bedeli hesaba alacak kaydı, takas ya da virman yoluyla kayden işlenemeyecektir. Muhataba yöneltilen cayma beyanı hukuka uygunsa, muhatap çek bedelini bu hesaplara geçirmeyecek, ödeme yerine geçen bu işlemi muhatabın gerçekleştirmesi durumunda, keşidecinin muhataba müracaat hakkı olacaktır.

II.VII.III. Vizeli ve Teyitli Çek

Çekte muhatap açısından kabul yasağı ve bunun uzantısı olan aval ve ciro olduğundan, bu durum muhatabın herhangi bir kambiyo ilişkisine girmesine engel olmakta, çeklerin ödenmemesi riskini artırmaktadır.⁶¹¹ Bunun sonucunda çeklerin karşılıksız olması gerekçesiyle, ödenmemesinin önüne geçebilmek amacıyla muhatabın güven artırıcı beyanlarına ihtiyaç duyulmuştur.⁶¹²

---

⁶⁰⁷ Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 333

⁶⁰⁸ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 382, Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 333

⁶⁰⁹ Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 333

⁶¹⁰ Aker, s. 192

⁶¹¹ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 381

⁶¹² Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 333, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 381

Hamilin, çekin muhatap banka hesabında yeterli karşılığının olduğundan ve ibraz halinde bankanın bu karşılığı hamile ibraz edeceğinden emin olmak istemesi, teyitli çeki ortaya çıkarmıştır.⁶¹³

Vizeli ve teyitli çek, muhatabın kabul yasağının dar yorumlanması sonucunda, haklarında özel bir düzenleme bulunmamasına rağmen, bir ihtiyaca cevap vermek amacıyla ortaya çıkmış ve kullanılmaya başlanmıştır.⁶¹⁴

Çekin vizesinde, muhatap sadece çek bedelinin karşılığının vize tarihinde, keşidecinin çek hesabında mevcut bulunduğunu tespit etmektedir.⁶¹⁵

Çekin teyidinde ise, banka çek bedelini belirli bir süre kendi nezdinde bloke ederek bulundurmaya taahhüt etmektedir.⁶¹⁶

Cenevre Konferansı sırasında, vizeli ve teyitli çek hakkında birçok öneri gelmiş, bu nedenle Tek Tip Cenevre Kanunu'nda konuyla ilgili bir düzenleme yapılmasından vazgeçilmiş; ancak Cenevre Anlaşması II no.'lu Ek m. 6'da, taraf devletlere, kabul sonucunu doğurmamak kaydıyla, muhatabın çek üzerinde teyit, tasdik, vize veya bunlara denk düşen başkaca beyanlarda bulunabileceği konusunda düzenleme yapma yetkisi tanınmıştır.⁶¹⁷

Ülkemizde de, çekin teyidi konusunda kanuni bir düzenleme yapılmamasına rağmen, vizeli ve teyitli çek uygulanmakta, Yargıtay'ın bazı kararlarına da yansımaktadır.⁶¹⁸

Yargıtay, bir kararında “... Çek bedelini hamil lehine bloke ettiği meşruhatını veren muhatap banka kanuni süre içinde ibraz edilen çeki ödemekten kaçınmaz. “İşbu çek bedeli bloke edilmiştir” şerhi, poliçelerde olduğu gibi bir kabul meşruhatı değil, çek bedelinin banka nezdinde mevcudiyetini, hesap sahibi ile çek keşidesi hususunda mütekaddim bir anlaşmanın varlığını ve çek bedelinin bloke suretiyle

⁶¹³ Aker, s. 192, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 381

⁶¹⁴ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 382

⁶¹⁵ Can, s. 183

⁶¹⁶ Can, s. 182

⁶¹⁷ Kalpsüz/Erem/Çelebicin, s. 83, Öztan, **Kıymetli Evrak 1997**, s. 1130, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 382, Can, s. 183

⁶¹⁸ Can, s. 183

*hamil lehine garanti edildiğini teyit edici bir muameledir.*⁶¹⁹ şeklinde açıklama yaparak, bu görüşü daha sonraki kararlarında da devam ettirmiştir.⁶²⁰

Çekin teyidi, muhatap tarafından çekin ön veya arka yüzüne, çekte yazılı karşılığın keşidecinin tasarrufundan çıkartılarak, çek hamilinin emrine özgülediği anlamına gelen “teyit edilmiştir”, “hamil emrine amadedir”, “bloke edilmiştir” şeklindeki kayıtlar konularak sağlanır.⁶²¹

Uygulamada teyidin geçerli olabilmesi için, muhatap banka yetkililerince imza altına alınmış olması ve teyidin yapıldığı tarihin de eklenmesi gerekmektedir, aksi durumda bir teyitli çekten söz edilemeyecektir.⁶²²

Çekin vize edilmesi durumunda, muhatap yalnızca hamil tarafından kendisine başvurulduğu anda, çek bedelini karşılayacak karşılığın mevcut olduğunu bildirmekte; ancak muhatap, çek karşılığının nezdinde bulunduğundan başka bir sorumluluk altına girmemektedir.⁶²³ Teyitli çekte ise, muhatap çekin karşılığının bulunduğunu hamile bildirmekten başka, bu karşılığı başka bir hesaba aktararak blokaj altına almakta, hamilin sonrasında çeki ibraz edip bedelini almak için muhataba gitmesi sonucu, çekin bu hesapta bulunmaması durumunda, muhatabın sorumluluğuna gidilmektedir.⁶²⁴

Muhatabın teyitli çekin karşılığının olmaması durumunda sorumluluğu, bloke kaydından doğan genel bir sorumluluktur.⁶²⁵ Karşılıksız çek nedeniyle doğacak tazminat sorumluluğu ise keşidecinin üzerindedir.⁶²⁶

Muhatabın bloke kaydı yalnızca ibraz süresi içerisinde hüküm ifade eder, muhatabın teyit kaydı nedeniyle sorumluluğu yalnızca ibraz süresi içerisinde hüküm ifade etmektedir.⁶²⁷

---

⁶¹⁹ Y. İİD. 18.11.1968 T. 11105/10596 say. k. (Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 383).

⁶²⁰ Eriş, **Uygulamalı Çek Hukuku**, s. 127, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 384-385,

⁶²¹ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 384

⁶²² Öztan, **Kıymetli Evrak 1997**, s. 1137, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 384,

⁶²³ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 385

⁶²⁴ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 385

⁶²⁵ Aker, s. 194

⁶²⁶ Aker, s. 194

⁶²⁷ Kalpsüz/Erem/Çelebican, s. 92, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 385, Aker, s. 194

Teyitli çekin keşidecisi de çekten cayabilecektir.⁶²⁸ Keşideci cayma beyanında bulunmuşsa, muhatap bu beyana uymakla bağlı olacak ve ibraz süresinin geçmesiyle birlikte cayma beyanı hüküm ve sonuçlarını doğuracaktır.⁶²⁹ Keşideci teyitli bir çekten ibraz süresi geçtikten sonra cayabileceği gibi, ibraz süresinin bitmesiyle birlikte, keşideci tarafından bir cayma beyanında bulunulmadığı takdirde, muhatap da çek bedelini ödemekten kaçınabilecek ve hamil tarafından muhatabın sorumluluğuna gidilemeyecektir.⁶³⁰

Yargıtay bir kararında “...*Teyit hakkında Türk Ticaret Kanununda bir hüküm bulunmadığına göre, teyit edilmiş bir çekin ibraz müddetinin değişebileceğinin kabulü mümkün değildir. Bu nedenle hamil teyitli çeki kanunen tanınan müddetler içinde ibraz ve tediyesini istemekle mükelleftir. İbraz müddeti geçtikten sonra keşideci her zaman çekten cayabilir...*” şeklinde açıklamada bulunmuş ve ibraz süresinin geçmesiyle birlikte teyitli çekten cayılabileceğini ifade etmiştir.⁶³¹

Muhataap, keşidecinin ibraz süresi içerisinde yapmış olduğu çekten cayma beyanına uyarsa, muhatabın çekin teyitli olmasından dolayı sorumluluğu ile keşidecinin cayma beyanına uyarak, çek bedelini ödememesinden dolayı sorumluluğunun yarışacağı ifade edilmiştir.⁶³² Ancak, muhatabın cayma beyanı sonucunda çek bedelini ödememesi sorumluluğu, keşideciye karşı bir sorumluluk olmakla birlikte, muhatabın hamile karşı sorumluluğuna gidilemeyecektir. Bu durumda hamil, keşideciye gidebilecek ve keşideci şartları oluşmuşsa bu sorumluluğu muhataba rücu edebilecektir. Teyitli çekte ise muhatabın blokaj kaydını iptal etmesi, blokeye rağmen başka bir hesapta bu kaydı kullanması sonucunda, muhatabın bu hareketinin genel bir sorumluluk olarak nitelendirilmesinden dolayı, hamile karşı sorumluluğu olacaktır.

⁶²⁸ Aker, s. 194, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 387

⁶²⁹ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 387

⁶³⁰ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 387

⁶³¹ Y. HGK 22.09.1973 T. 587/719 say. k. (Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 388)

⁶³² Tekil M, s. 63

II.VII.IV. Garanti Çeki ve Çek Kartı

Garanti çeki uygulaması, bankalar tarafından ortaya atılmış ve geliştirilmiştir.⁶³³ Bir ödemenin teyitli bir çek aracılığıyla yapılabilmesi için, çekin öncelikle keşide edilmesi, sonra muhatap bankadan bir teyit kaydının alınması, sonra da çekin hamil teslim edilmesi gerekmektedir.⁶³⁴ Böyle bir uygulama ise, çeki sıklıkla kullanan kişiler bakımından ticari yaşamı zorlaştıracak ve zaman kaybına yol açacaktır.⁶³⁵ Teyitli çeklerin yüksek bedelli çekler bakımından kullanılmasının bir nedeni de, teyit kaydının oluşmasındaki usulün zaman kaybına yol açması olup, daha düşük bedelli çekler bakımından, teyitli çeki ilişkin usulün uygulanması ticari hayatı oldukça zorlaştıracaktır.⁶³⁶

Ticari hayatta bir ihtiyaçtan doğan bu çeki garanti çeki adı verilmiş olup, muhatap banka, belirli bir miktara kadar olan çeklerin bedelini bir karşılık şartı aramaksızın, keşidecinin hesabında yeterli para olmasa dahi ödeme taahhüdünde bulunmaktadır.⁶³⁷

Muhatabın taahhüdü, çek yaprağı üzerinde yer alabileceği gibi, çek kartı adı verilen bir belgede de yer alabilecektir.⁶³⁸ Yabancı hukuk çevrelerinde, daha çok çek kartı uygulaması yer almaktadır.⁶³⁹ Çek kartları hesap sahibine çek defteri ile verilmekte ve çek kartı hamilinin ismi, hesap numarası, imza örneği ile muhatabın ödeme garantisine ilişkin şartlar bu kartta yer almaktadır.⁶⁴⁰

Türkiye’de çek kartı uygulaması yerine, ödeme garantisinin hesap sahibine teslim edilen özel çek defterinin her bir sayfasına yazılma yoluna gidilmiş, bu çeki normal çeklerden ayırmak amacıyla mavi çek, prestige çek veya garanti çeki gibi isimler verilmiştir.⁶⁴¹

---

⁶³³ Can, s. 183

⁶³⁴ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 391

⁶³⁵ Can, s. 183, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 391

⁶³⁶ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 392

⁶³⁷ Can, s. 183, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 392

⁶³⁸ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 392

⁶³⁹ Öztan, **Kıymetli Evrak 1997**, s. 1388, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 392

⁶⁴⁰ Aker, s. 196, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 392

⁶⁴¹ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 392

Garanti çekinin, teyitli çekten en önemli farkı, muhatabın çek bedelinin tamamını değil, sadece garanti ettiği limite kadar olan kısmı ödemekle yükümlülüğünün olmasıdır.⁶⁴² Muhatap banka, çek yaprağı üzerine garanti ettiği bedeli yazabileceği gibi, bunun dışında bir belgeyle de taahhüt altına girebilecektir.⁶⁴³

Garanti çeki, muhatabın herhangi bir şubesine ibraz edilebilir ve bu ibraz sonucunda, asıl şubeden çekin karşılığının olduğuna bakılmaksızın hamile bir ödemede bulunması gerekmektedir.⁶⁴⁴

Garanti çeki ibraz süresi içerisinde ibraz edildiği takdirde, muhatabın limiti aşan kısmında ödeme yükümlülüğü bulunmaktadır.⁶⁴⁵ İbraz süresinin sona ermesiyle birlikte, garanti edilen çek bedelinin muhatap tarafından ödeme yükümlülüğü ortadan kalkacaktır; ancak ibraz süresi içerisinde garanti edilen bedel üzerinden, çekin karşılığı olmasa dahi hamile bir ödemede bulunulması gerekmektedir.⁶⁴⁶ Bu nedenle, ibraz süresinin sona ermesiyle birlikte garanti çekinin normal çekten bir farkı kalmamakta ve keşidecinin cayma beyanı ile birlikte, bankanın hamile çek bedelini ödeme yükümlülüğü ortadan kalkmaktadır.⁶⁴⁷ İbraz süresinin geçmesiyle birlikte, garanti kaydı geçerliliğini yitirmekte ve çek, özel çek türü olma özelliğini kaybetmektedir.⁶⁴⁸ Zira, bu durumda keşideci tarafından çekten cayıldığından, çekin garanti edilen kısmından da cayılmakta, her ne kadar muhatapça garanti edilen bir kısım olsa da, ibraz süresinin dolmasından sonra, çekten cayılması sonucunda, muhatabın garanti edilen kısmı hamile ödeme yükümlülüğü ortadan kalkmaktadır.

---

⁶⁴² Aker, s. 196, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 393,

⁶⁴³ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 393, Aker, s. 197

⁶⁴⁴ Aker, s. 197

⁶⁴⁵ Aker, s. 197

⁶⁴⁶ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 393, Aker, s. 197

⁶⁴⁷ Aker, s. 197

⁶⁴⁸ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 393, Aker, s. 197

III. BÖLÜM

III. ÇEKTEN CAYMANIN VE CAYMAMANIN HUKUKİ SONUÇLARI

III.I. Çekten Cayılmış Olmasının Hukuki Sonuçları

III.I.I. Keşideci Açısından Cayma Beyanı

Keşidecinin çekten cayabilmesi için, bir çekten cayma beyanında bulunması gerekmekte olup, bu cayma beyanı ibraz süresi içinde yapılabileceği gibi, ibraz süresinin geçmesiyle birlikte henüz çek bedeli tahsil edilmemişken de yapılabilecektir.⁶⁴⁹

Cayma beyanının zımni olarak yapılmaya çalışılması ya da yapılmamış olması durumunda, geçerli bir cayma beyanından söz edilemeyeceği için, muhatabın hamile çek bedelini ödemesi durumunda muhatabın keşideci tarafından sorumluluğuna gidilemeyecektir.⁶⁵⁰

Cayma beyanı, muhatap bakımından sürekli bir işlem olup, keşidecinin ister ibraz süresi içerisinde olsun, ister ibraz süresinin dolmasından sonra olsun, cayma beyanında bulunması muhatabı bağlayıcı nitelikte olacaktır, cayma beyanı herhangi bir süreye bağlanmadığından, keşideci tarafından yapılan bu beyan, yine keşideci tarafından geri alınmadığı sürece sonuç doğuracaktır.⁶⁵¹

Şu iki halde, keşideci, ibraz süresi geçirilmiş olsa da çekten cayamayacaktır

- Çekin süresinde ibraz edilmesinin mücbir sebepler nedeniyle mümkün olmaması
- Çekin düzenlenmiş olmasıyla birlikte, karşılığının devredilmiş bulunması⁶⁵²

Çekten caymanın ibraz süresinin sona ermesiyle birlikte bağlayıcı olacağı kuralı, çekin keşide edilmesi ile muhatap bankadaki karşılığının devredilmesi (Türk

⁶⁴⁹ Bilgili/Demirkapı, s. 198, Bozkurt, **Kıymetli Evrak**, s. 155

⁶⁵⁰ Poroy/Tekinalp, s. 283

⁶⁵¹ Öztan, **Kıymetli Evrak 1997**, s. 1328

⁶⁵² Bilgili/Demirkapı, s. 199

Ticaret Kanunu m. 818 f. I b. n) veya mücbir sebepler nedeniyle çekin süresi içerisinde ibraz edilememesi sonucunda, ibraz süresi geçse de hükümsüz olacaktır (Türk Ticaret Kanunu m. 811).

III.I.II. Muhatap Banka Açısından Cayma Beyanı

Çekten caymanın şartları sağlanarak, geçerli bir biçimde çekten cayılması durumunda, muhatap cayma beyanı ile bağlı olacak ve artık çek bedelini ödeyemeyecektir.⁶⁵³ Eğer muhatap, çekten cayma beyanına rağmen, çek bedelini öderse, bu bedelden sorumlu olacak ve çek bedelini keşidecinin hesabına borç olarak kaydedemeyecektir.⁶⁵⁴

İbraz süresinin geçmiş olmasına rağmen, keşidecinin cayma beyanında bulunmamış olması durumunda, muhatapın çek bedelini ödeme konusunda seçimlik hakkı doğacak, muhatap ilk durumdakinin aksine dilerse çek bedelini ödeyebilecektir (Türk Ticaret Kanunu m. 799 f. II).⁶⁵⁵ Muhataba verilen seçimlik hak, çek keşidesinin temelinde yatan havale ilişkisinden kaynaklanmakta ve temel ilişki olan havale ilişkisi halen korunduğundan, muhatap çek bedelini ödeme hakkına sahip olmaktadır.⁶⁵⁶

İbraz süresinin geçirilerek, keşidecinin cayma beyanında bulunmaması halinde, muhatapın çek bedelini ödemesi durumunda keşideciye karşı bir sorumluluğu olmayacağı gibi, çek bedelini ödemediği takdirde ise hamile karşı sorumluluğundan söz edilemeyecektir.⁶⁵⁷

3167 say. Kanun ve daha sonrasında, 3167 say. Kanunu yürürlükten kaldıran 5941 say. Çek Kanunu yürürlüğe girmeden önce, muhatapın ödeme yükümlülüğünün olup olmadığı hususu tartışmalıydı.⁶⁵⁸

---

⁶⁵³ Bilgili/Demirkapı, s. 199, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 263

⁶⁵⁴ Bilgili/Demirkapı, s. 199, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 263

⁶⁵⁵ Bilgili/Demirkapı, s. 199, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 263

⁶⁵⁶ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 263

⁶⁵⁷ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 263, Bilgili/Demirkapı, s. 263-264

⁶⁵⁸ Karayalçın, s. 280-281, Narbay, **Çekten Cayma**, s. 17, Domaniç, **Kıymetli Evrak**, s. 387, Aker, s. 109

Genel olarak 6762 say. Eski Türk Ticaret Kanunu m. 695 f. II (Türk Ticaret Kanunu m. 783 f. II) ve 6762 say. Eski Türk Ticaret Kanunu m. 711 f. I (Türk Ticaret Kanunu m. 799 f. I), muhatabın çek bedelinin ibrazı halinde bir yükümlülüğünün olup olmadığı hususunda değerlendirilen maddelerdi.⁶⁵⁹

Bu görüşü savunan yazarlar, Türk Ticaret Kanunu m 695 f. II'de(Türk Ticaret Kanunu m. 783 f. II), çekin kısmi karşılığının bulunması durumunda çek bedelinin muhatapça hamile ödenmesi yükümlülüğünü; çekin karşılığının tamamı ile ödenmesi durumunda, evleviyetle muhatabın çek bedelini ödeme yükümlülüğünü ortaya çıkaracağını ifade etmiştir.⁶⁶⁰

Yine Türk Ticaret Kanunu m. 711 f. I (Türk Ticaret Kanunu m. 799 f. II), çekten cayma ibraz süresinin sonunda hüküm ifade ettiğinden, ibraz süresi içerisinde muhatabın çek bedelini ödeme konusunda bir yükümlülük yüklediğine kanuni bir delil olarak gösterilmektedir.⁶⁶¹ Türk Ticaret Kanunu m. 799 f. II'ye göre, çekten cayılmaması halinde muhatap, ibraz süresinin geçmesinden sonra dahi çeki ödeyebileceğinden, aslında ibraz süresinin içerisinde muhatabın ödeme yükümlülüğü olmasına rağmen, ibraz süresinin geçmesinden sonra bu yükümlülüğün seçimlik bir hakka dönüştüğü anlamı çıkmaktadır.⁶⁶²

Bir görüşe göre, çek ibraz süresinin içerisinde ibraz edilmiş ve çekin karşılığı keşidecinin muhatap bankadaki hesabında bulunsa dahi, muhatabın ödeme yükümlülüğünün olmadığını, çek anlaşmasının taraflarının keşideci ve muhatap olduğundan, hamilin talebi halinde, muhatapla hamil arasında bir çek anlaşması bulunmadığından hamile karşı bir ödeme yükümlülüğünün olmadığı ifade edilmektedir.⁶⁶³

Diğer bir görüş ise, her ne kadar çek anlaşmasının keşideci ve muhatap arasında hüküm ve sonuçlarını doğuran bir anlaşma olmasına rağmen, etkisini üçüncü kişiler üzerinde gösterebileceğini, genel hükümler gereğince çek anlaşması taraflarının niyetiyle, teamüle uyduğu sürece, borcun ifasını hamilin talep

---

⁶⁵⁹ Aker, s. 109

⁶⁶⁰ Karayalçın, s. 280-281, Kalpsüz/Erem/Çelebican, s. 102, Narbay, **Çekten Cayma**, s. 18, Aker, s. 109

⁶⁶¹ Narbay, **Çekten Cayma**, s. 18, Aker, s. 109

⁶⁶² Narbay, **Çekten Cayma**, s. 18, Aker, s. 109

⁶⁶³ Kalpsüz/Erem /Çelebican, s. 133 Aker, s. 110

edebileceğini, çek anlaşmasının da bu nedenle üçüncü kişi yararına bir anlaşma olarak değerlendirilmesi gerektiği ifade etmiştir.⁶⁶⁴ Bu nedenle, hamilin muhatap bankadan çek bedelini talebi halinde, muhatabın bu bedeli hamile ödemekle yükümlü olduğu ifade edilmiştir.⁶⁶⁵

Öncelikle 3167 say. Kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte bu tartışmalara son verilmiş, 3167 say. Kanun m. 4 f. I'de muhatabın, karşılığı bulunan çeki ödemekle yükümlü olduğunu ifade etmiş, sonrasında yürürlüğe giren 5941 s. Çek Kanunu m. 3'te ayın düzenleme yer almıştır.⁶⁶⁶

Sonuç olarak, çeki süresi içerisinde ibraz eden hamile muhatap bankanın yükümlülüğünden dolayı çek bedelini ödemesi gerekmekte olup, yine ibraz süresinin geçmesiyle birlikte, keşidecinin cayma beyanında bulunması neticesinde, bu sefer muhatap, çek bedelini ödememe yükümlülüğü altına girecek, keşidecinin geçerli bir cayma beyanını dikkate almayan muhatap, keşideciye karşı sorumlu olacaktır.

Yine, çekin ibraz süresinin geçirilmesine rağmen, keşidecinin cayma beyanında bulunmaması halinde, bu sefer muhatabın yükümlülüğü, seçimlik bir hakka dönüşecek ve hamile ödeme yapan muhatabın keşideciye karşı bir sorumluluğu olmayacağı gibi, muhatabın ödeme yapmaması durumunda ise, hamil çek bedelini muhatap bankada bulunan çek hesabından tahsil edemeyecektir. Bununla birlikte, ibraz süresi içerisinde keşideci tarafından yapılan bir cayma beyanı, muhataba ulaştığı anda hüküm ve sonuç doğurmayacak, hamilin ibraz süresini geçirmesiyle birlikte, ibraz süresi içerisinde yapılan cayma beyanı geçerli bir cayma beyanı niteliğinde olacak ve sonuçlarını ibraz süresinin geçirilmesiyle birlikte doğuracaktır.

---

⁶⁶⁴ Karayalçın, s. 281, Aker, s. 110

⁶⁶⁵ Karayalçın, s. 281, Aker, s. 110

⁶⁶⁶ Aker, s. 111-112

III.I.III. Hamil Açısından Cayma Beyanı

Türk Ticaret Kanunu m. 784, çek hakkında kabul işlemini yasaklamış olup, Türk Ticaret Kanunu m. 789 muhatabın cirosunu geçersiz bir ciro sayarak muhataba ciroyu makbuz hükmünde saymıştır.⁶⁶⁷ Yine muhatap, Türk Ticaret Kanunu m. 794 f. II'ye göre aval veremeyecektir.⁶⁶⁸ Bu hükümlerin ortak amacı, muhatabın hamil karşısında bir kambiyo taahhüdü altına girmesine engel olmaktır.⁶⁶⁹

Hirsch, Öztan, Poroy, Tekinalp, Kınacıoğlu ve Tekil gibi bazı yazarlar, bankanın yalnızca çek anlaşmasından dolayı keşideciye karşı, keşide edilen çekleri karşılığın olduğu durumlarda ve karşılık oranında ödemekle yükümlü olduğunu, ödeme yapan muhatabın, keşidecinin yerine hareket ettiğini ifade etmiştir.⁶⁷⁰ Buna göre, muhatap yalnızca keşideciye karşı sorumlu olup, istisnai haller haricinde hamil, muhataba dava açamayacaktır.⁶⁷¹

Teoman, Domaniç, Reisoğlu, Narbay ve Kendigelen gibi bazı yazarlar da, bir önceki durumun çekin ödeme işleviyle bağdaşmamasından hareketle, Türk Ticaret Kanunu m. 783 f. I'ın amacının çekin karşılığının ödenmesinin sağlanması olduğunu ve hamilin bu yöndeki güveninin korunmasına çalışıldığından çek bedelinin tahsilinin hedeflenmesi gerektiği görüşünü savunmaktadır.⁶⁷² Kambiyo borçlusu konumunda olmamasına rağmen, muhatabın süresinde ibraz edilen ve karşılığı bulunan çekleri ödeme yükümlülüğü bulunduğu görüşünü savunmuştur.⁶⁷³

Süresinde ibraz edilen ve karşılığı olan çekler bakımından 5941 s. Çek Kanunu m.3. f. I ile Çek Kanunu m. 3 f. 7'nin uygulanacağı, karşılığı olan çekin ödenmesini geciktiren veya çek yaprağı başına, kanunen ödemekle yükümlü olduğu bedeli geciktiren muhatap bankanın, çek hamiline her geçen gün için binde üç gecikme cezası ödemesi gerektiği belirtilmiştir.⁶⁷⁴

⁶⁶⁷ Kayıhan/Yasan, s. 98, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 149

⁶⁶⁸ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 149

⁶⁶⁹ Kayıhan/Yasan, s. 98, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 149

⁶⁷⁰ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 156

⁶⁷¹ Kayıhan/Yasan, s. 98, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 156

⁶⁷² Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 157

⁶⁷³ Kayıhan/Yasan, s. 98, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 157

⁶⁷⁴ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 158

Süresinde ibraz edilen ve karşılığı olan çekin muhatapça ödenmemesi halinde, hamil ödememeyi Türk Ticaret Kanunu m. 808’de sayılan şekillerden biriyle tespit ettirerek, ibraz süresinin bitiminden itibaren 3 yıl içinde keşideci ve diğer çek borçlularına karşı müracaat yoluna da gidebilir.⁶⁷⁵ Bu süre içerisinde çek hamilinin müracaat hakkını kullanmaması durumunda müracaat hakkı zaman aşımına uğrar (Türk Ticaret Kanunu m. 814/II).⁶⁷⁶

Hamil, ibraz süresinin geçmesinden sonra çeki ibraz edecek olursa, keşidecinin cayma beyanında bulunmasından itibaren muhataba başvurursa dahi, muhatabın çek bedelini ödeme yetkisi ortadan kalktığından dolayı, çek bedelini tahsil edemeyecektir.⁶⁷⁷

Hamil, ibraz süresinin geçmesine rağmen çeki muhataba ibraz etmemiş ve aynı zamanda keşideci de çekten caymamışsa, hamil, keşideci hariç diğer müracaat borçlularına karşı müracaat hakkını yitirecek ve kambiyo senetlerine özgü takip yolundan yararlanamayacaktır.⁶⁷⁸

Ancak Yargıtay, çekin ibraz süresinde bankaya ibraz edilmediği için, kambiyo senedi vasfını yitirdiğinden yazılı delil başlangıcı olduğuna karar vermiştir.⁶⁷⁹ Yargıtay tarafından verilen bu karara göre, ibraz süresinin geçmesiyle birlikte, çekten cayılmış olması durumunda, çek borçlularına karşı genel hukuk yollarına başvurulabilecektir.⁶⁸⁰ Kendigelen, Kaya, Ülgen, Helvacı tarafından da benimsenen bu görüşe göre, hamilin kambiyo senedine dayalı takip hakkı ortadan kalkacaktır; ancak ibraz süresinin geçmesinden sonra çekten cayılmamışsa muhatabın çek bedelini ödeyebileceği görüşü savunulmuştur.⁶⁸¹ Ancak Yargıtay tarafından verilen karara ve savunulan görüşe katılmak mümkün değildir; zira, Türk Ticaret Kanunu m. 711/2’de, ibraz süresinin geçirilmesinden sonra dahi muhatabın çeki ödeyebileceği ifadesini bulmaktadır.⁶⁸² Buna göre, muhatap eğer hesapta

---

⁶⁷⁵ Kınacıoğlu, s. 295

⁶⁷⁶ Y.12. HD. 17.04.1990 T. 12145/4511 say. k. (Aker, s. 123)

⁶⁷⁷ Öztan, **Kıymetli Evrak 2012**, s. 325-326, Narbay, **Çekten Cayma**, s. 45, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 263-264, Aker, s. 123

⁶⁷⁸ Öztan, **Kıymetli Evrak**, s. 325-326, Narbay, **Çekten Cayma**, s. 45, Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 263-264, Aker, s. 124

⁶⁷⁹ Y. 13. HD. 19.01.2004 T. 16488/172 say. k. (Aker, s. 125)

⁶⁸⁰ Öztan, **Kıymetli Evrak**, s. 325-326, Y. 19. HD. 12.05.2004 T. 8326/5493 say. k. (Aker, s. 126)

⁶⁸¹ Kendigelen/ Kaya/ Ülgen/ Helvacı, s. 267

⁶⁸² Reisoğlu, **Bankacılık Uygulamasında Çek**, s. 269

karşılık varsa bunu ödeme ve karşı tarafa da ödediği miktarı rücu etme imkanına sahiptir.⁶⁸³ Zira, çekten cayılmamış olması keşidecinin def'i hakkını kullanmadığı anlamına gelecektir ki, bankanın muhataba ödeme yapabileceğinin hükmüne bağlanması da bu sebeptir. Ancak, müracaat borçlularının böyle bir def'i hakkının olmaması, onlara karşı genel hukuk yollarına gidilemeyeceğinin göstergesidir. Zira, müracaat borçlularının muhataba çekten cayma beyanında bulunmasına imkan yoktur.

Hamilin sebepsiz zenginleşme davasını açabilmesi için, hamilin ibraz süresini geçirmiş olması ya da çekin zamanaşımı süresinin geçirilmiş olması gerekmekte olup, hamilin müracaat hakkının kalmamış olması gerekmektedir.⁶⁸⁴ Sebepsiz zenginleşme davası; ancak keşideciye karşı açılıp, diğer müracaat borçlularına karşı sebepsiz zenginleşme davası açılmayacaktır.⁶⁸⁵

III.II. Çekten Cayılmamış Olmasının Hukuki Sonuçları

III.II.I. Keşideci Açısından

İbraz süresinin geçmesiyle, keşideci çekten caymazsa, çek bedeli muhatap tarafından hamile ödenebilir. Bunun sonucunda, keşideci muhatabın sorumluluğuna gidemeyecek ve çek hesabından hamile ödenen bedele katlanmak durumunda kalacaktır.

İbraz süresinin sonunda, keşideci çekten caymasa bile çek karşılığını hesabında bulundurmamak zorunda değildir, bu durumda karşılıksız çek hükümlerine gidilemeyecek ve keşideciye idari yaptırım uygulanamayacaktır.

Keşidecinin sorumluluğu, ibraz süresinin geçmesiyle, Türk Ticaret Kanunu m. 818 f. m'nin m. 732'ye yollanmasıyla sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre devam edecektir.⁶⁸⁶ Hamilin, tarafı olması bakımından, asıl borç ilişkisine dayanarak,

---

⁶⁸³ Reisoğlu, **Bankacılık Uygulamasında Çek**, s. 269

⁶⁸⁴ Aker, s. 126

⁶⁸⁵ Aker, s. 126

⁶⁸⁶ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 263

keşideciye karşı genel hükümlere başvurarak bir tahsil davası açması da mümkün olacaktır.⁶⁸⁷

III.II.II. Muhatap Açısından

İbraz süresi geçtikten sonra çekten cayılmaması durumunda, muhatabın çek bedelini hamile ödeyebileceği kabul edilmiş, muhatabın çek bedelini ödemesi halinde, muhatabın keşideciye karşı bir sorumluluğunun olmadığı ifade edilerek, tersi durumda ise hamilin, muhataba başvuru hakkının bulunmadığı kabul edilmiştir.⁶⁸⁸

Muhatabın, keşidecinin çekten caymaması sonucunda, çekte müracaat hakkında zamanaşımı süresinin dolmasına kadar çek bedelini hamile ödeyebileceği ifade edilmiştir (Türk Ticaret Kanunu m. 814).⁶⁸⁹ Müracaat hakkında zamanaşımı süresi olan üç yıllık sürenin dolmasından sonra, muhatap bankanın bir ödeme yapması durumunda, muhatap sorumlu tutulacak, keşidecinin çek bedelini ödemediği kabul edilecek ve keşidecinin hesabı korunacaktır.⁶⁹⁰

Bir başka görüşe göre ise çekin ibraz süresinin dolmasından sonra, bankanın ne kadar süre ile sorumluluğunun devam edeceğine dair bir hükmün bulunmaması nedeniyle, ibraz süresinin bitiminden itibaren on yıllık genel zamanaşımı süresi içerisinde muhatabın çeki ödeme yetkisinin bulunduğu ifade edilmiştir.⁶⁹¹

Diğer bir görüş ise, ibraz süresinin geçmiş olmasıyla, keşidecinin cayma beyanında bulunmasını ölçüt almış ve çekten cayılmasına kadar geçecek sürede, hamilin çeki muhataba ibraz edebileceğini, bu durumda muhatap ile hamil arasındaki ilişkinin eksik borç ilişkisi olduğundan, muhatabın çek bedelini ödeyip ödemesi bakımından bir seçimlik hakkı olduğunu benimsemiştir.⁶⁹²

---

⁶⁸⁷ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 263, Aker, s. 133

⁶⁸⁸ Kalpsüz/Erem/Çelebican, s. 106

⁶⁸⁹ Reisoğlu, **Bankacılık Uygulamasında Çek**, s. 201

⁶⁹⁰ Reisoğlu, **Bankacılık Uygulamasında Çek**, s. 201

⁶⁹¹ Aker, s. 130

⁶⁹² Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 263

III.II.III. Hamil Açısından

Çekin kambiyo senedi olma özelliği, ibraz süresinin sona ermesiyle birlikte dar anlamda devam edecektir; zira ibraz süresinden sonra çekten cayılmamışsa, çeki kambiyo senedi vasfından çıkaracak cayma beyanı gerçekleşmediğinden, ortada kambiyo senedi niteliğinde bir senet bulunmaktadır.⁶⁹³ Hamilin, müracaat borçlularına çek bedelini rücu edebilmesi, senedi ibraz süresi içerisinde muhataba ibraz etmesine, ödememe durumunu ise usulüne uygun olarak çek bedelinin ödenmediğinin tespiti şartına bağlanmıştır.⁶⁹⁴ Açıklamadan, çekin kıymetli evrak olmaktan çıktığına dair bir hüküm anlaşılmamakta olup, hamil çeki muhataba süresi içerisinde ibraz etmez ya da usulüne uygun olarak tespit ettirmezse, ciranta ve diğer sorumlulara karşı kambiyo hukukundan doğan haklarını kaybedecektir.⁶⁹⁵ Keşideciye karşı müracaat hakkının düşeceğinden bahsedilse de, anılan senedin çek vasfını kaybedeceğini belirten bir ifade kanunda yer almamaktadır.⁶⁹⁶ Keşideci, ibraz süresi geçmesine rağmen çekten caymayarak ihmal göstermişse, hamilin, kambiyo hukuku içinde yer alan talebine muhatap olmalıdır.⁶⁹⁷ Ancak böyle bir durumda hamil, keşideciden temel zararlarını isteyebilmelidir.⁶⁹⁸

Çekin hükümden düşmesi, ibraz süresinin geçmesinin yanında keşidecinin cayma şartına bağlanırsa, hamilin hukuki durumu daha farklı olacaktır; zira bu durumda hamil, sadece temel alacağa ya da sebepsiz zenginleşme hükümlerine değil, kambiyo hukuku çerçevesinde talep ve dava hakkına kavuşacaktır.⁶⁹⁹ Ancak ibraz süresini geçiren hamil, her şeyden önce çeki öncelikle bankadan istemelidir.⁷⁰⁰ Eğer çekten cayılmamışsa, geçerli bir çekin varlığından dolayı hamilin keşideciyi kambiyo hukukuna göre takip etmesi mümkündür.⁷⁰¹ Ancak, çekten cayma durumunda, hamil sadece temel ilişkiye dayanarak genel alacak davası açabilir, diğer yandan hamilin

---

⁶⁹³ YILDIZ, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 380

⁶⁹⁴ YILDIZ, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 380

⁶⁹⁵ YILDIZ, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 381

⁶⁹⁶ YILDIZ, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 381

⁶⁹⁷ YILDIZ, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 381

⁶⁹⁸ YILDIZ, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 381

⁶⁹⁹ YILDIZ, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 381

⁷⁰⁰ YILDIZ, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 381

⁷⁰¹ YILDIZ, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 381

müracaat borçlularına karşı başvuru hakkı da sona ermiştir.⁷⁰² Ciranta ve avalistlerin kambiyo senetlerine ilişkin kurallar içinde takip edilmesi mümkün olmayıp, belirtilen durumların hiçbirinde, hamilin muhataba müracaat etmesi, onu takip ve dava etmesi mümkün değildir.⁷⁰³

---

⁷⁰² Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 381

⁷⁰³ Yıldız, **Çek Hamilinin Hukuki Durumu**, s. 382

IV. BÖLÜM

IV. ÇEKİN KARŞILIĞININ OLMAMASININ ÇEKTEN CAYMA ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Süresi içerisinde ibraz edilen çekin ödenmemesi durumunda Türk Ticaret Kanunu m. 808 f. 1'e göre ödememe hali, hamil tarafından üç yoldan biri ile ispatlanacaktır.⁷⁰⁴ Bunlar, protesto, muhatabın çek üzerine ibraz gününü belirten çekin karşılıksız olduğuna dair veya buna benzer beyanı ile bir takas odasının çekin karşılıksız olduğuna dair ibraz tarihini de gösterir beyanı olarak sıralanmaktadır.⁷⁰⁵

Hamil, muhatabın çek karşılığını ödememesini tespit ettirdikten sonra, çek bedelini tahsil için hukuki sorumluluk altına giren kişilere başvuracaktır; ancak muhatap, kambiyo taahhüdü altına girmediğinden muhatabın hamile karşı bir sorumluluğu olmayacak, sadece keşideciye karşı sorumluluğundan söz edilebilecektir.⁷⁰⁶ Ancak Çek Kanunu m. 3 f. 3'te, muhatabın karşılıksız çıkan çekler bakımından, çek yaprağı başına belli bir miktar parayı hamile ödemesi düzenlenmiştir.⁷⁰⁷

Çekin ödenmemesi çeşitli nedenlere dayandırılabilir, öncelikle çekte bulunması gereken zorunlu unsurların bulunmaması halinde, muhatap çek bedelini ödemekten kaçınabilecektir.⁷⁰⁸

Yine emre yazılı çekler bakımından şeklen meşru hamilin çeki ibraz etmemesi durumunda ya da nama yazılı çekler bakımından hak sahibi olduğunu ispat edemeyen hamile çek bedeli ödenemeyecektir.⁷⁰⁹

---

⁷⁰⁴ Kayıhan/Yasan, s. 97, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 149

⁷⁰⁵ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 149

⁷⁰⁶ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak** s. 150

⁷⁰⁷ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 150

⁷⁰⁸ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 281

⁷⁰⁹ Can, s. 186 , Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 281

Bunun dışında, çekin sahte veya tahrif edilmiş olması durumunda, muhatap çek bedelini ödemediği takdirde kaçınmak zorunda kalacaktır.⁷¹⁰

Mahkemeden alınacak bir ödemeden men kararı ya da ibraz süresinin geçirilmesi halinde, keşidecinin cayma beyanında bulunması da çekin hamile ödenmesini engelleyecektir.⁷¹¹

Ödememe nedenlerinden bir diğeri ise çekin karşılıksız çıkması ya da karşılığın muhatap nezdinde olmasına rağmen, muhatapla keşideci arasında bir çek anlaşmasının olmamasıdır.⁷¹²

Karşılıksız çek, çekin yeterli karşılığının muhatap nezdinde bulunmaması durumunda ortaya çıkacaktır.⁷¹³

Çekin karşılığının bulunmaması durumunda, hamil tarafından “karşılıksızdır” işlemi yaptırılarak, çekin karşılığının olmadığı tespit edilecektir.⁷¹⁴ Bu işlem, muhatap bankanın hamile kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktarın dışında sonuç doğuracak ve çek bedelinin karşılanamayan kısmıyla sınırlı olacaktır (5941 say. Çek Kanunu m. 3 f. II). Çekin karşılığının hiç olmaması durumunda muhatap, çek bedeli bin TL ve üzerinde ise bin TL’yi, çek bedeli bin TL’nin altında ise çek bedelini hamile ödemekle yükümlü olacaktır.⁷¹⁵

Çek karşılığının bir kısmının muhatap nezdinde olması durumunda, kısmi ödemenin hamil tarafından kabul edilmesi sonucu, muhatapın asgari olarak ödemesi gereken bedelle birlikte ödenen kısım bakımından sorun olmayacak, karşılıksız çıkan kısım bakımından ise hamil karşılıksız işlemi yaptıracaktır (5941 say. Türk Ticaret Kanunu m. 3 f. VI).⁷¹⁶

Çek hamili, karşılıksız işlemi sonucunda, kısmi ifayı kabul ettiği takdirde bankaca kendisine verilen çekin onaylı suretle müracaat haklarını kullanabilecek ve 5941 say. Çek Kanunu m. 3 f. VI’ya göre, hamil bu onaylı suretle müracaat borçluları olan keşideci, ciranta ve varsa avalistlere başvurabileceği gibi, bu onaylı

⁷¹⁰ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 281

⁷¹¹ Can, s. 186 , Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 282

⁷¹² Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 282

⁷¹³ Kendigelen, **Çek Hukuku**, s. 282

⁷¹⁴ Can, s. 186

⁷¹⁵ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 155

⁷¹⁶ Can, s. 187

sureti olarak, Cumhuriyet Savcılığı'na başvurabilecek ve mahkemede delil olarak kullanabilecektir.⁷¹⁷ Ancak hamil, süresinde ibraz edilen çek bakımından, kısmi ifayı kabul etmeyeceği gibi, çekin karşılığının hiç bulunmaması durumunda da karşılıksız çekten dolayı, çekin zamanında ibraz edildiğini karşılıksız kaşesi ya da bir protestoyla tespit ettirecek ve hamil müracaat haklarını kullanabilecektir.⁷¹⁸ Muhatap da karşılığın kısmen kabulü halinde, çek bedeli bin TL'nin altında ise, çek bedelini aşmayacak şekilde karşılığı bin TL'ye tamamlayacak; ancak çek bedeli bin TL'yi aşıyorsa, çek bedelini aşmamak kaydıyla kısmi karşılığa ek olarak bin TL ödeyecektir.⁷¹⁹

Hamil, karşılıksız çek sonucunda çekin ödenmemiş bedelini, ibraz tarihinden itibaren işleyecek gecikme faizini, protesto ve buna bağlı yapılan masrafları, müracaat borçlularından isteyebilecektir.⁷²⁰

Bunun yanında, müracaat borçlusu da hamile ya da diğer müracaat borçlusuna karşılıksız çekten dolayı ödediği bedeli, ödeme tarihinden itibaren gecikme faiziyle birlikte, çek bedelinin binde ikisi oranında komisyon ücretini ve son olarak yapmış olduğu masrafları kendinden önce gelen kişiden isteyebilecektir.⁷²¹

Keşideci, hamile karşılıksız çek keşide etmesinden dolayı hem çekin karşılıksız kalan bedelinin yüzde on oranında tazminatı, hem de hamilin uğradığı zararları tazmin etmek zorundadır.⁷²² Önceki kanun döneminde yüzde beş olan bu oran yeni kanunla birlikte daha caydırıcı bir niteliğe kavuşmuştur.⁷²³

Cezaların orantılı olması, çekin cezai yaptırımlarının yargıda ağır bir iş yüküne neden olması, borçtan dolayı kimsenin cezalandırılmayacağı ilkesi ve son olarak bu suçu işleyen kişilerin sayıca çok olmasından dolayı, 6273 say. Kanun ile Çek Kanunu m. 5 değiştirilerek maddedeki cezai yaptırım yerine idari yaptırım sorumluluğu getirilmiştir.⁷²⁴

---

⁷¹⁷ Can, s. 187, Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 155

⁷¹⁸ Can, s. 189

⁷¹⁹ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 155

⁷²⁰ Can, s. 189

⁷²¹ Can, s. 189

⁷²² Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 151

⁷²³ Can, s. 190

⁷²⁴ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 159

Buna göre, karşılıksızdır işlemine sebep olanlar hakkında talep üzerine Cumhuriyet Savcısı tarafından, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilecektir (5941 say. Çek Kanunu m. 5 f. I).⁷²⁵

Yasaklama kararını talep yetkisi hamilde olacak ve hamil, çekin karşılıksız çıktığını öğrendiği tarihten itibaren altı ay içinde, çekin ibraz edildiği ya da çek hesabının açıldığı yerle birlikte çek hesabı sahibinin veya kendisinin yerleşim yerinde talepte bulunabilecektir.⁷²⁶

Bunun sonucunda, hakkında yasaklılık kararı verilen kişi, elinde bulunan çek yapraklarını bankaya iade etmek zorunda kalacak, henüz keşide edilmiş; ancak ibraz edilmemiş çekleri muhataba tüm bilgiler yer alacak şekilde bildirmek durumunda kalacaktır.⁷²⁷ Hakkında yasaklılık kararı verilen kişi, yasağa uymayıp bankadan çek hesabı açtığı takdirde ya da çek keşide etmesi durumunda 5941 say. Çek Kanunu m. 7 f. VII'e göre bir yıldan üç yıla kadar cezalandırılacağı gibi, yasaklı kişiye çek hesabı açan banka görevlisine de üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilebilecektir (5941 say. Çek Kanunu m. 7 f. VII).⁷²⁸

Hakkında idari yaptırım kararı uygulanan yasaklı, bu kararın tebliğinden itibaren on beş gün içerisinde Sulh Ceza Mahkemesi'ne başvurarak hakkında verilen bu kararın hukuka aykırılığını ispat edebilecektir.⁷²⁹

---

⁷²⁵ Can, s. 193

⁷²⁶ Can, s. 193

⁷²⁷ Bahtiyar, **Kıymetli Evrak**, s. 159, Can, s. 195

⁷²⁸ Can, s. 195

⁷²⁹ Can, s. 196

SONUÇ

Çekten cayma beyanı, keşideci tarafından, çekin ibraz edileceği muhataba beyanda bulunularak, çekin keşide edilmesi sonucunda, keşidecinin hesabındaki paranın, muhatapça hamile ödenmesine engel olan bir beyandır. Çekten cayma beyanında bulunabilmek için, öncelikle geçerli bir çekin varlığı, sonrasında bankaya bir havalenin yapılmış olması gerekmektedir. 6102 say. Türk Ticaret Kanunu m. 799'da çekten cayma; ancak ibraz süresi geçtikten sonra hüküm ifade etmekte ve çekten cayılmamışsa, muhatapın, ibraz süresinin geçirilmesinden sonra da çeki ödeyebileceği belirtilmiştir.

Çekten cayma, sadece keşideci ve muhatap arasında yer alan bir ilişki olup, ibraz süresinin geçmesinden sonra, muhatap bankanın ödeme yapmasının engellenmesine yönelik bir işlemdir. Keşidecin muhatap bankaya yönelttiği çekten cayma beyanı, yalnızca çek hamiline karşı hüküm ifade edip, lehtar ve cirantalara karşı çekten cayma mümkün olmamaktadır. Keşidecinin cayma hakkını kullanırken, bir gerekçe ileri sürmesine gerek yoktur; ancak çekten cayılırken, bu çeklerin kanuni unsurlarını taşıyan bir çekin varlığı ve ibraz süresinin de geçmiş olması aranacaktır.

Çekten caymanın geçerlilik şartlarından birisi, zorunlu unsurları bulunan bir çekin varlığıdır. Öncelikle senet üzerinde çek kelimesinin mutlaka bulunması gerekmekte olup, senet yabancı bir dilde düzenlenmişse, o dilde çek karşılığı olan kelimenin senede yazılması gerekmektedir.

Çekten cayabilmek için, zorunlu şartların yanında, hamilin ibraz süresini de geçirmiş olması gerekmektedir. İbraz süresi içerisinde yapılan bir cayma beyanı, muhatap açısından hüküm ve sonuçlarını ibraz süresinden sonra doğurması bakımından bağlayıcı olacaktır.

Türk hukukunda, ibraz süresini geçiren hamilin hukuki durumu araştırılırken ortaya çıkan sorun, ibraz süresi geçmiş olsa da, keşidecinin çekten caymaması durumunda, hamilin bir müracaat hakkının bulunup bulunmamasında yatmaktadır.

Çekte, hamilin ibraz süresini geçirmesiyle birlikte, keşideci dışında kalan diğer müracaat borçlularına karşı başvuru hakkını kaybetmesinin ve keşidecinin, hamile karşı çekten cayabilmesinin yanında, ibraz süresinin geçirilmesiyle birlikte, bloke edilen çek hesabındaki bedel serbest kalacak ve bloke çözülecektir.

İbraz süresi içerisinde ise çekten cayılması mümkün olmamakta, keşidecinin ibraz süresi içerisinde ödemeyi yasaklaması için, mahkemeden bir ihtiyati tedbir kararı alması gerekmektedir.

Çekten cayma ile ödeme yasağı arasında önemli farklar bulunmaktadır. Çekten cayma, ibraz süresi geçtikten sonra hüküm ifade etmesine rağmen, ödeme yasağı, ibraz süresinde de hüküm ifade edebilir, çekten cayma beyanı yeterli olup, ibrazdan sonra çekten cayılmasının gerekçesinin belirtilmesi gerekli değilken, ödeme yasağı için çekin rıza dışında elden çıkmış olması gerekmektedir, çekten cayma tek taraflı bir irade beyanı olmasına rağmen, ödeme yasağı mahkemece verilen bir ihtiyati tedbir kararıdır.

Çekten cayılabilmiş olmasının bir diğer şartı ise çekin ibraz edilememiş olmasıdır. Çekin fiilen ibraz edilmesi gerekmekte olup, çekin ibraz için bizzat muhatabın hakimiyet alanına girmesi gerekmektedir. Çekin ibrazı takas odasına yapılabileceği gibi hamilin yetkili temsilcisi tarafından da çekin ibrazı mümkündür. Çekin ibrazının geçerli olması için, çek bedelinin tahsili amacıyla muhataba ibraz edilmesi gerekmektedir.

Çekte ibraz süresi, çek üzerinde yazan keşide gününün ertesi günü başlayacaktır. 6102 say. Türk Ticaret Kanunu ile daha önce öğretilen tartışma konusu olan husus sona ermiş; ancak 6102 say. Türk Ticaret Kanunu m. 817'de ibraz süresinden bir gün sonra çekin ibraz süresinin başlayacağı gibi bir anlam çıktığından, m. 817'nin yeniden düzenlenmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak bu süreler içerisinde çekin ibraz edilememiş olması durumunda, çek ibraz edilmemiş sayılacaktır. Çekin süresi içerisinde ibraz edilememesi durumunda, ibraz süresinden sonra yapılan bir ciro, alacağın temliki hükümlerine tabi olacak, hamilin ibraz süresini geçirmesiyle, keşideci çekten cayabilecek ve hamil, çek, kambiyo senedi olma niteliğini kaybettiğinden, artık kambiyo hukukunun sağladığı hakları keşideci ve muhataba karşı ileri süremeyecektir.

Yargıtay, kararlarında keşide yerinin bir idari birim olması gerektiğini ifade etmiş olmakla birlikte, yeknesak bir uygulamaya gitmemektedir. Yargıtay bazı kararlarında belediye ölçütünü çekin ibraz edilen yer bakımından uygulamaktayken, bazı kararlarında ise idari birim ölçütünü kullanmaktadır. Bankalar ise il sınırına göre ibraz yerini belirlemektedir.

Cayma beyanı açık olarak şüpheye yer bırakmayacak şekilde yapılmalıdır, çek hesabının kapatılması ya da çek hesabında bulunan paranın çekilmesi zımni olduğundan, cayma beyanını oluşturmayacaktır. Cayma beyanının yazılı olarak yapılması, daha sonra yapılan hak iddialarını bertaraf etmesi bakımından önemli olup, bir geçerlilik şartı değildir.

5941 sayılı Çek Kanununun hukukumuzda getirdiği yenilikler ve bankalara getirdiği sorumluluklar karşısında, ibraz süresi içerisinde çekten cayılması halinde bankanın, ibraz süresi dolmadan bir seçimlik hakkına sahip olacağını kabul etmek mümkün değildir. Muhatap, çek bedelini ödemeyi geciktiriyorsa gecikme cezası ödeyebileceği gibi, şikayet üzerine muhatap sorumluları hakkında da işlem yapılabilecektir.

İbraz süresinden sonra cayma beyanında bulunulması durumunda, eğer ibraz süresinin geçirilmesiyle hamil çeki ibraz etmiş, muhatap da seçimlik hakkını kullanarak çek bedelini ödemişse, bu durumda keşideci cayma beyanında bulunamayacak, bulunsa bile bu beyan geçersiz olacaktır.

Her şeyden önce cayma beyanının geçerli olması için bir iradenin varlığı şart olup, bu iradenin düşüncede kalması sonuç doğurmayacaktır, iradenin dış dünyaya açıklanması gerekir. Çekten cayma beyanı karşı tarafa ulaştığı anda hüküm ve sonuçlarını doğurur, beyanın yapılması değil ulaşma anı hüküm ifade eder. Ancak cayma beyanının ulaştığını kabul edebilmemiz için, mutlaka muhataba bu beyanın ulaşması gerekecek, hamile ya da lehtara yapılacak bir cayma beyanı geçerli olmayacaktır.

Çekten cayma, tek taraflı bir hukuki işlem olup, keşidecinin bir irade açıklamasının olması ve bu irade açıklamasının muhataba ulaşması hukuki işlemin oluşması bakımından yeterlidir.

Geçerli bir cayma beyanından söz edebilmek için, keşideci veya kanuni temsilcisi tarafından cayma beyanında bulunulması gerekmektedir.

Yine, cayma beyanının kabul edilebilmesi için, bu beyanın bir gerekçeye bağlı olmasına gerek yoktur, yalnızca açık bir cayma beyanında bulunulması, cayma beyanının geçerliliği bakımından yeterli olacaktır.

Şahsi defiler ileri sürülerek, ibraz süresi içerisinde cayma beyanında bulunulamayıp, muhatabın şahsi defileri nazara alması durumunda, sorumluluğu doğacaktır.

Cayma beyanının başka bir özelliği ise, geçerlilik bakımından bir şekle tabi olmamasıdır, “çekten cayıyorum” ifadesinin söylenmesi geçerli bir beyan olacaktır; ancak geçerli bir cayma beyanı, muhatap nezdindeki çek hesaplarının tümüne yönelik olmamalı, cayılacak çek hesabına özgülenmelidir.

Geçerli bir cayma beyanıyla birlikte, muhatap çek bedelini hamile ödeyemeyecek ve çek bedelinin ödenmesi durumunda muhatabın sorumluluğu gündeme gelecektir. Bu durumda çek bedelini ödeyen muhatap, keşidecinin hesabına tahsil ettiği bu bedeli borç olarak kaydedemeyecektir.

Hamilin, sebepsiz zenginleşme davası açabilmesi için, ibraz süresini geçirmiş olması ve çekte artık üç yıllık bir zamanaşımı süresini geçirmiş olması aranacak, bu durumda hamil, sebepsiz zenginleşme davasını keşideciye yöneltebilecektir.

Cayma beyanı sürekli bir beyan niteliğinde olduğundan, ibraz süresinde yada ibraz süresinden sonra keşideci tarafından yapılan bu beyan, muhatabı bağlayacak, bu beyanın keşideci tarafından geri alınmasıyla, cayma beyanı geçerliliğini yitirecektir. İbraz süresi içerisinde yapılan cayma beyanı bu bakımdan, geçerli bir cayma beyanı olacak; ancak hüküm ve sonuçlarını ibraz süresinin bitimiyle birlikte doğuracaktır.

Keşideci, ibraz süresinin geçmesine rağmen, mücbir sebep durumunda ve çek karşılığının devredilmesi durumunda çekten cayamayacaktır.

Özel çek türleri bakımından da, ibraz süresinin geçirilmesiyle birlikte cayma beyanı hüküm ve sonuçlarını doğuracak, diğer çek türleri bakımından işletilen kurallar özel çek türlerine de uygulanacaktır.

Çekten cayma hakkının ileri keşide tarihli çek bakımından uygulanabilmesi için, ibraz süresinin başlaması gerekmektedir. İbraz süresinin başlamaması durumunda, hamilin temerrüde düştüğünden söz edilemeyecek, çek bedelinin muhatap tarafından ödenmemesi durumunda müracaat hakları kullanılamayacaktır.

Çekten cayılmamış olması durumunda, hamil çek bedelini üç yıllık zamanaşımı süresi içerisinde muhataptan isteyebilecek, muhatabın bu süre içerisinde çek bedelini hamile vermesi sonucunda, keşideci muhatabın sorumluluğuna gidemeyecektir. Yine, çekin basımından itibaren beş yıl geçerli olacağı düşünüldüğünde, çekin basımdan itibaren beş yıllık sürenin sona ermesi; ancak çekte zamanaşımı süresinin sona ermemesi durumunda, geçerli bir çekten söz edilemeyeceğinden, muhatapça çek bedeli hamile ödenemeyecek, ödendiği durumda keşideci tarafından çekte zamanaşımına uymayan muhatabın sorumluluğuna nasıl gidilebiliyorsa, çek defterinde de muhatabın sorumluluğuna gidilebilecektir.

Özetle; ibraz süresinin dolmasına rağmen hamilin, çeki, muhataba ibraz etmemesi ve buna karşılık keşidecinin de çekten cayması halinde artık çek, çek olma yani kıymetli evrak (kambiyo senedi) olma özelliğini kaybedecektir ve hamil, gerek keşideciye karşı gerekse diğer müracaat borçlularına karşı artık kambiyo senetlerinin kendisine sağladığı haklardan yararlanamayacaktır. Artık hamil, hakkını yalnızca genel hükümler çerçevesinde temel ilişkiye dayanarak arayabilecektir. Asıl mesele, hamilin, ibraz süresinin geçirilmiş olmasına rağmen çeki, muhataba ibraz etmemesi ve keşidecinin de çekten caymaması halinde gizli olup, savunduğumuz görüşe göre bu halde Yargıtay'ın ve uygulamadaki diğer bir takım görüşlerin aksine çek, çek olma özelliğini yani kıymetli evrak (kambiyo senedi) olma özelliğini kaybetmeyecek, koruyacak, sadece çekin kambiyo vasfı sınırlanacak, artık, hamil, sadece keşideciye karşı kambiyo senetlerinin kendisine sağladığı hakları muhafaza etmeye devam etmekle birlikte diğer müracaat borçlularına karşı kambiyo senetlerinin kendisine sağladığı hakları kaybedecek ve artık diğer müracaat borçlularına başvuru hakkı sona erecektir. Burada çekin, çek olma özelliğini yani kıymetli evrak (kambiyo senedi) olma özelliğini kaybetmesinden değil çekin

kıymetli evrak (kambiyo senedi) olma özelliğinin sınırlı hale gelmesinden bahsedilebilir. Ancak böyle bir durumda dahi hamil, keşideciden TTK 810'daki tutarları değil, sadece maruz kaldığı temel zararı, yani çek bedelini isteyebilecektir.

KAYNAKÇA

AKER Yeşim; **Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı**. İstanbul: Beta Yayınevi. 2. B. 2008.

AKYAZAN Sıtkı; **Çekin Muhataba İbrazi Zorunluluğu ve Çekten Cayma**. BATİDER. C. 6. Sayı: 4. Yıl: Aralık 1972.

ATEŞ Şerif; **Çekten Cayma ve Muhatap Bankanın Ödeme Yükümlülüğü**. Legal Hukuk Dergisi. Şubat 2003.

AYAN Mehmet; **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Konya: Mimoza Yayınevi, 7. B. , 2012.

BAHTİYAR Mehmet; **Kıymetli Evrak Hukuku**. İstanbul: Beta Yayınları. 9. B. 2012 (**Kıymetli Evrak**).

BAHTİYAR Mehmet; **Yargıtay Kararları Işığında Kambiyo Senetlerinde Keşide Tarihi ve İmkansızlığı**. BATİDER. C. 20. Sayı 1. Yıl: 1999 (**Keşide Tarihi**).

BİLGİLİ Fatih/Ertan DEMİRKAPI; **Kıymetli Evrak Hukuku**. Bursa: Dora Yayınevi. 3. B. 2012.

BOZER Ali/Celal GÖLE; **Kıymetli Evrak Hukuku**. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü. 2006.

BOZKURT Tamer; **Kıymetli Evrak Hukuku**. Ankara: On İki Levha Yayınları. 1. B. 2012 (**Kıymetli Evrak**).

BOZKURT Tamer; **Ticaret Hukuku (Kıymetli Evrak Hukuku)**. İstanbul: İkinci Sayfa Yayınları. 2. B. 2009 (**Ticaret Hukuku**).

CAN Mertol; **Kıymetli Evrak Hukuku**. Ankara: İmaj Yayınevi. 2. B. 2012.

DOMANIÇ Hayri; **Kıymetli Evrak Hukuku**. İstanbul: İÜHF. 2. B. 1975 (**Kıymetli Evrak**).

DOMANIÇ Hayri; **Türk Ticaret Kanunu Şerhi C: 4, Kıymetli Evrak Hukuku**. İstanbul: Temel Yayıncılık. 1990 (**Şerh**).

DURGUT Ramazan; **Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme**, Ankara: Vedat Kitabevi. 2005.

EREN Fikret; **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Ankara: Yetkin Yayınevi, 14. B. , 2012

ERİŞ Gönen; **Açıklamalı- İctihatlı Uygulamalı Çek Hukuku, Ticaret Hukuku İcra Hukuku, 3167 sayılı Çek Yasası ile İlgili Suçlar**. Ankara: Seçkin Yayınevi. 3. B. 2000 (Uygulamalı Çek Hukuku).

ERİŞ Gönen; **Uygulama Açısından 3167 Sayılı Çek Kanunu Sempozyumu**. BATİDER. 2 Aralık 1989 (Çek Kanunu Sempozyumu).

ERTEKİN Erol/İzzet KARATAŞ; **Uygulamada Ticari Senetler: Bono, Poliçe ve Çek**. Ankara: Turhan Kitabevi. 3. B. 1998.

GÖLE Celal; **Bankacılar İçin Kıymetli Evrak Hukuku Bilgisi ve Ticari Senetler**. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü. 13. B. 2005 (Bankacılar İçin Kıymetli Evrak).

GÖLE Celal; **Çek Hukuku**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara 1989 (Çek Hukuku).

GÜNAY Erhan; **Uygulamalı Çek Rehberi**, Ankara: Seçkin Yayınevi, 3. B. 2013.

İNAN Nurkut; **Çek Rizikolarından Doğan Sorumluluk: Karşılıksız Çek, Sahte ve Tahrip Edilmiş Çek, Çekin Alınması**. Ankara. 1981.

KAÇAK Nazif; **Çek Kanunu Şerhi**, Adalet Yayınevi, 2010.

KALPSÜZ Turgut/Faruk EREM/Gürgan ÇELEBİCAN; **İktisadi ve Hukuki Yönden Çek**. Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları. 2. B. 1974.

KARAYALÇIN Yaşar; **Ticaret Hukuku III- Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri)**. Ankara. 4. B. 1975.

KAYIHAN Şaban/Mustafa YASAN; **Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Kıymetli Evrak Hukuku**. Ankara: Seçkin Yayınevi. 2012.

KENDİGELEN Abuzer; **Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, Ticaret Hukuku Kürsüsünde On Beş Yıl- Makalelerim.** İstanbul. 1. B. 2001 (**Çekten Cayma**).

KENDİGELEN Abuzer; **Çek Hukuku.** İstanbul: Arıkan Yayınları. 4. B. 2007 (**Çek Hukuku**).

KENDİGELEN Abuzer/Arslan KAYA/Hüseyin ÜLGEN/Mehmet HELVACI; **Kıymetli Evrak Hukuku,** On İki Levha Yayınları, İstanbul 2013.

KILIÇOĞLU Ahmet; **Borçlar Hukuku Genel Hükümler.** Ankara: Turhan Kitabevi. 4. B. 2004.

KINACIOĞLU Naci; **Kıymetli Evrak Hukuku.** Ankara: Nobel Yayınevi. 5. B. 1999.

KIRCA İsmail; **5941 Sayılı Çek Kanunu, Konferans (22 Ocak 2010).** Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü. 2010.

MALKOÇ İsmail/Mahmut GÜLER; **Ceza Uygulamasında Çek Yasası ve Ticari Senetlerle İşlenen Suçlar.** Ankara. 1996.

MOROĞLU Erdoğan; **Kambiyo Senesinde Düzenleme Yeri, Prof. Dr. Fahiman Tekil'in Anısına Armağan.** İstanbul: Beta Yayınları. 2003.

NARBAY Şafak; **Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı.** İstanbul: Beta Yayınları. 2. B. 1999 (**Çekten Cayma**).

NARBAY Şafak; **Türk Ticaret Kanunu Tasarısında Kıymetli Evrak Hukuku Kitabında Yapılan Düzenlemeler ve Değişiklik Önerilerimiz, Prof. Dr. İrfan Baştuğ Anısına Armağan.** İzmir. 2005 (**Değişiklik Önerileri**).

ÖZKORKUT Korkut; **Çek Hukukunda Ödeme İçin İbraz Süreleri.** BATİDER. 1997. sayı 2.

ÖZTAN Fırat; **Kıymetli Evrak Hukuku.** Ankara: Turhan Kitabevi. 17. B. 2012 (**Kıymetli Evrak 2012**).

ÖZTAN Fırat; **Kıymetli Evrak Hukuku.** Ankara: Turhan Kitabevi. 2. B. 1997 (**Kıymetli Evrak 1997**).

POROY Reha/Ünal TEKİNALP; **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**. İstanbul: Vedat Kitapçılık. 20. Baskı (B.) 2010.

PULAŞLI Hasan; **Kıymetli Evrak Hukuku**. Adana: Karahan Yayınları. 6. B. 2010 (**Kıymetli Evrak**).

PULAŞLI Hasan; **Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları**. Ankara: Adalet Yayınevi. 2. B. 2011 (**Esaslar**).

REİSOĞLU Seza; **Çek Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2011 (**Çek Hukuku**).

REİSOĞLU Seza; **Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek**. Ankara. 2. B. 2003 (**Bankacılık Uygulamasında Çek**).

REİSOĞLU Seza; **Yeni Çek Kanunu Ve Hukuki Değerlendirmesi**. www.tbb.gov.tr. Türkiye Bankalar Birliği Toplantısı 29.12.2009.

SEVEN Vural; **5838 s. Kanunun Çek Hukukuna Etkilerinin Değerlendirilmesi**. İzmir: İzmir Barosu Dergisi. 2009. Sayı 1. (www.turkhukuksitesi.com/makale_1069)

SEROZAN Rona; **Sözleşmeden Dönme**. İstanbul: Sulhi Garan Matbaası Varisleri Koll. Şti. 1975.

SEVİĞ Veysi; **Çek Kanununda Yapılan Değişiklikler**. <http://muhasebe-haber.blogspot.com/2012/02/cek-kanununda-yapilan-degisiklikler.html>.

ŞİMŞEK Edip; **Hukukta ve Cezada Ticari Senetler: Bono, Çek, Poliçe, Sermaye Piyasası ve Bankerlerle İlgili Açıklamalı Mevzuat**. Ankara: Yonca Matbaacılık. 1982.

TEKİL Fahiman; **Kıymetli Evrak Hukuku**. İstanbul: Fatih Gençlik Vakfı. 1980.

TEKİL Müge; **Çekte Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu**. İstanbul: Beta Yayınları. 1. B. 1997.

TEOMAN Ömer; **Çekte İbraz Süresinin Hesaplanmasında Keşide Gününün Önemi , Prof. Dr. Reha Poroy'a Armağan**. İstanbul: İÜHF. 1995.

TEOMAN Ömer; **Çek Hukukunda 5838 sayılı Yasa ile Yapılan Değişiklikler**. BATİDER. C. 25. Sayı: 2. Yıl: 2009.

YILDIZ Şükrü; **5941 Sayılı Çek Kanunu'nun Çek Hukukuna Etkileri**. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Yıl:9. Sayı 18. Güz 2010 (**5941 say. Çek Kanunu**).

YILDIZ Şükrü; **İbraz Süresini Geçiren Çek Hamilinin Hukuki Durumu ve Yargıtay Kararları, Makalelerim 1998-2007**. Ankara: Yetkin Yayınları. 2008 (**Çek Hamilinin Hukuki Durumu**).

<http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6102.html>

<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/997.html>